

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ VE
KURUMLAR VERGİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MALİYE ANABİLİM DALI

HAZIRLAYAN
GÜLŞAH ÖZLÜK

DANIŞMAN
Doç. Dr. Eda YEŞİL

KIRIKKALE-2022

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ VE
KURUMLAR VERGİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MALİYE ANABİLİM DALI

HAZIRLAYAN
GÜLŞAH ÖZLÜK

DANIŞMAN
Doç. Dr. Eda YEŞİL

KIRIKKALE-2022

KABUL ONAY

Gülşah ÖZLÜK tarafından hazırlanan KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ VE KURUMLAR VERGİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Eda YEŞİL

Kırıkkale Üniversitesi Maliye Ana Bilim Dalı

İmza:

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan: Prof. Dr. Pelin VAROL İYİDOĞAN

Hacettepe Üniversitesi Mali İktisat Ana Bilim Dalı

İmza:

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Dr. Öğr. Üyesi M. Kemal BOSTAN

Kırıkkale Üniversitesi Maliye Ana Bilim Dalı

İmza:

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 26.09.2022

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Abdussamed Yeşildağ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Gülşah ÖZLÜK

ÖZET

KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ VE KURUMLAR VERGİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Eda YEŞİL

Eylül 2022, 94 sayfa

Gelişen dünya ekonomisiyle birlikte bankacılık sektöründe de büyüme ve gelişmeler yaşanmıştır Katılım bankaları; dini hassasiyete sahip kesim ile ülkemizde son dönemde önemi gittikçe artan bankacılık sistemidir. Atıl kalan fonların hem ülke ekonomisine hem diğer ülkelerin ekonomilerine kazandırılmasını sağlamak amacıyla faaliyette bulunan katılım bankaları, son dönemlerde devletin de desteğiyle birlikte bankacılık sektöründe önemli bir yere sahip olmuşlardır. Dünya’da 1960 yılından sonra katılım bankalarının faaliyetleri artmıştır. Katılım bankaları ülkemizde ise 1980’li yıllardan itibaren hızla gelişmeye başlamıştır. Katılım Bankacılığı sistemi, kamu sermayeli Ziraat Katılım, Emlak Katılım ve Vakıf Katılım; özel sermayeli Kuveyt Türk Katılım, Albaraka Türk Katılım, Türkiye Finans Katılım ile ülkemizde faaliyetlerine devam etmektedirler. Bu çalışmada öncelikle İslam Ekonomisine dair temel bilgiler verilecek daha sonra Katılım Bankacılığının; tanımı tarihsel gelişimi, katılım bankacılığına ihtiyaç duyulma nedenlerini, fon toplama yöntemleri, fon kullandırma yöntemleri, Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının sektör içerisindeki faaliyetleri ile ilgili karşılaştırmalı olarak incelemelerine yer verilmiştir. Bankacılık sektörü ve katılım bankacılığı sektöründe 2016-2020 yılları arasında ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarları ve sektör payları ile ilgili bilgilere yer verilmiş olup katılım bankalarının faaliyetlerinin artış gösterdiği, ödemiş oldukları kurumlar vergisinin yıllar içerisinde arttığı ve ülke ekonomisi üzerinde kayıt dışı ekonomiyi azaltma, istihdamın artması, ekonomik krizlerin olumsuz etkisini azaltma ve rekabet ortamının gelişmesine katkı sağlamak gibi olumlu sonuçları olduğuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Katılım Bankacılığı, Fonlama, Türkiye Ekonomisi, Kurumlar Vergisi

ABSTRACT

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF PARTICIPATION BANKING ON THE TURKISH ECONOMY AND CORPORATE TAX

Kırıkkale University

Institute of Social Sciences

Department of Finance, Master's Thesis

Supervisor: Doç. Dr. Eda YEŞİL

September 2022, 94 pages

With the developing world economy, there has been growth and developments in the banking sector as well. Participation banks are the banking system that has become increasingly important in our country in the recent period with the religious sensitive sector. Participation banks, which operate in order to ensure that the idle funds are brought to both the national economy and the economies of other countries, have recently taken an important place in the banking sector with the support of the state. The activities of participation banks have increased in the world since 1960. Participation banks have started to develop rapidly in our country since the 1980s. Participation Banking system, Ziraat Participation with public capital, Real Estate Participation and Foundation Participation; Kuveyt Türk Participation with private capital, Albaraka Türk Participation, Türkiye Finans continue their activities in our country with participation. In this study, primarily of participation Banking Islamic economy will be then given basic information about the definition, historical development, the reasons for participation banking need fund raising methods, the methods of allocating funding, participation banks operating in Turkey have been given to comparative studies on the activities within the sector. The banking sector in the banking industry between the years 2016-2020 and the amounts they are paid the tax were given information about the activities of banks and market shares and participation are on the rise when it increased in the tax year they are paid on the country's economy and reduce the informal economy, increase employment, and reducing the negative impact of the economic crisis, to contribute to the development of a competitive environment as positive results reached.

Key Words: Participation Banking, Funding, Economy of Turkey, Corporate Income Tax.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamda başından sonuna kadar desteğini esirgemeyen bu süreçte bütün bilgi birikimini benimle paylaşan ve yol gösterici olan sevgili danışmanım Sayın Doç. Dr. Eda YEŞİL'e ve eğitim sürecim boyunca bana katkısı olan bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Beni destekleyip yüksek lisans eğitimime başlamama vesile olan Sayın Bölüm Başkanım Prof. Dr. Seyfi YILDIZ'a da ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Sayın Prof. Dr. Pelin VAROL İYİDOĞAN ve Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Kemal BOSTAN değerli zamanlarını ayırarak tezimin jürisine katılmışlardır. Tezimi geliştirmeye yönelik fikir ve önerilerde bulunmuşlardır. Benimle paylaştıkları değerli fikirlerinden ötürü kendilerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımın her alanında bütün imkanları sunan bir an olsun desteklerini esirgemeyen bu günlere gelmeme vesile olan ve üzerimde sayısız emeği olan aileme sevgi, saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR ve SİMGELER	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1.İSLAM EKONOMİSİ ve KATILIM BANKACILIĞI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	3
1.1.İslam Ekonomisi	3
1.2.İslam Ekonomisinin Ortaya Çıkışı	4
1.3.İslam Ekonomisinin Özellikleri	4
1.4.İslam Ekonomisinin Temel İlkeleri	5
1.5.İslam Ekonomisinde Kredi ve Banka	6
1.6.Türk Vergi Sistemi ve Kurumlar Vergisi Hakkında Bilgiler	6
1.7.Katılım Bankacılığının Tanımı	17
1.8.Tarihsel Süreçleri ile Katılım Bankacılığı	18
1.8.1.Dünya’da Katılım Bankacılığı	18
1.8.2.Türkiye’de Katılım Bankacılığı	19
1.9.Faiz ve Kar Payı Nedir	19
1.9.1.Faiz ve Kar Payı Arasındaki Farklar	20
1.10.Kurumlar Vergisinde Katılım Hesaplarının Vergilendirilmesine Ait Bilgiler	21
1.11.Katılım Bankacılığının İhtiyaç Duyulma Nedenleri	22
1.11.1.Politik Nedenler	23
1.11.2.Ekonomik Nedenler	23
1.11.3.Sosyal Nedenler	23
1.11.4.Dini Nedenler	24
İKİNCİ BÖLÜM	25
2.KATILIM BANKACILIĞI UYGULAMALARI	25

2.1.Katılım Bankacılığında Fon Toplama Yöntemleri	25
2.1.1.Cari Hesaplar	25
2.1.2.Kıymetli Maden Hesapları	26
2.1.3.Katılım Hesapları	26
2.1.3.1.Katılma Hesaplarının İşleyişi.....	26
2.2.Katılım Bankacılığında Fon Kullandırma Yöntemleri	28
2.2.1.Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı).....	28
2.2.2.Murabaha (Sipariş Üzerine Karlı Satım)	30
2.2.3.Muşaraka (Ortaklık).....	32
2.2.4.İcara (Finansal Kiralama).....	33
2.2.5.Selem.....	35
2.2.6.İstisna (Eser Sözleşmesi)	35
2.2.7.Karz-ı Hasen (Faizsiz Borç).....	36
2.2.8.Teveerruk (Vadeli Alım Peşin Satım)	37
2.2.9.Sukuk (Kira Sertifikası)	37
2.2.10.Tekafül (Sigorta).....	38
2.3.Katılım Bankalarında Risk Faktörleri.....	39
2.3.1.Kredi Riski	40
2.3.2.Likidite Riski	41
2.3.3.Operasyonel Risk	43
2.3.4.Piyasa Riski.....	44
2.3.5.Katılım Bankacılığına Özgü Riskler	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	47
3.KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ ve KURUMLAR VERGİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	47
3.1.Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları	47
3.1.1.Albaraka Türk Katılım Bankası	47
3.1.2.Kuveyt Türk Katılım Bankası	49
3.1.3.Türkiye Emlak Katılım Bankası	50
3.1.4.Türkiye Finans Katılım Bankası	51
3.1.5.Vakıf Katılım Bankası	53
3.1.6.Ziraat Katılım Bankası	54
3.2.Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankalarının Karşılaştırılması	55
3.2.1.Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankaları Arasındaki Farklar.....	55
3.2.2.Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankaları Arasındaki Benzerlikler.....	56

3.3.Katılım Bankacılığında SWOT Analizi.....	57
3.3.1.Katılım Bankacılığının Güçlü Yönleri	57
3.3.2.Katılım Bankacılığının Zayıf Yönleri	60
3.3.3.Katılım Bankacılığının Fırsat Unsurları.....	62
3.3.4.Katılım Bankacılığının Tehdit Unsurları	63
3.4.Katılım Bankacılığının Türkiye Ekonomisine Etkisi	64
3.5.Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Kurumlar Vergisi Açısından Değerlendirilmesi	68
4.SONUÇLAR	79
KAYNAKLAR.....	84
ÖZGEÇMİŞ	93

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 1.1. 2016-2021 yılları arasında bankacılık sektörü kurumlar vergisi miktarları.....	16
Çizelge 2.1. Faiz ve kar payı kavramları.....	20
Çizelge 3.1. 2021 yılı itibariyle Albaraka Türk Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması.....	48
Çizelge 3.2. 2021 yılı itibariyle Albaraka Türk Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması.....	48
Çizelge 3.3. 2021 yılı itibariyle Kuveyt Türk Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması.....	49
Çizelge 3.4. 2021 yılı itibariyle Kuveyt Türk Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması.....	50
Çizelge 3.5. 2021 yılı itibariyle Türkiye Emlak Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması.....	50
Çizelge 3.6. 2021 yılı itibariyle Türkiye Emlak Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması.....	51
Çizelge 3.7. 2021 yılı itibariyle Türkiye Finans Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması.....	52
Çizelge 3.8. 2021 yılı itibariyle Türkiye Finans Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması.....	52
Çizelge 3.9. 2021 yılı itibariyle Vakıf Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması.....	53
Çizelge 3.10. 2021 yılı itibariyle Vakıf Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması.....	53
Çizelge 3.11. 2021 yılı itibariyle Ziraat Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması.....	54
Çizelge 3.12. 2021 yılı itibariyle Ziraat Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması.....	55
Çizelge 3.13. 2016-2021 yılları arasında katılım bankacılığı sektörü kurumlar vergisi miktarları.....	69
Çizelge 3.14. Bankacılık sektörü ve katılım bankalarının 2016-2021 yılları arasında ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarları karşılaştırılması.....	70
Çizelge 3.15. 2016-2020 Yıllarında Ziraat Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarları.....	72
Çizelge 3.16. 2016-2020 Yıllarında Vakıf Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarları.....	73
Çizelge 3.17. 2016-2020 Yıllarında Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisimiktarları.....	74
Çizelge 3.18. 2016-2020 Yıllarında Albaraka Türk Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarları.....	75
Çizelge 3.19. 2016-2020 Yıllarında Türkiye Finans Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarları.....	76
Çizelge 3.20. 2018-2020 Yıllarında Türkiye Emlak Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarları.....	77

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil

Sayfa

Şekil 1.1. Türk vergi sisteminin genel yapısı.....	7
Şekil 2.1. Mudaraba sistemi.....	30
Şekil 2.2. Murabaha sistemi.....	32
Şekil 2.3. Muşaraka sistemi.....	33
Şekil 2.4. İcara sistemi.....	34

KISALTMALAR ve SİMGELER

AŞ: Anonim Şirket

BSMV: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi

GVK: Gelir Vergisi Kanunu

KDV: Katma Değer Vergisi

KVK: Kurumlar Vergisi Kanunu

ÖFK: Özel Finans Kurumları

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TKBB: Türkiye Katılım Bankaları Birliği

TMSF: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

TTK: Türk Ticaret Kanunu

GİRİŞ

Devletin gelirleri içerisinde en çok paya sahip olan vergiler ülke ekonomisinin temel taşlarını oluşturmaktadır. Kamu harcamalarının finansmanında toplanan vergi gelirleri kullanılmaktadır. Yapılmakta olan kamu harcamalarının sektöre uğramaması için vergi gelirlerinde azalma olmamalıdır. Bunun için de toplum içerisinde vergi bilincinin sağlanması önem arz etmektedir.

Türk vergi sistemi vergilendirilecek unsurları kaynaklarına göre ayırmıştır. Bu ayırım gelir üzerinden, harcamalar üzerinden ve servet üzerinden alınan vergiler olmak üzere üç temel başlık üzerine şekillenmiştir. Gelir üzerinden alınan vergileri ise kendi arasında iki alt başlıkta incelemektedir. Bunlar; gelir ve kurumlar vergisidir. Kurumlar vergisi; ilgili kanun maddesinde geçen kurumların, kurum kazançları üzerinden gerekli indirim, istisna ve muafiyetlerin düşülmesi sonucu elde edilecek matrah üzerinden o yıl için belirlenen vergi oranının uygulanmasıyla bulunmaktadır. Çalışmamızda bankacılık sektörünün ve ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının ödemiş oldukları kurumlar vergisi üzerine bir araştırma yapılmıştır.

Katılım bankacılığı sektörü, Dünya üzerinde 1970 yıllarından sonra gelişme göstermiştir. Ülkemizde ise 1980 yılından sonra gelişim göstermeye başlamıştır. 2001 krizi sonrasında Özel Finans Kurumları adı altına faaliyetlerine başlamış daha sonra ise 2005 yılında Katılım Bankaları adını almıştır. Ülke nüfusunun büyük bir çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde bireyler faiz sistemiyle çalışan bankaları dini hassasiyet nedeni ile tercih etmemektedir. Faizsiz çalışma prensibini kullanan katılım bankaları dini hassasiyet sahibi bireyler tarafından tercih edilmekte ve yıllar içerisinde ülkemizde ve Dünya üzerinde gelişmeye devam etmektedir.

Katılım bankacılığı sistemine özgü fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri mevcuttur. Geleneksel bankacılık sistemi ile çalışma yöntemlerinin benzer ve farklı olduğu noktaları vardır.

Çalışmamızın amacı, Dünya çapında gelişmekte olan katılım bankacılığı sektörünü daha detaylı incelemek, ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankaları

hakkında genel bilgileri vermek ve hem bankacılık sektörü hem de katılım bankacılığı sektörünün ödemiş oldukları 2016-2021 yılları arasındaki kurumlar vergisi üzerine incelemeler yapılmıştır.

Birinci bölümde, İslam Ekonomisi ve Türk vergi sistemi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Kurumlar vergisi hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Kanunda katılım hesaplarının vergilendirilmesine ait bilgiler ve 2016-2021 yılları arasında bankacılık sektöründe ödenmiş olunan kurumlar vergisi miktarlarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Katılım Bankacılığı sisteminin tanımı, tarihsel gelişimi ve ihtiyaç duyulma nedenlerine dair bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, katılım bankacılığı sisteminde fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri, fon kullandırma yöntemlerinde maruz kalınan riskler hakkında bilgiler verilmiştir.

Son olarak üçüncü bölümde ise, ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankaları, katılım bankacılığı sistemine ait SWOT analizi, ülke ekonomimize katkıları ve son olarak ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının ödemiş oldukları kurumlar vergisi hakkında bilgiler verilmiştir. Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin verileri kullanılarak 2021 yılı içerisinde bankaların, katılım bankacılığı sektöründeki büyüklük oranlarına ait bilgiler verilmiştir. Ödenmiş olunan kurumlar vergisine ait bilgiler Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun yayınlamış olduğu veriler ve ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının 2016-2021 yıllarında yayınlamış oldukları faaliyet raporlarındaki veriler dikkate alınarak sektör ve bankalar arası kıyaslamalara yer verilmiştir. Sonuç bölümümüzde ise katılım bankalarının ülke ekonomimize etkisi ve katılım bankalarının ödemiş oldukları kurumlar vergisi hakkında sektör ve bankalararası yapılan kıyaslamalar doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.İSLAM EKONOMİSİ ve KATILIM BANKACILIĞI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1.İslam Ekonomisi

Sosyal hayatımızı şekillendiren din ve ekonomi kavramları, bireylerin tutumları ve yaptıkları eylemler üzerinde etkilidir. Din kavramı hayatımız ile ilişkilidir ve bunu ekonomiden ayrı düşünemeyiz. Bu gibi sebeplerle din ve ekonomi kavramları birbirleriyle ilişki içerisindedir (Çağlar, 2021, s.17).

Ekonomi; sosyalizm, liberalizm ve komünizm gibi düşünce sistemlerinin ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır. Müslümanlar işsizlik, yoksulluk, fakirlik gibi sorunlara kefalet, yardımlaşma, zekat gibi kavramlarla bu problemlere çözüm oluşturmuşlardır (Geçit, 2009, s.10).

Din kavramı yaşamın her alanında kendini hissettiren bir olgudur. Ekonomi kavramı ise insanların kişisel ve sosyal alanlarına yönelik düzenlemeler yapan şekillendiren kendi kurallarına göre belirlenmiş bir sistem olarak hayatımızda önemli bir yere sahiptir (Pehlivan M., 2016, s.14-17).

İslam ekonomisi ise ekonomik ilkeleri İslam hükümlerine göre tanımlayan, insan hayatını maddi, manevi ve politik yönlerden ele alan bir bağımsız ekonomik sistemdir. İslamiyet, yaşamının her alanında özellikle de ekonomi alanında toplumun düzenini korumak amacıyla gerekli müdahalelerde bulunur. İslam ekonomisi, İslami kuralları esaslar alır ve İslami hukuk kuralları uygulanmaktadır. İslam'ın temel amaçları arasında, farklı sosyo-ekonomik ve politik sınıflar arasında çıkabilecek uyuşmazlıklarda toplumun zarar görmesini engellemek vardır. İslam ekonomisinde, birey veya firmaların yapmış oldukları ekonomik faaliyetler İslam ekonomisi kurallarına göre gerçekleşir. İslami finans kavramı ise İslami kurallara uygun faaliyetleri tanımlamak için kullanılmaktadır (Sayan, 2019, s.19).

1.2.İslam Ekonomisinin Ortaya Çıkışı

İslam Ekonomisi fikri ilk olarak 1960'lı yıllarda ortaya çıkmıştır. İktisada tepki olarak ortaya çıkan bir fikirdir. İslam Ekonomisi üzerine yapılan çalışmalar 20. Yüzyılda başlamıştır. İlk olarak Kapitalist sisteme ait iktisadi fikirler içerisinde kendisine yer bulmuştur. 2. Dünya Savaşı sonrasında ise Hintli Müslümanların yaptıkları çalışmalarda İslam iktisadı içerisinde yer almıştır (Atar, 2017, s.1030).

Hintli Müslümanların kullanmış oldukları dil Arapça ve Farsçadır. İslam'ın iktisadi görüşlerini ise İslami fikirlerin dışında modern iktisattan esinlenerek yapmışlardır. Daha sonraki aşamada ise İslam iktisadı Arapçaya uyarlanmıştır. Türkiye'de ise İslam iktisadı ifadesi Hintli bilim insanı Muhammed Hamidullah ile girmiştir. Daha sonra 1967 yılında ise Sabahaddin Zaim, Kadıköy Halkevi'nde düzenlenen konferans sırasında "Modern İktisat ve İslam" üzerine açıklamalarda bulunmuştur. 1976 yılında ise yapılan Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresinden sonra islam ekonomisi oldukça önem kazanmış ve bu alandaki çalışmalar hız kazanmıştır. Daha sonraları ise Kıbrıs, Cidde, Malezya, İslami Kalkınma Bankasında araştırma merkezleri kurulmuş, İslami Bankacılık ve finans sektörü üzerine çok sayıda makale ve kitap yayınlanmıştır (Eskicioğlu, 1999, s.8-10).

1.3.İslam Ekonomisinin Özellikleri

İslam ekonomisi hukuki olarak Fıkıh ilmiyle ilgilidir. Bu sebepten dolayı Fıkıhın da özelliklerini içermektedir. Bu özellikler; ilkecilik ve esneklik, gelenekçilik, şahsiyetçilik ve cemaatçılık, devletçilik ve üniter yapı, adalet ve sosyal refahtır. Bunları şu şekilde açıklayabiliriz (Tabakoğlu, 2013, s.35-39).

- Kur'an da faiz yasağı, zekat verme, mülkiyet ve miras unsurları ilkecilik özelliğini göstermektedir. Esneklik özelliği ise zamana ve mekana göre farklı yorumlama durumlarını ifade etmektedir.
- Gelenekçilik, İslam ekonomisinin başında gelmektedir ve deneyimlerin birikimi olarak ifade edilmektedir. İslam'ın kaynaklarında örf, adet ve gelenekler olarak tanımlanmıştır.
- Şahsiyetçilik ve cemaatçılık ise bireylerin sorumluluk bilinciyle bireycilikten sıyrılıp şahsiyet kazanmasıdır. Bu şahsiyet kavramı ise toplum yani cemaat için faydalı hizmetler yapması anlamına gelmektedir.

- İslam'da tevhid inancı, üniter yapı olarak tanımlanmaktadır. Burada dikkat edilecek unsur ise devletin iktisadi faaliyetleri yapacağı anlamından ziyade ekonominin devletin kontrolünde olmasını anlatmaktadır.
- Adalet ve sosyal refah ilkesi de denge ve dengenin sonucu olarak refahın gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir. İslam'ın asli ilkelerinden biri de adaletin sağlanmasıdır. Adaletin farklı bir tanımında ise adaleti denge olarak anlatabiliriz. Bu sebeple İslam ekonomisi, sosyal refahı ve dengeyi sağlamakla yükümlüdür.

1.4.İslam Ekonomisinin Temel İlkeleri

İslam ekonomisinin temelinde yer alan ilkeler; ahlak, sosyal adalet, toplumcu bir anlayış ve emeğe dayalı faizsiz bir ekonomi sistemidir. Bu ekonominin ilkelerini şu şekilde açıklamak mümkündür (Tabakoğlu, 2010, s.22-25).

- İslam ekonomisinin temeli ahlaka dayanmaktadır. Milli gelirde artış, işsizliğe çözüm gibi birçok hedefi ahlaki unsurları esas alarak yapmayı amaçlamaktadır.
- İslam ekonomisi toplumda sosyal adaletin sağlanmasını yönelik hedefler belirlemiştir. Sosyal adalet kavramının temelinde ise kul hakkı kavramı yatmaktadır. Ekonomik olarak da sosyal adaletin gerçekleşmesindeki öncelikli koşul fakir ve zengin insanlar arasında büyük bir farkın olmaması temeline dayanmaktadır. Sosyal adalet hedefine ulaşmak için ise israftan uzaklaşmak, adaletli bir gelir dağılımının yapılmalıdır.
- Toplumcu bir anlayışta ise, İslam dininde topluma verilen haklar, Allah'ın hakları arasında yer almıştır ve bu haklara yönelik işlenmiş olunan suçlara yönelik affetme eylemi hiç kimseye verilmemiştir. İslamiyet de toplumsal bilinci, bireylere sorumluluk verme ve topluma hizmet gibi unsurlarla oluşmasını hedeflemektedir.
- Son olarak da emeğe dayalı faizsiz bir ekonomik sistem ile, çalışmak bir ibadet olarak tanımlanmıştır ve başkalarından medet ummak ise hoş karşılanmamaktadır. Çalışmadan kazanç elde etmek ise ahlaksızlık olarak dile getirilmiştir. Faiz, İslam dininde haksız bir kazanç olarak görülmüş ve üretimi olumsuz etkilemesi sebebiyle yasaklanmıştır.

Sonuç olarak İslam ekonomisi; emeğe dayalı, sosyal adaletin olduğu, toplumcu bir bakışa sahip, faizsiz ve üretime dayalı bir ekonomiyi hedefler. İslam Ekonomisi, kar

veya zarara ortaklığını ve risk almaya dayalı sistemi benimser. Bireyleri ekonomide aktif olarak çalıştırmayı ve çalışmalarının sonucunda elde ettikleri gelirleriyle yetinmelerine teşvik etmeyi amaçlar.

1.5.İslam Ekonomisinde Kredi ve Banka

Günümüz ekonomisinde faaliyet gösteren aktörlerden birisi de para ve banka kuruluşlarıdır. Bankalar kaydi para yaratma işlemiyle aslında hiç var olmayan bir değer yaratmaktadırlar. Bu işlemin reel bir değeri yoktur. Reel değerinin olması için piyasada alınıp satılması gerekmektedir. İslam ekonomisi anlayışında devletin görevi, gösterge değerlerin üretim kaynaklı değerler ile eş değer olmasını sağlamaktadır. Reel değerlere karşılık gelen değerlerin düzenlenmesi kanunla yapılmaktadır ve bu yetki devlete verilmiştir (Ersoy, 2015, s.52).

Kredi mekanizması ile sahip olunan kaynakları verimli kullanmak ve belirlenmiş olunan hedeflere ulaşmaya katkı sağlanmaktadır. İslam ekonomisinde kullanılan kamu kredilerinin belirlenmiş hedefler doğrultusunda üretime yönlendirilmesi esastır ve devlet üretimini faizsiz kullandığı krediler üzerinden gerçekleştirir. Ortaya çıkmış olan üretimden de bir vergi alınır. Tüm bunların sonucunda ise krediler ile üretim artacak, halkın refah düzeyinde artış görülecek ve devlet gelirlerinde artışlar meydana gelecektir (Ersoy, 2015, s.54-55).

1.6.Türk Vergi Sistemi ve Kurumlar Vergisi Hakkında Bilgiler

Ülkelerde belirli dönemler itibariyle vergilerin tümünde uygulanan hukuki rejime vergi sistemi adı verilmektedir. Türk vergi sistemi ise belirli dönemlerde belirli kanunlara dayandırılarak uygulanan vergilerdir. Vergi sistemlerini birçok ölçüte göre sıralamak mümkündür Bunları şu şekilde sıralayabiliriz (Wikipedia.org).

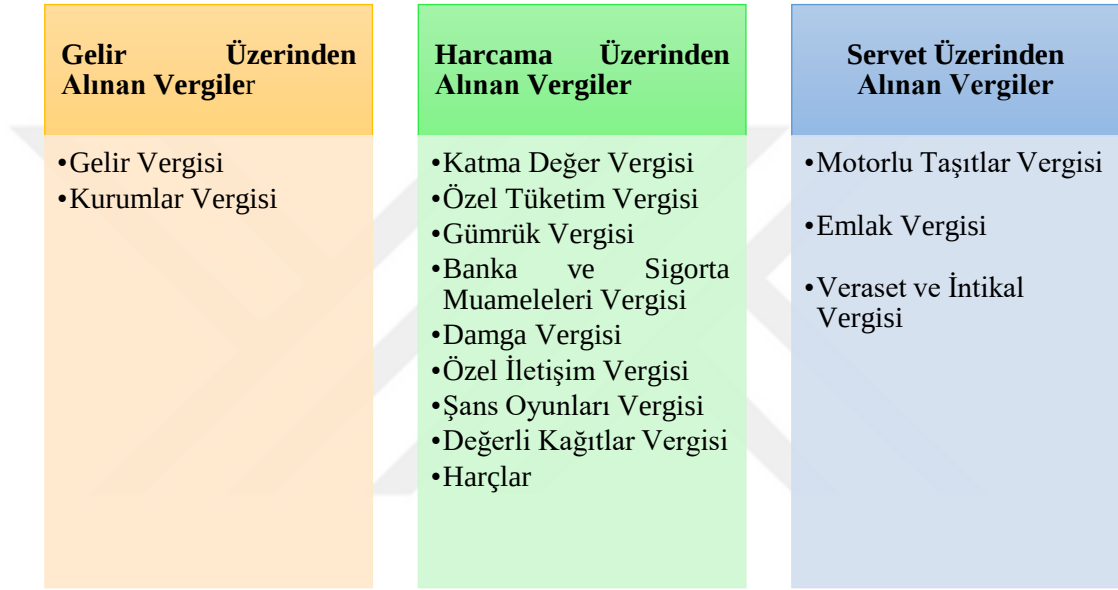
- Mükellefin durumu açısından; subjektif ve objektif
- Vergi ödeyen ve vergi yüklenicisi açısından; dolaylı ve dolaysız
- Verginin kapsamı açısından; genel ve özel
- Verginin ekonomik kaynağı açısından; gelir üzerinden, servet üzerinden, harcama üzerinden

Ülkemizde yürürlükte olan kanunlara baktığımız zaman vergi sistemimiz temelde iki kaynağın vergilendirilmesi esasına dayanmaktadır. Bunlardan ilki gerçek ve tüzel

kişilerin vergilendirmesinden doğan gelir üzerinden alınan vergiler, ikincisi harcamalar üzerinden alınan vergiler şeklindedir. Harcama vergileri tüzel kişi veya gerçek kişilerin elde etmiş olduğu gelirleri harcamasıyla ortaya çıkmaktadır. Üçüncü kaynak ise servet üzerinden alınan vergilerdir. Servet üzerinden alınan vergilerden elde edilen gelirler diğer vergilere oranla daha küçük bir paya sahiptir (Ceyhan, 2019, s.4).

Türk vergi sisteminde alınan vergileri Şekil 1.1’de detaylı olarak görmekteyiz.

Şekil 1.1. Türk vergi sisteminin genel yapısı

Gelir üzerinden alınan vergiler, gelir ve kurumlar vergisidir. Kısaca şu şekilde tanımlayabiliriz.

1. Gelir Vergisi; Gelir Vergisi Kanunu’nun 1. Maddesinde gelir şu şekilde tanımlanmıştır. “Bir takvim yılı içerisinde gerçek kişilerin elde ettiği kazanç ve iratların toplamıdır.” Geliri oluşturan kazanç ve iratlar şunlardır: ticari kazanç, zirai kazanç, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları, diğer kazanç ve iratlardır (Mevzuat.gov.tr 1).
2. Kurumlar Vergisi; Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 1. Maddesinde kurum kazancı olarak sayılan ve kurum kazancı olarak değerlendirilecek kurumları şu şekilde sıralamıştır: iş ortakları, kooperatifler, iktisadi işletmeler, sermaye şirketleri ve dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmelerdir bu kurumlardan elde edilecek gelirler kurumlar vergisinin konusunu oluşturmaktadır (Mevzuat.gov.tr 2).

Harcama vergileri, elde ettiğimiz gelir üzerinden yapmış olduğumuz alım satım gibi harcamalar sonucunda ödediğimiz dolaylı vergilerdir. Harcama vergilerini kendi içerisinde 9 alt başlıkta incelemek mümkündür.

1. Katma Değer Vergisi; konusu tüm mal ve hizmetlerdir. Malların üretim aşamasından tüketim aşamasına kadar tüm iktisadi aşamaları içeren bu aşamalarda yaratılan değeri kendisine matrah olarak belirleyen vergidir (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2014, s.231).
2. Özel Tüketim Vergisi; konusu iktisadi süreçler içerisinde bulunmuş olan ve kanunda yer alan dört listenin kapsamına giren mallardan alınan vergilerdir. Bu listenin kapsadığı ürün grupları şunlardır: I Sayılı Liste “petrol ve ürünleri, II Sayılı Liste “motorlu taşıtlar”, III Sayılı Liste “tütün mamülleri ile alkol ve kolalı içecekler”, IV Sayılı Liste ise “lüks mallar, beyaz eşya ve elektronik ürünler” (Şenyüz, vd. 2014, s.291).
3. Gümrük Vergisi; ülke sınırlarına giren eşyaların ithal edilmesi sonucunda doğan bir vergidir. Ülkemizde Türkiye Cumhuriyeti gümrük bölgesi içerisine giren ithal mallar verginin konusunu oluşturur (Arslan, 2012, s.555).
4. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi; konusu banka ve sigorta şirketlerinin Finansal Kiralama Kanunu’nun maddeleri hariç olmak üzere yaptıkları bütün işlemlerden kendi lehlerine aldıkları parayı ifade etmektedir (Mevzuat.gov.tr. 3).
5. Damga Vergisi; konusu hukuki işlemlere tabii olan kağıtlar üzerinden alınan vergilerdir. Kanun kapsamına giren kağıtlara, imza veya imza yerine geçen işaretler konulmasıyla verginin doğuşu sağlanmaktadır (Bildirici, 1995, s.252).
6. Özel İletişim Vergisi; Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuyla görev ve ayrıcalık sözleşmesi imzalanmasıyla veya Elektronik Haberleşme Kanun’unun yetkilendirmiş olduğu işletmelerin hizmetleri bu verginin konusunu oluşturmaktadır (Arslan, 2012, s.547).
7. Şans Oyunları Vergisi; konusu her türlü şans oyunlarının oynanması sonucunda elde edilen gelirler şans oyunları vergisinin konusunu oluşturmaktadır (Şenyüz, vd. 2014, s.315).
8. Değerli Kağıtlar Vergisi; kanunda geçen değerli kağıtlar tablosunda yer alan kağıtlardan ve noterlerin elektronik ortamda oluşturup imzalaması suretiyle doğan vergilerdir (Mevzuat.gov.tr. 4).

9. Harçlar; kamu hizmetinden yararlanmak için maliyete katılma amacıyla veya zorla alınan vergi benzeri mali yükümlülüklerdir. Ülkemizde alınan harçlar şunlardır: yargı, noter, tapu, pasaport, gemi, liman, ruhsatname ve konsolosluk harçlarıdır (Bildirici, 1995, s.254).

Servet üzerinden alınan vergiler, bireylerin sahip olduğu servetler üzerinden alınan vergilerdir. Servet vergilerini üç alt başlıkta sıralamak mümkündür.

1. Motorlu Taşıtlar Vergisi; konusu motorlu taşıtlardır. Motora sahip olmayan taşıtlar verginin konusu dışında kaldığı için vergilendirme yapılmaz. Kanun kapsamında vergiye tabi olacak araçlar için üç tarife verilmiştir. I Sayılı Tarife “otomobil, kaptıkaçı, arazi taşıtları”, II Sayılı Tarife “minibüs, otobüs, kamyonet, karavan”, IV Sayılı Tarife “uçak ve helikopter” (Şenyüz, vd. 2014, s.379).
2. Emlak Vergisi; kişilerin sahip oldukları servetlerden yani arsa, arazi ve binalar üzerinden alınan vergidir. Vergi gelirleri olarak ekonomide çok bir paya sahip değildir fakat her birey arsa, arazi ve binaya sahip olduğu için toplumun büyük bir bölümünü ilgilendirmektedir (Bildirici, 1995, s.205).
3. Veraset ve İntikal Vergisi; servet üzerinden alınan vergilerin en eskisi veraset ve intikal vergisidir. Bu vergide serveti oluşturan unsur menkul ve gayrimenkul malların ivazsız elde edilmesinden dolayı alınan bir vergi türüdür (Arslan, 2012, s.385).

Kurumlar vergisinin tarihsel gelişimi ise şu şekildedir, 19. yüzyılın sonlarına doğru sermaye şirketlerinin öneminin gittikçe arttığı görülmüştür. Gerçek kişilerden farklı bir yapıya sahip bu tip kurumların gelir vergisinin tamamlayıcısı rolünü üstlenmesine olanak sağlanmış ve bu tip kurumlar üzerinden kurumlar vergisi alınmaya başlanmıştır (Turhan, 1979, s. 164-165).

1925 yılında temettü vergisi ile birlikte aşar vergisinin kaldırılması sonucunda yeni gelir kaynaklarına ihtiyaç duyulmuştur ve bunun sonucunda 1926’da kazanç vergileri ortaya çıkmıştır (Varcan, 1987, s.31). Kazanç vergileri, aşar ve temettü vergilerinin boşluğunu tam anlamıyla dolduramamaktadır bununla birlikte 1934 yılında kazanç vergilerinin yapısında değişikliğe gidilmiştir fakat bu değişikkte yeterli görülmemiş yeni bir verginin getirilmesi fikri ortaya çıkmıştır (Varcan, 1987, s.70).

1946 yılından sonra yapılan vergi reformları ile 1949 yılında kazanç vergisinin yerine Gelir Vergisi Kanun'u yürürlüğe girmiştir. Daha sonraki yıllarda ise vergi cennetleri ile mücadele etmek amacıyla yapılan düzenlemeler neticesinde 2006 yılında Kurumlar Vergisi Kanun'u (KVK) yürürlüğe girmiştir (Demir, 2017, s.6).

Kurumlar Vergisinin konusu, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1. Maddesinde, kurum kazancı olarak tanımlanmaktadır. Kanunun 2. Maddesinde ise kurum kazancı olarak değerlendirilebilecek gelir unsurları şu şekilde sıralanmıştır (Şenyüz, 2002, s.257);

- Ticari kazanç
- Zirai kazanç
- Serbest meslek kazancı
- Ücret
- Menkul sermaye iradı
- Gayri menkul sermaye iradı ve
- Diğer kazanç ve iratlardır.

Kurumlar vergisinde vergi doğuran olay ise kurum kazancının elde edilmesi ile başlar. Elde etme kavramı ise iktisadi bir değer kuruma mal varlıklarına dahil edilmesi sonucu kurumun mal varlıklarında bir artış elde edilmesi ile olmaktadır (Şenyüz, 2002, s.258).

Kurumlar vergisine tabii mükellefleri sıralayacak olursak; sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu kuruluşları, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler ve iş ortaklarıdır (Tanıl, 2009, s.4).

- Sermaye şirketleri; Sermaye şirketlerinin vergilendirilmesine KVK kapsamında yer verilmiştir. KVK'nın 2. Maddesinde yer alan hükme göre TTK kapsamında kurulan anonim, limited ve sermayesi kaylara bölünmüş komandit şirketler kurumlar vergisi mükellefi sayılmıştır.
- Kooperatifler; KVK'nın 2. Maddesinde yer verilen kooperatifler, Kooperatifler Kanun'unda tüzel kişiliğe sahip olmak üzere ekonomik fayda veya yardımlaşma, dayanışma sağlanmak amacıyla kurulan ortaklıklar olarak tanımlanmıştır.
- İktisadi Kamu Kuruluşları; Kamu tüzel kişiliğine sahip olan ve faaliyetlerini devamlı olarak sürdüren zirai, ticari ve sınai işletmeleri kapsamaktadır.

- Dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler; KVK’da dernek ve vakıfların kurumlar vergisine tabii olduğu hükmüne yer verilmiştir. Bunlara bağlı olarak faaliyetlerine devam eden iktisadi işletmeler de kurumlar vergisine tabii tutulmuştur.
- İş ortaklıkları: Kurumlar vergisine tabii mükelleflerden; kooperatifler, iktisadi kamu kuruluşları ve sermaye şirketlerinin aralarında ortaklık kurarak kazançlarını paylaşmak suretiyle kurdukları iş ortaklıkları kurumlar vergisi üzerinden vergilendirilmektedir.

Kurumlar vergisi miktarı hesaplanmadan önce matrah üzerinden kanun kapsamına dahil olan giderler, istisna ve muafiyetler düşüldükten sonra vergi oranı uygulanmaktadır. Kanun kapsamında giderleri iki başlıkta incelemek mümkündür. Bunlar; indirilebilecek giderler ve indirilemeyecek giderlerdir.

Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 8. Maddesinde yer alan bilgilere göre kanun kapsamında indirilebilecek giderler şunlardır (Gib.gov.tr);

- Menkul kıymetlerin ihracı sırasında oluşan giderler
- Kuruluş ve örgütlenme sırasında oluşan giderler
- Genel kurul toplantıları ve birleşme, devir gibi durumlarda oluşan giderler
- Komandite ortağın elde etmiş olduğu kar payı
- Katılım hesabı karşılığında ödenmiş olunan kar payları
- Belli olmayan hasar ve tazminat karşılıkları
- Kazanılmamış prim karşılıkları
- Hayat sigortalarına ait karşılıklar
- Bilanço karşılığı
- Her döneme ait ayrılan sigorta karşılıkları
- Vergi Usul Kanunu kapsamında yer alan gayrimenkul alımında oluşacak giderler, şüpheli durumuna düşen ticari alacaklar ve reeskont giderleri kanun kapsamında indirilebilecek giderler kapsamında yer almaktadır (Demirci, 2017, s.109-113).
- KVK’nın 9. Maddesi kapsamında diğer indirilecek gider ise geçmiş yıllara ait son 5 yıllık zarar mahsupları ve (Karaman, 2021, s.40)
- KVK’nın 10. Maddesi kapsamında ise ar-ge indirimleri, sponsorluk harcamaları, bağış ve yardımların kurum kazancının %5’ine kadar olan tutarı,

girişim sermayesi fonunda ise fon miktarı beyan edilen kazancın %10'unu öz sermayenin ise %20'sini geçmemelidir. Bununla birlikte kanunun 10. Maddesinde yer alan diğer maddeler ise, yurtdışı hizmet kazançlarının %50'sini gider olarak düşme imkanı verilmiştir (Karaman, 2021, s.40-44).

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 11. Maddesinde yer alan bilgilere göre matrah üzerinden indirilmesi mümkün olmayan giderler ise şu şekildedir (Demir, 2017, s.130-151);

- Öz sermaye üzerinden hesaplanan veya ödenecek olan faiz
- Örtülü sermaye üzerinden hesaplanan faiz veya kur farkına ait giderler
- Transfer fiyatlandırması sonucu oluşan örtülü kazançların dağıtılması
- Yedek akçe
- Para cezaları ve gecikme zammı, gecikme faizi
- Menkul kıymetlerin nominal değerlerinin altın da ihraç edilmesi sonucu oluşan zararlar
- Kiralama yoluyla mülkiyetine sahip olduğumuz taşınır veya taşınmazların faaliyet konusu dışında kalan giderleri
- Kurumun ortaklarının ödeyecek oldukları tazminatlar
- Basın suçlarından dolayı oluşan zararlar
- Her türlü tütün ve alkol ürünlerinin reklam giderleri
- İşletmede kullanılan yabancı kaynaklara ilişkin oluşan faiz, kur farkı giderlerinin %10'u aşmayan kısmı
- İndirilecek ve hesaplanan KDV ve
- Motorlu taşıtlar vergisi ve buna ait gecikme zammı ve gecikme faizi indirilemeyecek giderlerdir.

Kurumlar vergisinde matrahtan indirilecek muafiyet ve istisnalar mevcuttur ama ondan önce muafiyet ve istisna kavramlarını tanımlayacağız. Vergi Muafiyeti kavramı, kanunlara göre vergilendirilmeye tabii tutulması gereken kişi veya kişilerin vergi dışı bırakılması durumudur (Dil, 2014, s.4). Vergi İstisnası kavramı ise, verginin konusunu oluşturan kazançların kanun ile bir şart olmaksızın vergi dışında tutulması durumudur (Şenyüz vd., 2014, s.184). Bu açıklamalardan yola çıkarak muafiyet ve istisnaları açıklayacağız.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 4. Maddesinde yer alan kurum ve kuruluşlar vergiden muaf tutulmuşlardır. Bu kurumlar (Mevuzat.gov.tr);

- Kamuya ait olan eğitim öğretimi ve bilimi yaymak üzere işletilen okullar, kütüphaneler, tiyatrolar, yayınevleri, tohum üretim tesisleri ve hayvan geliştirme üretme tesisleri
- Kamuya ait olan ve bununla birlikte insan ve hayvan sağlığını korumak, tedavi etmek için işletilen hastane, huzurevi, hayvan hastaneleri, dispanserler
- Kamuya ait olan ve sosyal amaçla işletilen aşevleri, ceza infaz kurumları ve buna bağlı olan yurtlar, darülaceze ve öğrenci yurtları
- Kamunun iznine tabii olarak açılan sergi, panayır ve fuarlar
- Kamuya ait olup kamu görevlilerine hizmet etmek amacıyla açılan kreş, konukevi ve kantinler
- Kanunla kurulmuş olan sosyal güvenlik kurumları, emekli ve yardım sandıkları
- Yürüttükleri faaliyet karşılığında resim veya harç alan kurumlar
- Darphaneler ve askeri fabrikalar
- İl özel idaresi, belediye ve köylere bağlı olarak işletilen su, taşıma ve mezbaha işlemleri
- Köy halkının ihtiyaçlarını karşılamak üzere köy ve köy birliklerinin kurmuş oldukları soğuk hava depoları, hamam, çamaşırhane
- Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurumlar
- Organize sanayi bölgelerinde faaliyette bulunan işletmelerin, elektrik doğal gaz ve su ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan iktisadi işletmeler
- Hazine Müsteşarlığına ait varlık kiralama şirketleri ve
- İhracat yapan kişilere kredi desteğinde bulunan kurumlar, Kurumlar Vergisi Kanunu kapsamından muaf tutulmuşlardır.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. Maddesinde vergi dışı bırakılan durumlar şu şekilde açıklanmıştır (Mevuzat.gov.tr 2);

- Yurtiçi iştirak kazançları
- Yurtdışı iştirak kazançları
- Tam mükellefiyete tabii A.Ş.'lerin yurtdışı iştirak hisselerinin satış kazançları
- Emisyon prim kazancı
- Türkiye'de kurulmuş olan fon ve yatırım ortaklıklarının kazançları

- Taşınmaz, iştirak hisseleri, kurucu - intifa senetleri ve rüçhan hakkı satışlarının kazançları
- Bankalar, finansman şirketleri veya TMSF'ye borçlu olan kurumlara tanınan istisnalar
- Yurtdışı şubelerinden elde edilen kazançlar
- Yurtdışında yapılan inşaat ve onarım işlerinden elde edilen kazançlar
- Sat, kirala ve geri al uygulaması sonucunda elde edilen kazançlar
- Risturn istisnası
- Kreş, bakımevi, rehabilitasyonlardan elde edilen kazançlar
- Kira sertifikası ile elde edilmiş hak ve kazançların satışından elde edilmiş gelirler istisna kapsamındadır.

Kurumlar Vergisinin tarh işlemi ise, kanunun 14. Maddesine göre mükelleflerin beyanları üzerine olmaktadır. Kurumlar vergisinin beyannamesi, kurumların hesap dönemlerinde elde etmiş oldukları safi kurum kazançlarını vergi dairelerine bildirilmesini sağlayan beynamedir (Arslan, 2012, s.301).

Kurumlar vergisinde beyanname verilme yeri olarak KVK'nın 14. Maddesinde yer alan ifadeye göre mükelleflerin kanuni veya iş merkezlerinin bağlı bulundukları vergi dairesine verileceği belirtilmiştir (Bilici, 2014, s.118).

Beyanname verme süresi ise hesap döneminin bitmesinin ardından takip eden yılın dördüncü ayının birinci gününden yirmi beşinci gününe kadar beyanname verilmektedir, verginin ödeme süresi ise ayın son günüdür (Bilici, 2014, s.118).

Kurumlar vergisinin ödenmesi ise kurumların beyan etmiş oldukları kurumlar vergisi matrahları üzerinden, kurumlar vergisinin tarh işlemi yapılır. Tarh edilen kurumlar vergisi miktarından bazı kalemler indirilir daha sonra ödenecek olan kurumlar vergisi miktarına ulaşılır. İndirilecek kalemleri şu şekilde sıralayabiliriz (Arslan, 2012, s.305);

- Geçici vergi
- Stopaja tabii olan vergiler
- Yurtdışında ödenen vergi miktarlarından oluşur.

İndirilecek kalemlerden geçici vergi, kazancın elde edildiği dönemde kazanç üzerinden verginin alınması ve dönem sonunda hesaplanacak vergiden mahsup

edilmesi esasına dayanmaktadır. Geçici vergi oranı o dönemdeki vergi miktarıdır (Şenyüz vd., 2014, s.204). 2022 yılı için geçici vergi miktarı %23'tür.

Stopaja tabii olan vergiler ise, kurumun elde etmiş olduğu kazançlardan vergi sorumlusu olan kişilerce yurtiçinde stopaja tabii tutulan vergilerin olması durumunda beyanname üzerinde hesaplanmış olan kurumlar vergisinden mahsup edilir (Şenyüz vd., 2014, s.205).

Son olarak yurtdışında ödenmiş olan vergiler, KVK'nın 33. Maddesinde yer alan bilgiye göre yurtdışında elde etmiş oldukları kazançları Türkiye'de bulunan hesaplarına aktarılmasıyla elde edilen kazançlardan yurtdışında ödemiş oldukları kurumlar vergisi, Türkiye'de ödeyecek oldukları kurumlar vergisi miktarından mahsup edilir (Şenyüz vd., 2014, s.205).

Kurumlar vergisinin oranı 2022 yılı için %23 olarak belirlenmiştir (Gib.gov.tr). Kurumların elde etmiş oldukları kazançlar üzerinden indirim, istisna ve muafiyetler uygulanır daha sonra ödenmiş olan geçici vergiler, stopajlar ve yurtdışında ödenmiş olan vergiler mahsup edildikten sonra geriye kalan kazanç üzerinden vergi oranı uygulanmaktadır.

Bankacılık sektöründe Türkiye'de faaliyet gösteren bankalara ait 2016-2021 yılları arasında ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarları aşağıda yer alan çizelgede detaylı olarak ele alınmıştır.

Çizelge 1.1. 2016-2021 yılları arasında bankacılık sektörü kurumlar vergisi miktarları

Yıl	Kar Zarar (milyon TL)	TP	YP	Toplam
2016/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	32.734,19	14.542,11	47.276,30
	Vergi Provizyonu	9.703,99	42,63	9.746,61
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	23.030,20	14.499,49	37.529,69
2017/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	50.150,66	10.707,94	60.858,60
	Vergi Provizyonu	12.164,71	46,03	12.210,74
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	37.985,95	10.661,91	48.647,86
2018/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	75.159,78	-8.772,78	66.387,00
	Vergi Provizyonu	12.214,37	50,04	12.264,41
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	62.945,41	-8.822,82	54.122,59
2019/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	46.739,70	13.839,11	60.578,81
	Vergi Provizyonu	11.482,01	54,10	11.536,11
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	35.257,69	13.785,01	49.042,70
2020/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	62.278,08	13.574,52	75.852,60
	Vergi Provizyonu	17.223,79	125,98	17.349,76
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	45.054,29	13.448,54	58.502,83
2021/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	118.045,52	453,02	118.498,5
	Vergi Provizyonu	25.378,19	168,04	25.546,22
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	92.667,33	284,98	92.952,31

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık> (Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur)

Türkiye’de faaliyet gösteren bankacılık sektöründe yıllar içerisinde ödedikleri vergi miktarları Çizelge 1.1’de verilmiştir. 2016 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 47 Milyar TL’dir. Bankaların 2016 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 9 Milyar TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 37 Milyar TL olmuştur.

2017 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 60 Milyar TL’dir. Bankaların 2017 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 12 Milyar TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 48 Milyar TL olmuştur.

2018 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 66 Milyar TL'dir. Bankaların 2018 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 12 Milyar TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 54 Milyar TL olmuştur.

2019 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 60 Milyar TL'dir. Bankaların 2019 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 11 Milyar TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 49 Milyar TL olmuştur.

2020 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 75 Milyar TL'dir. Bankaların 2020 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 17 Milyar TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 58 Milyar TL olmuştur.

2021 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 118 Milyar TL'dir. Bankaların 2021 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 25 Milyar TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 92 Milyar TL olmuştur.

Bu çizelgeden yola çıkarak Türkiye'de bankacılık sektörünün yıllar içerisinde büyüme gösterdiğini söylemek mümkündür. Daha sonraki bölümümüzde ise katılım bankacılığı sektöründe ödenen vergi miktarlarını ve bankaları kendi arasında kıyaslayarak elde edilen bilgiler doğrultusunda daha detaylı bilgilere yer vereceğiz.

1.7.Katılım Bankacılığının Tanımı

İslam, inanç ve maneviyat hükümlere yer vermekle birlikte hayatımızın her noktasında insanlara yol gösterici olmuştur. Yol gösterici olarak rol oynadığı en önemli alanlardan biri de ticari ve ekonomik hayattır. İslam, ekonomik ve ticari hayata koyduğu ilkeler ve ahlak kurallarıyla ekonomik ve ticari hayata yön vermemize yardımcı olmaktadır (Demirci, 2018, s.17).

İslamiyet'te faiz haram kılınmıştır. Bu sebeple faize karşı hassas bir bakış açısına sahip olan insanlar faiz ile işlem yapılan bankaları tercih etmemektedir. Bu durum yeni bir bankacılık anlayışının doğmasına neden olmuştur (Yetim, 2020, s.4).

Katılım Bankacılığı, finansal faaliyet ve işlemler için İslami etik kuralların uyguladığı sistemdir. Diğer bir ifade ile katılım bankacılığı, İslami düşünce sistemine uygun olarak düzenlenmiş, ilkelerini İslami kurallara dayanan bir bankacılık

sistemidir. Katılım bankacılığı sistemi ile faaliyet gösteren bankalar, faizsiz çalışma prensipleriyle diğer bankalardan ayrılmaktadırlar (Pehlivan P., 2016, s.298).

1.8.Tarihsel Süreçleri ile Katılım Bankacılığı

1.8.1.Dünya’da Katılım Bankacılığı

Dünya’da katılım bankacılığının ilk temelleri Mısır’da bulunan Mit Gamr şehrindeki tüm bankaların kamulaştırılmasına karşı çıkmak amacıyla yapılan bir uygulamadır. Burada halkın tarımsal ve ticari faaliyetlerinin karşılamak amacıyla kefalet hizmeti veren, kendine has bir sistem olarak başlamıştır. Bu kendine has özelliği olan sistem, bankacılık ve ticari alanda hayata geçmiştir (Sümer ve Onan, 2015, s.298).

1970’li yıllardan itibaren Orta Doğu’da bulunan zengin petrol kaynaklarından dolayı bu ülkelere gelen miktarı yüksek paralar, katılım bankacılığındaki gelişmenin ana faktörüdür. Bu alandaki uygulamalar arttıkça sistem yaygınlaşmıştır. 1973 yılında gerçekleşen petrol krizi ve bu krizle ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda, faizsiz bankacılık finans piyasalarının en ivme kazananları arasında yer almıştır. Bu sistem Dünya’ya kendini kabul ettirmiş ve hızla büyümeye devam etmiştir (Polat, 2009, s.84).

Günümüzdeki katılım bankacılığının temelini oluşturan ilk girişim 1974 yılında kurulan İslâm Kalkınma Bankası’dır. Dünya’nın tam anlamıyla ilk faizsiz bankası ise 1975’te Dubai’de faaliyete geçen Dubai İslam Bankası’dır. 1977 yılında ise Mısır’da Mısır Faysal İslam Bankası kurulmuştur. 1980 yılında ise Riyad’da İslam devletleri Merkez Bankaları Muhafızları toplantısında katılım bankacılığının amaçları görüşülünce sistem kurumsallık kazanmıştır (Selmi, 2018, s.7-8).

1990’da İslami esasları temel alan finansal kuruluşlar İçin Muhasebe ve Denetim Örgütü kurulmuştur. Bu örgüt, Dünya çapında faizsiz finans sistemini esas alarak faaliyet gösteren kuruluşlar için belirli bir standart belirleyerek katılım bankacılığının gelişmesinde fayda sağlamıştır. 2000’li yıllara da ise katılım bankacılığının sistemi sınırları aşarak Amerika ve Avrupa’ya kadar genişletmiştir. Katılım bankaları 2008 küresel krizi karşısında güçlü durmuştur bu yönleri ile diğer bankalara kıyasla bir adım daha öndedirler (Kelleroğlu, 2017 s.39).

1.8.2.Türkiye’de Katılım Bankacılığı

Türkiye’de 1980’li yıllara kadar katılım bankacılığı yasal dayanak yönünden eksikti. Bu süreçte dış dünyaya açılma çalışmalarıyla birlikte Türkiye’ye sıcak parayı çekmek amaçlanmıştır. Türkiye’deki yasal zemin oluşturulmaya çalışılmıştır. Faizli sisteme birikimini yatırmak istemeyen kesim için Özel Finans Kurumları (ÖFK) fikri ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların izni ÖFK adıyla anılmıştır (Sırım, 2013, s.189).

Türkiye’de 1985 yılında ÖFK olarak Albaraka Türk ve Faisal Finans kurulmuştur. İlerleyen süreçte 1989 yılında ise Kuveyt Türk’ün temelleri atılmıştır (Eryılmaz ve Yüce, 2020, s.172). Yerli olarak kurulan en eski kurum ise Anadolu Finans’tır.

2001 yılında yaşanan kriz sonucu İhlas Finans Kurumu’nun faaliyetlerine son verildi. Bu gelişme sonucunda finans sektörüne yeni giren kuruluşların itibarını uzunca bir süre kötü etkilemiş ve fon sahipleri için güven sorununu oluşturmuştur (Sırım, 2013 s.196). Özel Finans Kurumlarının ismi ise 2005 yılında “Katılım Bankası” olarak değişti.

2008 küresel krizinden güçlü şekilde çıkmasından sonra katılım bankacılığı giderek artmıştır. 2015 yılında Bank Asya, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilmiştir. 2015 yılı sonrasında katılım bankacılığında kamu girişimleri aktif olmaya başlamıştır. Bu girişimi desteklemek amacıyla önce 2015 yılında Ziraat Katılım Bankası kuruldu (TBB, 2015 s.13). Bundan bir yıl sonra ise t Vakıf Katılım Bankası faaliyete geçti (TBB, 2016, s.20).

BDDK’nın kararı ile Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş. faaliyetine başlamıştır (TBB, 2019, s.31). 2019 yılında ise özel ve kamu sermayeli toplam 6 adet katılım bankası faaliyetlerine devam etmektedir.

1.9.Faiz ve Kar Payı Nedir

Kar, bir ürünün gelecek bir zamanda ödenmesi için taksit veya peşin olarak satılmasıyla edilen geldir. Faiz ise paranın vadesi ileride olan bir zamanda satılması sonucunda elde edilen gelir olarak tanımlanır. İslamiyet’te faiz yani riba yasak olarak görülmüştür ama ticaret ve ticaret faaliyeti sonucunda elde edilen kar kabul edilebilir bir kazanç olarak görülmüştür (Aktepe, 2013 s.33).

Günümüzdeki ekonomide parayı mal olarak kabul eden görüş hakimdir. Paranın kiralanması işleminin karşılığında elde edilen gelir faizdir (Eğilmez, 2019, s.48). Faiz genel olarak paranın kullanımı karşılığında elde etmiş olduğumuz kira bedeli olarak da tanımlayabiliriz. Faiz Arapça’da fazlalık anlamına gelen riba ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Faiz İslamiyet de dahil olmak üzere farklı dinlerde de yasaklanmıştır (Şimşek, Atabey ve Ateş, 2019, s.72). İslamiyet’te faizi alan kişi, veren kişi ve bunlarla ilişkili olan herkes sorumlu olarak kabul edilmiştir (Aktepe, 2013, s.28-29).

1.9.1.Faiz ve Kar Payı Arasındaki Farklar

Katılım bankalarında da geleneksel bankalarda olduğu gibi fon kaynağının temeli tasarruf sahiplerinin mevduatlarıdır. Geleneksel bankacılıkta mevduatların ödünç verilmesiyle elde edilecek gelirlerde faiz oranı söz konusu iken katılım bankacılığında geliri etkileyen faktör olarak kar payı oranı kullanılmaktadır. Geleneksel bankacılık sisteminde hesaplara yatırılan tutar belirlenen faiz oranı ve vade üzerinden yatar. Katılım bankalarında ise durum şu şekildedir işlemler kar veya zarar ortaklığı şeklindedir (Ata, Buğan ve Çiğdem, 2016, s.17-18). Kar için önceden belirlenen oranlar söz konusu değildir. Üretim sonucunda kar olabileceği gibi zarar etme durumu da söz konusudur (Ariss, 2010, s.102). Kar payı ile faiz kavramları aynı gibi gözükseler de esasen birbirlerinden farklıdırlar. Çizelge 2.1’de bu farklılıklar görülmektedir.

Çizelge 2.1. Faiz ve kar payı kavramları

Kar Payı	Faiz
• Kar payı vade sonunda bellidir. • Kar payında para değişim aracı şeklinde kullanılır. • Müşterilere vade sonunda ödenecek kar payı toplanan fonlardan elde edilen gelirler ile ödenir. • Müşterilere ödenen fon ve kar payları, fonları kullanan müşterilerden alınmış olunan kar arasında bağlantı vardır. • Tasarruf sahiplerine ödenen miktar ile finansman sahiplerinden alınan miktar arasında aynı yönde ilişki vardır ve bu ilişki değişmez. • Bankanın kar veya zarar elde etmesinden müşteri de etkilenir	• Faiz vade başında bellidir. • Faizde para bir ürün şeklindedir. • Müşterilere vade sonunda ödenecek faiz bankanın diğer faaliyetlerinden elde ettiği gelir ile ödenir. • Mevduatlara ödenecek faiz ile kredilerden elde edilecek faiz arasında olan ilişki değişkenlik gösterir. • Müşterilere ödenecek faiz, bankanın karından bağımsız olup banka zarar etmiş olsa bile vade sonunda hesaba yatırılır. • Faiz geleneksel bankacılıkta borç ilişkisinden doğar ve sonuçta elde edilen fazlalıktır.

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/sayfa/detay/tkbb-yayinlari-97>

1.10.Kurumlar Vergisinde Katılım Hesaplarının Vergilendirilmesine Ait Bilgiler

Kurumlar Vergisi Kanunu kapsamında yer alan bazı maddelerde katılım hesaplarının vergilendirilmesine ait bazı bilgilere yer verilmiştir. Bu maddeleri inceleyecek olursak;

- Kanunun 8. Maddesinde yer alan bilgilere göre; katılım bankalarına yatırılan mevduatlardan elde edilecek kar paylarının kurumlar vergisinden indirilebileceği yer almaktadır. Buradan yola çıkarak elde edilecek kar payı miktarının kurumların ödeyecekleri vergilerden indirilmesi geleneksel bankacılık sektörünü kullanmak istemeyen mevduatlarını atıl durumda bırakmak istemeyen ve vergiden kaçınmak isteyen kurum ve kuruluşlar için tercih edilebilir olma özelliğine sahiptir.
- Kanunun 15. Maddesinde yer alan kurumların yapması gereken vergi kesintilerine ait bilgilere göre; kamu kuruluşları, kurumlar vergisi mükellefi olan sermaye şirketleri, iş ortaklıkları, kooperatifler ve dernek ve vakıflara ait

iktisadi işletmeler katılım bankalarına yatırmış oldukları mevduatlar üzerinden elde etmiş oldukları kar paylarından kurumlar vergisine mahsuben %15 oranında kesinti yapmak zorundadırlar.

- 2022 yılının başlarında eklenen geçici madde ile kurumların bilançolarında yer alan yabancı paralarını, Türk lirasına teşvik amacıyla 2022 yılı sonuna kadar mevduatlarını en az 3 ay süreyle katılım bankalarındaki katılım hesaplarına yatıran kurumların Türk lirasına çevrildiği dönemde elde ettikleri kazançlar ve dönem sonunda elde etmiş oldukları kazançlar kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur. Bu düzenleme ile yatırımcı hem Türk lirası kullanmaya teşvik edilecek hem de işletmelerin değişen kur oranlarına karşı olası zararları güvence altına alınmış olacaktır.
- Son olarak bunların haricinde genel muhasebe alnında da bazı düzenlemeler yapılarak katılım hesaplarına yatırılan mevduatların değerlendirilmesi daha etkili olacaktır. Katılım hesaplarına yatırılan miktarlar üzerinden elde edilen kar paylarının muhasebeleştirilmesinde yer alacak hesap adı 642 Faiz Gelirleri hesabı olacaktır. Faizsiz çalışma prensibi ile faaliyetleri sürdüren katılım bankalarından elde edilen kar paylarının bu hesap altında yer alması bir çelişki yaratmaktadır. Oluşan bu sorunun çözülmesi için ise ‘katılım hesapları kar payları’ alt hesabı açılabilir. Kar elde edileceği gibi zarar oluşması da muhtemel olan katılım hesaplarında zarar olması durumunda oluşan zararın muhasebeleştirileceği bir alt hesap bulunmamaktadır. Bu durumun altında yatan temel neden ise ‘menkul sermaye iratlarında zarar oluşmaz’ kavramıdır. Bu sorunun çözülmesi için ise Diğer Olağan Gider ve Zararlar hesabına ‘katılım hesapları zarar payları’ alt hesabı açılabilir (Ceyhan, 2019, s.37-42).

1.11.Katılım Bankacılığının İhtiyaç Duyulma Nedenleri

Katılım Bankacılığı genel olarak 1970 ve sonrasında hızla artmaya başlamıştır. Bu artma ile olarak İslam ülkelerinde faaliyetlerine başlamış daha sonra ise birçok Avrupa ülkelerinde faaliyete geçmiştir. Yatırım konusunda inanç hassasiyeti gösteren kesim tarafından oldukça kabul gören bu bankacılık sisteminin ihtiyaç duyulma nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz; politik, ekonomik, sosyal ve dini nedenlerdir.

1.11.1.Politik Nedenler

Körfez ülkelerinde petrol üzerinden elde edilen gelirlerini faiz esaslı bankalara yatırmamaktadır. Bu durum o fonların atıl olması anlamına gelmektedir. Katılım bankacılığı, faizsiz işlem yaptığı için atıl durumda olan fonları sistemin içerisine dahil etmektedir. Bu yöntem ile hem ülkeler sıcak para akışına sahip olurken hem de politik olarak ilişki kurmaktadır (Yetim, 2020, s.18).

Türkiye’de ise Turgut Özal 1980 yılında özel sermaye ile katılım bankacılığının kurulmasına öncülük etmiştir. Daha sonraki yıllarda ise kamu da bu alanda yatırım yapmıştır ve yatırım yapmaya devam etmektedir (Türkmenoğlu, 2007, s. 28).

1.11.2.Ekonomik Nedenler

Ortadoğu ülkelerinde 1970 ve 1975 yılları arasında petrol gelirlerinin artması sebebiyle ülke gelirlerinde de artış görülmüştür. Bununla birlikte katılım bankalarının sermayeleri de artmıştır. Birçok Avrupa ülkesi de bu bankaların kendi ülkelerinde faaliyet göstermeleri için adımlar atmıştır (Daşci, 2020, s.11).

Ekonomik nedenlerden bir diğeri ise dini yönden hassasiyete sahip insanların ticari faaliyetlerini sürdürürken tercih etmeyi istedikleri bankanın katılım bankaları olması bu bankaların yaygınlığını artırmıştır. Katılım bankalarında kar payı dağıtımı yapılmaktadır ve bu işlem sonucunda para değer kaybetmemektedir bu durum ticaretle uğraşan kişilere daha cazip gelmektedir (Yazımcı, 2021, s.3).

1.11.3.Sosyal Nedenler

Birçok ülkede en temel sorun olan gelir dağılımında adaletsizliğin yaşanmasını önlemek amacıyla katılım bankaları fonları toplamaktadır. Fon talep eden yatırımcılar da bu fonları kullanarak yeni istihdam sahaları yaratmaktadır. Bu durum gelir dağılımında adaletsizliğin azalmasını sağlayarak topluma katkı sağlamıştır (Özkan, 2012, s.9).

Türkiye’deki durum ise toplumun büyük bir çoğunluğu Müslümandır ve bu durumdan kaynaklı birikimlerini, faiz üzerinden çalışan bankalara yatırım yapmamaktadır ve birikimler atıl olarak kalmakta veya boşa harcanmaktadır. Katılım bankacılığı ile faizsiz yapılan bu işlemler sonucu hem hane halkı birikim yapmaktadır hem de bankacılık sektörü devam etmektedir (Karapınar, 2003, s.13-14).

1.11.4.Dini Nedenler

İslam dini çeşitli kurallar ile hayatımıza yön vermektedir. Bu kurallardan biri de faizin yasak olmasıdır. Faiz sonucunda insanlar olumsuz etkilenmekte ve toplumsal ahlak yapısı bozulmaktadır. Bu durum sonucunda katılım bankacılığı sistemi gelişmiştir. Bununla birlikte insanlar hayatına devam edebilmek için çalışmak zorundadır. Haksız kazanç dinimizce hoş görülmemektedir. Faizi esas alan bankalarda ise kazanç daha kolay olduğu için tercih edilmemektedir bu durum sonucunda katılım bankacılığı ortaya çıkmıştır (Lök, 2018 s.137).

İKİNCİ BÖLÜM

2.KATILIM BANKACILIĞI UYGULAMALARI

2.1.Katılım Bankacılığında Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankalarının dünyada ve ülkemizde fon kaynaklarını üç farklı şekilde oluşturmaktadır. Bunları şu şekilde sıralarsak; cari hesaplar, kıymetli maden hesapları ve katılım hesaplarıdır.

2.1.1.Cari Hesaplar

Cari hesaplar, diğer bankacılık sistemlerinde de kullanılan hesaplardır. Katılım bankalarındaki cari hesapların geleneksel bankalardan tek farkı bu hesapların vadesiz olması ve hiçbir faiz geliri elde edilmiyor olmasıdır. Katılım bankalarının sahip olduğu toplam varlıkların yaklaşık %15'i ile %20'sini oluşturan cari hesaplar, genellikle bireylerin günlük işlerinde kullandığı paralardan oluşmaktadır. Cari hesapları iki şekilde inceleyebiliriz (Yanpar, 2015, s.129-133):

- Vedia Sözleşmesi: Korumalı ve korumasız hesaplarının bulunduğu sözleşme tipidir. Bu sözleşmeye göre korumalı bir hesabın kullanılması durumunda banka, fon sahibinin parasını garantiye alır vade sonunda parayı kişiye aynen iade eder. Korumasız hesapta ise bu garanti durumu kesin olarak bilinmemektedir.
- Karşılıksız Borç verme: Borç veren tasarruf sahibinin, faiz beklemediği hesap sistemidir. Türkiye’de nadiren tercih edilen bu bir hesap türü olan karşılıksız borç hesapları genel olarak İran ve Katar gibi ülkelerde tercih edilmektedir. Cari hesaplar, geleneksel bankacılık sistemlerindeki vadesiz hesaplara benzetebiliriz. Yani bir katılım bankasında cari hesabı bulunan bir kullanıcı, geleneksel bankalardaki vadesiz hesaplarıyla yapabildiği işlemlerin tümünü sahip olduğu cari hesap aracılığı ile de gerçekleştirebilmektedir.

2.1.2.Kıymetli Maden Hesapları

Katılım bankaları müşterilerden gelen talep ile altın hesabı ve gümüş hesabı açmaktadırlar. Müşteriler bu hesaplar üzerinden belirli ayarda altın ve gümüş birikimi yapmaktadırlar. Müşterilerden gelen talep üzerine altın ve gümüşün tümünü veya belirli ağırlığa ulaşması durumunda altın ve gümüşü banka alabilmekte veya talep edilen güne ait fiyat üzerinden altın ve gümüşün değerini müşterinin hesabına yatırmaktadırlar. Bankalarda bu hesaplar üzerinden gümüş ve altın satışı yapılmaktadır ve elde edilen gelirlerde islami kurallara uyulmaktadır (Aktepe, s.30).

2.1.3.Katılım Hesapları

Katılma hesapları; hesap sahipleri ve bankaların emek-sermaye ortaklığı kapsamında yatırılmış fonları; bankaların ticari, sanayi ve hizmet sektörü gibi alanları finanse etmesinde kullanması sonucu ortaya çıkan kar ya da zarara katılımı esas alan hesap olarak tanımlanmaktadır. Burada bireye daha önceden belirlenmiş bir getiri ödemesi yapılmamaktadır (Yanık ve Sumer, 2017, s. 434).

Katılım bankaları ve hesap sahiplerinin yapmış oldukları sözleşmeler genel olarak kar paylaşımlarını içeren kar veya zarar ortaklığı sözleşmeleridir. Bu sözleşmelere mudaraba sözleşmeleri adı verilmektedir. Katılım hesaplarına ait getiri miktarı o hesaba yatırılan mevduat miktarına bağlıdır. Elde edilen kar veya zarar durumu projenin bitiş tarihinde belli olur. Proje bitiminde getiri oranı netliğe kavuştuğu için projenin getirisinin çok olması durumunda elde edilen kar payı oranı da o oranda artış göstermektedir (Pehlivan P., 2016, s.302).

2.1.3.1.Katılma Hesaplarının İşleyişi

Katılma hesaplarında toplanan fonların birim hesap değerleri dikkate alınarak kayıt işlemi yapılmaktadır Bu hesaplarının işleme şeklini daha iyi anlayabilmek için bazı kavramların bilinmesi önem arz etmektedir. Bu kavramlar ise; hesap değeri, birim değer ve birim hesap değeri kavramlarıdır.

Birim değer kavramı, bankaların katılım hesaplarına fonları kabul ettiği günü 100 olarak kabul etmektedir fakat kar veya zarar olması durumunda yeni oluşan kar veya zarar kayıtlarının yapıldığı günlerde, vadeleri dikkate alınarak ayrılan fonların toplam değerinin, bir önceki günde elde edilmiş olunan değere bölünmesiyle

hesaplanır. Kar veya zararın kaydının yapılmadığı günlerde ise elde edilen değere eşit olarak kabul edilir (Şimşek, 2013, s.27).

Hesap değeri kavramı ise, katılım bankalarının hesaplara fonları kabul ettiği günü, hesap açtıran kişilerin yatırdığı tutarın 100 olarak kabul edilmiş birim değere bölünmesi ve takip edilen günler içerisinde ise mevduat giriş çıkışı yapmış olan kişiye ait hesap değerine, mevduat giriş çıkışı yapılan miktarın birim değere bölünmesiyle bulunacak miktar, mevduat girişi yapılmış ise eklenmesine mevduat çıkışı yapılmışsa çıkarılması elde edilen tutar hesaba katılma payına ait kat sayıdır (Şimşek, 2013, s.28).

Son olarak Birim Hesap Değeri kavramı ise, birim değer kavramı ve hesap değeri kavramının çarpılması suretiyle hesaplanmış olunan ve katılma hesaplarının cari değerlerini belirleyen faktör olan ve hesap açtırmış kişilerin üzerinde hak fiilinin bulunduğu tutardır. Elde edilmiş tutar birim hesap değerine eşittir. İşlem sonucunda kar oluşuyorsa birim değer artar ve yeni değer hesap değerinin çarpılması ile bulunur (Şimşek, 2013, s.28).

Katılma hesaplarının işleyiş şekilleri aşağıdaki örneklerde incelenmiştir (Şimşek, 2019, s.62).

Örnek-1: Müşteri açtırmış olduğu hesaba 2 Milyon TL yatırmıştır. Paranın yatırılmış olduğu günde geçerli olan birim değer ise 100,

Hesap değeri kavramını ise şu şekilde buluruz.

Hesaba yatırılan 2.000.000 ile geçerli olan birim değeri böleriz bulmuş olduğumuz sonuç geçerli birim değeridir.

$$2.000.000 / 100 = 20.000$$

Örnek-2: Müşterinin açtırmış olduğu 1 yıl vadeli hesaba 200.000 TL yatırmıştır. Bir yıl sonra ise hesabın birim değeri 109'a çıkmıştır. Hesabın vade sonundaki değerini ise şu şekilde buluruz.

Hesap değerini birim değere böleriz. Daha sonra çıkan sonucu vade sonundaki birim değer ile çarpalım ve vade sonunda elde edilmiş olunan birim hesap değerine ulaşırız.

$$200.000 \text{ TL} / 100 = 2.000$$

$$2000 \cdot 109 = 218.000 \text{ TL}$$

Örnek-3: Müşteri hesabını açtırdığında 200.000 TL'yi yatırmıştır. Yatırmış olduğu para ile 3 ay vadeli katılma hesabı açmış olsun. Vade sonundaki birim değeri ise 110 olsun. Burada müşterinin ne kadar gelir ettiğini bulacağız.

Açılan hesaba ait hesap değerini;

$$200.000 / 100 = 2.000 \text{ olarak buluruz.}$$

Vade sonunda 110 olan birim değeri üzerinden hesabın yeni birim hesap değeri;

$110 * 2.000 = 220.000$ TL'dir. Hesabı açtıran kişinin karı ise %10 olarak belirlenmiştir.

2.2.Katılım Bankacılığında Fon Kullandırma Yöntemleri

Ekonominin en temel amacı fon fazlası olan taraf ile fon ihtiyacı olan taraf arasındaki aracılık faaliyetini gerçekleştirmektir. Bu aracılık faaliyetini gerçekleştirirken de fon fazlasına sahip olan kesimin birikimlerini alır. Alınan bu birikim fona ihtiyacı olan kesime aktarılır (Ustaoglu, 2014, s.49). Katılım bankaları ile geleneksel bankalarda aynı bu faaliyeti gerçekleştirirler. Yalnızca aradaki fark, fonların toplanması ve kullandırılmasının farklı şekilde yürütülmesidir. Geleneksel bankalar topladıkları fonları belirli bir faiz karşılığında kullandırırken, katılım bankaları bu işlemi İslami etik kurallara göre gerçekleştirmektedir (Çambel, 2019, s.39).

Katılım bankaları fon fazlası olan tasarruf sahiplerindeki fonları temin eder. Temin edilen bu fonlar ile İslami etik kurallara göre kâr-zarar ortaklığı kurulur (Cinbaş, 2018, s. 27). Kurulmuş olan bu ortaklık sonucunda alım ve satım işlemi yapılır ve bu işlem sonucu doğan kâr belirtilen şartlar itibari ile dağıtılır.

Katılım bankalarında fon kullandırma yöntemlerinin fazla olduğu görülmektedir. Bu yöntemlerin yanında ilerleyen süreç içerisinde ürün çeşitliliğini artırmaktadır. Bu bölümde katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri detaylı şekilde ınceleyeceğiz.

2.2.1.Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı)

Mudaraba, katılım bankaları tarafından, teminat ve oranı dikkate alınmadan yeterliliği uygun görülen, özellikle de teknolojik alanda üretme hedefi olan her tür

girişime kar veya zarar ortaklığına dayanan, öz sermaye yöntemiyle sağlanan bir finans yöntemi olarak tanımlamak mümkündür (Bulut ve Er, 2012, s.144).

Katılım bankalarında mudaraba sistemini şu şekilde açıklayabiliriz; bilgi, tecrübe ve emeği ortaya koymuş olan bir girişimci ile sermaye miktarını ortaya koyan banka ile yapılmış olunan bir emek ve sermaye ortaklığına dayanan sözleşmedir. Yapılmış olunan bu sözleşmede, yapılan iş sonucunda elde edilmiş kar miktarının ortaklar arasında hangi oranlar doğrultusunda paylaşılacağı önceden belirlenmiştir. Yapılan iş sonucunda zarar olmuş ise oluşan zararı banka üstlenir. Zarar durumunda banka sermayesini, müşteri ise zaman ve emek kaybeder. Mudaraba sözleşmesinde bankaya rabbülmal, girişimciye ise mudarib denilmiştir (Demirci, 2018, s.38-39).

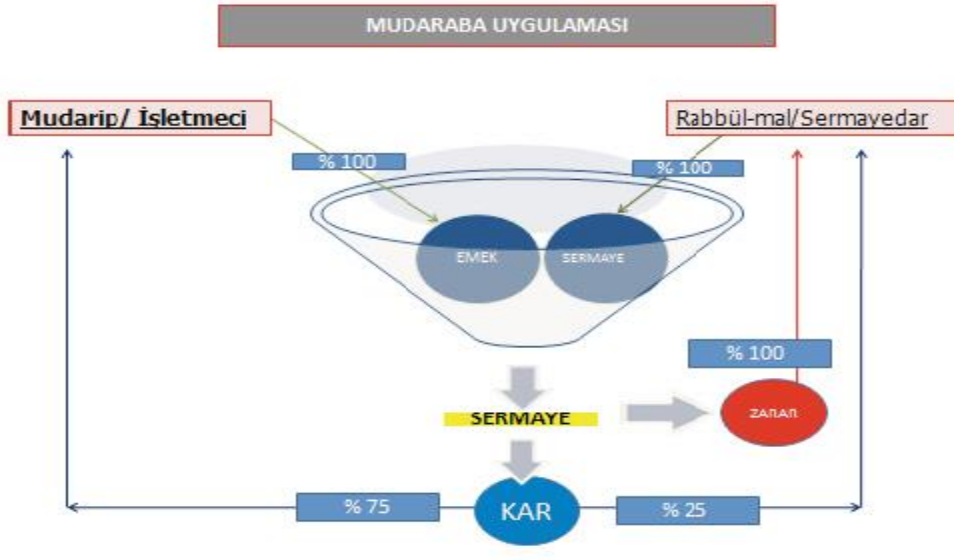
Mudaraba aşamaları ise şu şekildedir;

1. Müşteri ve banka sunulmuş olunan iş planı doğrultusunda konuşur ve banka gereken sermaye miktarını müşteriye verir.
2. Müşteri işi kurarak faaliyetine başlar.
3. Yapılan işin sonucunda kar veya zarar durumu oluşur.
4. Yapılan işin sonucunda kar elde edilmesi durumunda önceden belirlenmiş olan oranlar üzerinden kar miktarı paylaşılır.
5. Yapılan işin sonucunda zarar elde edilmesi durumunda ise oluşan zararın tamamını banka üstlenir ve ödemesini banka yapar.

Mudaraba yönteminin işleyişi ile ilgili şu örneği inceleyelim;

“Yılmaz Ltd. Şti. inşaat üzerinde faaliyet göstermekte olan bir şirkettir. Bulunduğu piyasa üzerinde güvenilir bir imaja sahiptir. Boş bir arsa bulunmuş olup bedeli ise 5 Milyon TL olduğu bilinmektedir. İnşaatın yapılma maliyeti ise 10 Milyon TL olmaktadır. Proje bitiminde ise 30 Milyon TL gelirin olma durumu vardır. Sermayenin tamamını katılım bankası ortaya koymaktadır. Projeye yatırım yapan katılım bankası ile %50-%50 kar bölüşümü üzerine anlaşılmış olsun proje bitiminde 30 Milyon TL gelir elde edilmiştir. Arsa bedeli ve inşaat maliyeti olan 15 Milyon TL düşüldükten sonra geriye 15 Milyon TL sermayeyi koyan katılım bankası ile Yılmaz Ltd. arasında 7,5 Milyon – 7,5 milyon TL olarak paylaşılarak mudaraba sistemi gerçekleşmiş olur (Şimşek, 2019, s.66).

Şekil 2.2. Mudaraba sistemi

Kaynak: www.katilimbancaciligi.com/ortaklik-nedir

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere mudaraba işleminde elde edilen kâr sözleşmeye taraflar arasında anlaşılan oranlarda paylaşılır. Ortada oluşan bir zarar var ise bu zarar yalnızca sermayeyi veren kişiye aittir. Mudarip olan taraf ise ortaya çıkan bu zarara katlanmaz. Onun zararı emeğidir.

2.2.2. Murabaha (Sipariş Üzerine Karlı Satım)

Murabahada peşin alınan mal, anlaşılan kâr payı oranı ile vadeli olarak satılır. Krediyi kullanmış olan gerçek ya da tüzel kişinin bakiyesine kredi bedeli yansımamakta banka tarafından direkt satıcının hesabına ödeme yapılmaktadır. Amaç malın peşin olarak alınıp vadeli olarak satılması ve nakit temini hususunda herhangi bir işlemin olmasının önüne geçilmiştir (Kaya, 2013, s.52).

Murabaha İslam Ticaret Hukukuna göre; güven esasına dayalı alışveriş sözleşmeleri kapsamında yer almaktadır ve satıcının ilgili malın maliyeti üzerine kârını ekleyerek yaptığı satış olarak da tanımlanabilir. Bu süreçte satıcı, müşteriye malın maliyetini bildirir ve bu maliyetin üzerine kendi kârını da ekleyerek satışını gerçekleştirir. Satıcı malın maliyetini aktarırken doğru tutarı belirtmek zorundadır. Eğer müşteri yanıldığını fark ederse satış işleminde vazgeçme hakkı bulunmaktadır (Dede, 2017, s.47).

Murabahanın işleyiş aşamaları ise şu şekildedir;

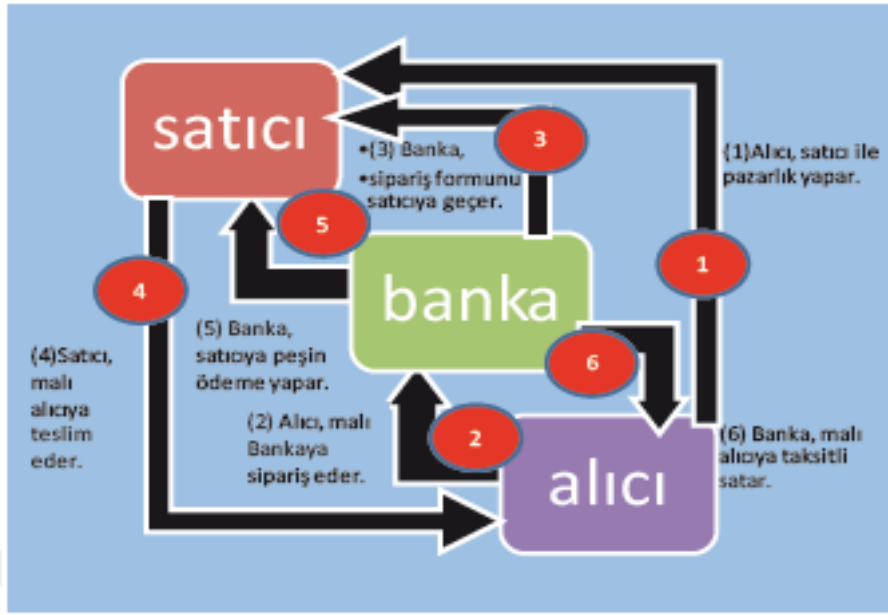
1. Öncelikle müşterinin katılım bankasına limit için başvurusunu yapar.

2. Katılım bankası bir kredi değ erlemesi yapar ve m   teri durumunun uygun görülmesiyle m   teriye limit verilir.
3. M   teri ihtiyacı olan malı almak için malın satıcısı ile bir  n anla ma gerçekleştirir.
4. M   teri, katılım bankası ile k r oranı ve geri ödeme konusunda g r   me yapar ve bu konuda anla ır.
5. Katılım bankası m   terinin istediği mal için anla tığı satıcıyla g r   erek siparişi verir ve peşin olarak satın alır.
6. Katılım bankası peşin olarak satın aldığı malı, m   teriye vadeli olarak satışını gerçekleştirir ve malı m   teriye teslim eder.
7. Katılım bankası bu satış işleminden kaynaklı m   teriyi bor landırır.
8. Malı teslim alan ve işlemi gerçekleşen m   teri ise katılım bankasına olan borcunu vadesi geldikçe öder (Hazıroğlu, Koyuncu ve Solak, 2019, s. 179).

Murabahada fiyatlandırma aşamasında, katılım bankası birçok etkeni bir anda göz önünde bulundurarak k r oranı belirler. Öncelikle katılım bankası bir piyasa araştırması yapar. Bu doğrultuda finansal piyasalardaki alternatif sistemlerin ya da işletmelerin kâr oranlarına bakılır.    nk  banka burada eğer düşük bir k r oranı belirlerse, bankanın daha az k r etmesine ama diğer taraftan da çok yüksek bir k r oranı belirlerse de m   terisinin diğer alternatiflere yönelmesine sebebiyet verebilir. Katılım bankası tüm bu endi elerden dolayı, sistemde yer alan bankaların ya da işletmelerin kâr oranlarına yakın bir k r oranı belirlemeye çalışır ( zsoy, 2012, s. 163).

Murabaha ile; fon kullandıran katılım bankalarının genel olarak k rlılık oranı belli bir düzeyde kalmaktadır. Bu sebeple katılım bankalarının karı, ne çok yüksek ne de çok düşük düzeylerde olmaz ortalama bir seviyede devam eder. Buna ek olarak katılım bankalarında işletmelerin yaptığı gibi malı stok yapma, fazla alınan mal sonucu yapılan iskonto veya katma değ r vergisi ilave ederek satış yapma gibi imkanlar bulunmamaktadır. Bu gibi durumlar ise katılım bankalarının normal ticari işletmelerden farklılaşan yönlerindendir (Tunç, 2016, s.215).

Şekil 2.3. Murabaha sistemi

Kaynak: www.katilimbankaciligi.com/murabaha-nedir

Murabaha yöntemi daha detaylı inceleyecek olursak bu işlemde satıcı, banka ve müşteriden oluşan üç temel unsur vardır. Müşteri almak istediği mala bakar, beğenir ve fiyatını sorar. Daha sonra müşteri, aracı kurum olan bankaya başvuru yapar ve peşin fiyatını öğrenmiş olduğu malın, başvurmuş olduğu katılım bankası tarafından satın alınması ve kendisine vadeli bir şekilde satılmasını talep eder. Banka başvuru yapan müşteriyi ve müşterinin ödeme gücünü değerlendirdikten sonra, müşteriden bazı teminatlar alır ve bu işlem karşılığında uygulayacağı vade farkı tutarını müşterisine iletir. Daha sonra katılım bankası peşin olarak aldığı malı vadeli olarak müşteriye satışını yapar. Katılım bankası ise, vade farkından elde edilmiş geliri kar olarak kaydeder. Bankaya başvuru yapan müşteri bankadan finansman talebiyle istediği ürüne sahip olmak isteseydi bu durum borç finansmanı olurdu ve bu durum karşısında faiz oluşurdu (Alkış 2018, s.127-128).

2.2.3. Muşaraka (Ortaklık)

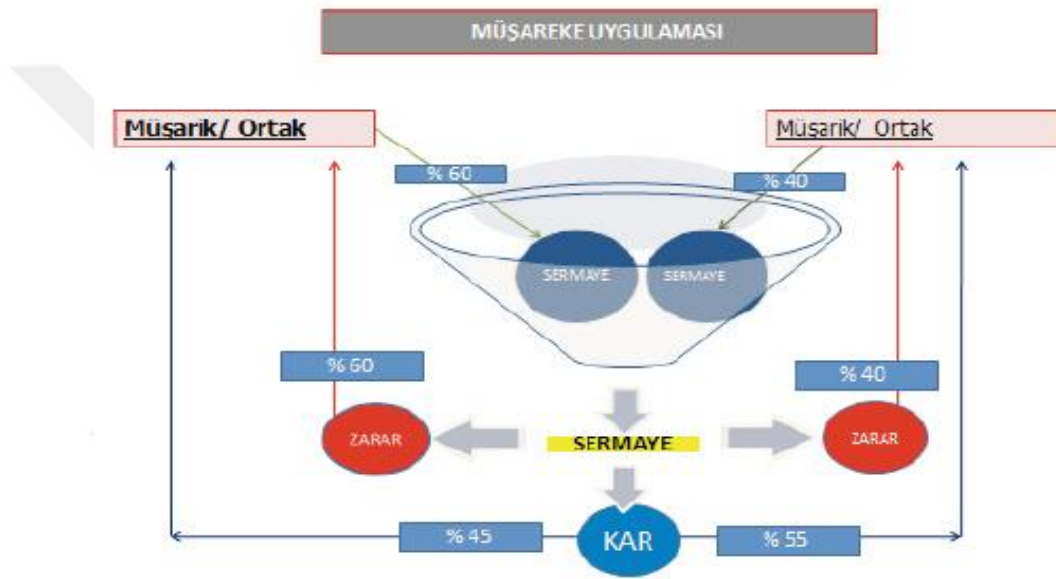
Muşaraka ortaklığında hem emeği hem de sermayeyi kapsayan bir fon kullandırma yöntemi olduğundan muşaraka yönteminde aktif bir ortaklık söz konusudur (TKBB, 2015 s.17).

Muşaraka yönteminde katılım bankaları, üretim yapmak isteyen kişiler için finansmanı ortaklar aracılığı ile yapar. Bu model kullanılarak finanse edilen projelerde

elde edilen kar, sözleşme dahilinde sermayeye, katılım oranına göre paylaştırılmaktadır; projeden zarar edilmesi durumunda ise bu zarar katılım bankası hariç olmak üzere diğer finansörler tarafından karşılanmaktadır (Kınalı, 2012, s.87).

Muşaraka ile yapılan ortaklık türünde taraflar hem sermayelerini hem de emeklerini ortaya koyarlar. Mudaraba ile müşarakanın farkı ise şudur; mudarabada ortaklardan biri sadece emek, bilgi ve tecrübesini ortaya koyarken diğer ortak ise sermayesini ortaya koyar. Müşarakada ise her iki taraf da hem emeğini hem de sermayesini ortaya koyar (Gökçe, 2016, s.85).

Şekil 2.4. Müşaraka sistemi

Kaynak: www.katilimbancaciligi.com/ortaklik-nedir

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere her iki tarafta işe sermayesini koyar ve taraflar arasında müşaraka anlaşması imzalanır. Yapılan iş sonucu elde edilen kar veya zarar ortaya koyulan sermaye ile orantılı olarak taraflar arasında pay edilir.

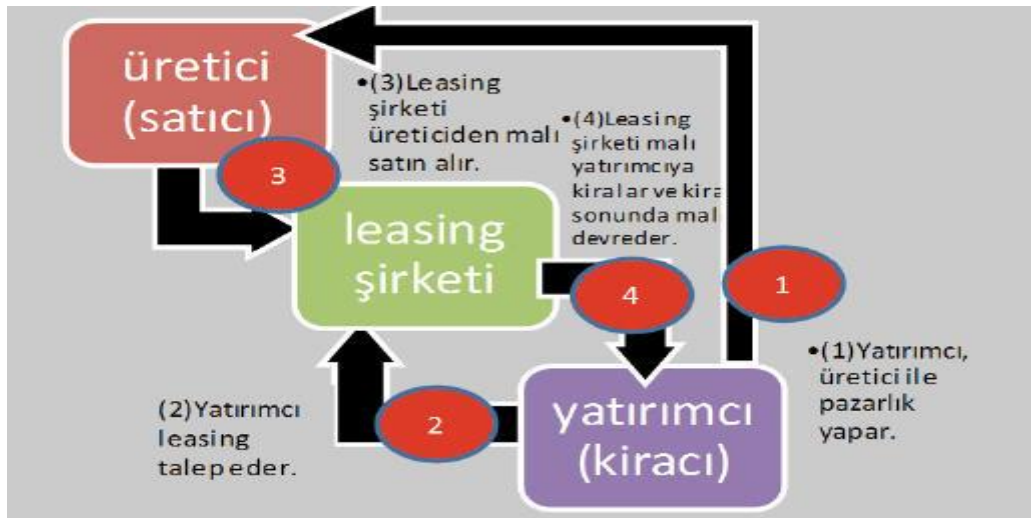
2.2.4.İcara (Finansal Kiralama)

Gerçek ya da tüzel kişilerin, finansman ihtiyaçlarını karşılamak için veya yatırım amaçlı başvurdukları faizsiz finans yöntemlerinden biri olan icara diğer bir deyişle finansal kiralama; yüksek fiyata sahip malları kiralanmak suretiyle kullanım hakkını elde etmektir. Böylelikle malın sahibi olmadan da maldan yararlanılmış olur. Yani icarada akde konu olan malın menfaatidir. Günümüzde ev, iş yeri, arsa, makine, araba gibi birçok mal kiralama yoluyla kullanılabilmektedir (Dede, 2017, s.50).

İcarada olması gereken, şartlar şu şekildedir (Bardakoğlu, 2000, s.388-389):

1. Sözleşme yapan kişilerin fiil ehliyetlerine sahip olması gereklidir. Akıl sağlığının yerinde olması ve kısıtlı olmaması gerekir.
2. Velisi ya da maliki olunması ve icaranın geçerli olması için sözleşmeyi yapan kişinin maliki veya velayetini elinde bulundurması gerekir.
3. Satış işleminde olduğu gibi icarada da tarafların rızalarının olması gerekmektedir.
4. Yapılan sözleşmede bireyin serbest seçim hakkı bulunuyorsa bu durumda iade süresi geçerli olmamaktadır. Sözde iade süresi olarak üç günlük bir iade süresi verilmiş olması durumunda kiralanan malın kullanılmamış olması durumunda üç günlük iade süresinde ücret ödemesi yapılmaz. İade süresi olarak verilen üç günlük süre dolmadan önce kiralanan mal kullanılmış ise kullanılmanın yapıldığı anda sözleşme geçerli olmuştur.
5. Sözleşmeyi yapan tarafların ehliyet ve yetki sahibi olması önem arz etmektedir. Yetkisi olmayan kişilerin yaptıkları sözleşmeler geçerli olmamaktadır. Finansal kiralamaya taraf olan üç unsur vardır. Bunlar üretici, finansal kiralama şirketi ve yatırımcıdır Yatırımcılar ihtiyacı olan malı seçer daha sonra satın almak için finansal kiralama şirketiyle sözleşme imzalar. İmzalanan sözleşme sonrasında finansal kiralama şirketi yatırımcıya malı teslim eder.

Şekil 2.5. İcara sistemi

Kaynak: www.katilimbancaciligi.com/leasing-nedir

Yukarıdaki şekil kısaca açıklanacak olursa, yatırımcı gereksinim duyduğu varlığı seçer ve satın alınması için finansal kiralama şirketiyle sözleşmesi imzalar. Şirket de malı satın alıp yatırımcıya kiralar. Yatırımcı başta anlaşılan vade tarihlerinde ödemesini yapar. Yatırımcı ödemeyi bitirip borcu sona erince varlığı satın alma hakkı elde eder.

2.2.5.Selem

Selem sözleşmesinde mal ile para takası yapılıyor gibi düşünebiliriz. Selemde henüz hazır olmayan malın satışı yapılmaktadır. Üretici veya satıcı mal hazır olmadan önce satış sözleşmesini yapar ve anlaştığı şekilde malın bedelini öder. Daha sonra ürün hazırlanır ve sonra teslim edilir. Bir nevi avans kullanılarak malların hazırlanması ve üretilmesi için gerekli olan para miktarına ulaşmış olur. Selem genellikle tarım ürünleri için kullanılmaktadır. Alıcı hasat zamanına kadar üreticiye destek sağlar, üretici de satamama durumunu ortadan kaldırmış bir şekilde tahsilatını garanti altına alır. Ayrıca malın bedeli önceden ödendiği için maliyet avantajı da sağlanır (Ülev, 2018, s.15).

Selem işleminin temel özellikleri ve şartları şunlardır:

1. Katılım bankaları mal bedelini peşin ödemektedirler ve böylelikle malın tedarik aşamasında nakit sorunu çözülmüş olur. Satıcının mal bedelini tahsil edememesine ait sorunları çözülmüş olur. Bununla birlikte alıcı da mal tedarik edilene kadar finansman problemiyle karşı karşıya kalmamaktadır.
2. Selemde uygulanabileceği mallara ait kalite ve miktarları belirlenmelidir. Selemde konusuna girmesi için malların değerinin olması gerekir.
3. Malın kalitesine ait bilgiler sözleşmede açık bir şekilde belirtilmelidir.
4. Malın teslim edileceği yer ve teslim tarihi açık bir şekilde belirtilmelidir.

2.2.6.İstisna (Eser Sözleşmesi)

Üretimi gelecek bir zamanda olacak olan ve özellikleri önceden belirlenmiş bir malın fiyatının başta belirlenmesi suretiyle satın alınması işlemine istisna adı verilmektedir. Selemde ayrılan yönü ise ürünlerin standart olmaması bunun yanında mal bedelinin ve malın gelecekte teslimidir.

İstisna, üretim aşamasıyla ilgili yapılan bir sözleşme türüdür. Önceden belirlenmiş bir ürünün üretimi için üreticiye sipariş verilir. Alıcının önceden ödeme yapmasına gerek yoktur. Üretilen ürün bitine kadar taksitle veya ürün tesliminden sonra ödemesi toplu yapılabilir. Ürüne ait fiyat ve özellikler önceden belirlenmelidir.

Üretime başlanmadan önce tarafların birbirlerine haber vermesi şartıyla üretimden vazgeçme hakkı bulunmaktadır (Yanpar, 2015, s.98).

Günümüzde istisna daha çok inşaat ve ticaret finansman alanlarında kullanılmaktadır. İstisnanın finansman aşamaları şu şekildedir (Özsoy, 2012, s.187):

1. Müşteri ile katılım bankası arasında bir sözleşme yapılır.
2. Katılım bankası satıcı firmaya üretimi için sipariş verir.
3. Katılım bankası malın bedelini satıcı olan firmaya öder.
4. Malın üretiminin sonucunda üretilen malı katılım bankası müşteriye teslim eder.
5. Bu işlemde doğan borcu müşteri vade sonunda geri öder. İstisna sözleşmesine dâhil olan ürünün her vakit imalatı yapılabilir olmalıdır. Ürünün imalat süreci başlamadan önce sözleşme iptal edilebilir (Orhan, 2019, s.12).

2.2.7.Karz-ı Hasen (Faizsiz Borç)

Katılım bankaları, sosyal yardım konusunda devlete destek olmak ve toplumun refahının yükselmesine yardımcı olmak amacıyla karz-ı hasen yaparak işlem yaparlar. Sosyal yardım ve destek projelerine fayda sağlamak amacıyla kâr gütmeyen, sadece destekleme amacıyla karz-ı hasen yapılabilir. Anlaşılan vade zamanında destek alan kişi karşılığında bedel ödemediği parayı geri ödeyerek işlemini tamamlar.

Karz-ı hasen’de işlem karsız olduğu için ticarete konu olmasına gerek yoktur. Ancak bu finansman kaynağının kullanılacağı yer katılım bankacılığının temel çalışma kurallarına aykırı olmamalıdır. Karz-ı hasen ile usulsüz, uygunsuz bir varlığın finansmanı için kullanılması doğru değildir (Canbaz, 2019, s.59).

Yardım ve sosyal refah haricinde katılım bankaları müşteri memnuniyeti için de Karz-ı hasen yapabilirler. Örneğin vergi ödemelerinde banka kendi varlıklarından vergi ödemesini yapar belirli bir süre sonra müşteri hesabına para girişi sağladığında anlaşmanın gününe kadar geçen gün sayısı kadar cari hesap verimliliği olarak Karz-ı hasen yapılabilir. Bu türdeki işlemler için de önceden anlama yapılması gereklidir. Yine kurumlar personellerinin ihtiyaçları için bir çeşit avans olarak bedelsiz olarak karz uygulaması yapabilirler. Bu durumda ise vergi kanunu gereği BSMV tahsilatları üzerinden işlem yapılır ve bu tahsilat sonucunda kar payı söz konusu olmaz (Sırım, 2019, s.129-130).

Karz-ı Hasen’de borç verenin, uzun vadeli borç verme işlemi yaptığında veya enflasyon oranının yüksek olduğu ortamlarda kendi sermaye birikiminde bir azalmaya uğramaması için enflasyon kadar ilave alacaklı olma durumunu ifade eder. Buradaki amaç iyilik yapan kişiyi korumak ve onun zarara uğramasına mani olmaktır (Canbaz, 2019, s.78).

2.2.8.Teverruk (Vadeli Alım Peşin Satım)

Teverruk; satıcıdan bir malın taksitle alınıp müşteriye peşin satılması işlemine verilen addır. Burada amaç nakit ihtiyacına sahip olan kişinin nakit ihtiyacının giderilmesidir. Bu sistem katılım bankalarında borçlarını ödemekte güçlük çeken müşteriler için kullanılmaktadır. Örneğin, nakit olarak ihtiyaç sahibi olan bir kişinin, vadeli bir şekilde 100.000 TL’ye almış olduğu bir malı, bir başka kişiye malı peşin olarak 100.000 TL’ye satmasıdır (SERPAM 2013, s.6).

Teverruk yönteminde katılım bankası müşteriden gelen talep üzerine peşin olarak maden borsasından maden satın alma işlemi yapar ve bu satın almış olduğu madeni vadeli bir şekilde müşteriye satar. Daha sonra ise katılım bankası müşteriye satmış olduğu madeni üçüncü birine peşin satar ve almış olduğu parayı müşteriye verir. Bu durumu bir örnekle açıklayacak olursak; bir müşterinin 100.000 TL tutarında nakit ihtiyacı olsun ve katılım bankası maden borsasından 100.000 TL tutarında platin alımı yapsın ve bu platini 18 ay vade sonunda 110.000 TL’ye müşterisine satar. Banka müşterisi vadeli olarak satın almış olduğu platini tekrardan satması için katılım bankasına vekalet verir. Son olarak katılım bankası maden borsasında platini üçüncü bir kişiye satar ve elde etmiş olduğu 100.000 TL’yi nakde ihtiyacı olan müşterisine verir.

2.2.9.Sukuk (Kira Sertifikası)

Sukuk kelimesinin anlamı sertifikadır. Bono ve tahviller için Arapça’da senet tabiri kullanılmaktadır. İslami ilkelere uygun tahviller için ise sukuk kavramı kullanılmaktadır. Finansal sertifika olarak adlandırılan tahviller, İslami etik kurallara uygun olarak işlem görürse adı sukuk olmuştur. Faizsiz olarak işlem görmesi sebebiyle İslami etik kurallara uygun bir menkul kıymet olarak kabul edilmiştir (Güngören, 2013, s.97). Sukuğun başka bir tanımı ise, İslami kurallara uygun olarak işlemlere katılma imkanı veren ve elde edilmiş gelir üzerinde hak sahibi olmayı sağlayan sertifikalara verilen isimdir (TKBB, Faizsiz Finans Sözlüğü, 2022).

Sukuk kavramını iki şekilde inceleyebiliriz. Bunlar varlığa dayalı olan ve varlık temeli olan sukuktur. Varlığa dayalı sukukta, finansman ihtiyacı olan kuruluş varlık kiralama şirketlerine varlıklarının gerçek satışını yapar. Varlıkların gerçek satışının olması için, varlıkların kuruluş bilançosundan çıkarılması gerekir. Şirketin bilançosundan çıkarılan varlıklar varlık kiralama şirketlerinin bilançosuna devir işlemi sağlanır. Sukuk yatırımcıları, varlıklarının varlık kiralama şirketleri üzerinden payları oranında sahip olurlar (TKBB, Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı Sunumları, s.272).

Varlık temelli sukuk, uygulanması daha kolay bir sistem olduğu için kurumlar tarafından daha çok tercih edilir. Varlık temelli sukukta, varlığın gerçek bir satışı söz konusu değildir. Sadece varlıklara devir işlemi uygulanır. Bu devretme işlemi ise kiralama şirketleri üzerinden yatırımcılara yapılır.

Genel olarak kullanılan sukuk türlerini şu şekilde sıralarız. Bunlar (TKBB, Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı Sunumları, s. 273):

- Satış Sözleşmesine Dayanan Sukuk
- Murabaha Sukuk
- Selem Sukuk
- İstisna Sukuk
- Bedeli Belirlenmiş Sözleşmeye Dayanan Sukuk
- Kira Sözleşmesine Dayanan Sukuk
- Vekalet Sukuk

Türkiye’de ve Dünyada yaygın olarak kullanılan sukuk türleri ise; mudaraba sukuk, muşaraka sukuk, istisna sukuk, selem sukuk ve icara sukuktur.

2.2.10.Tekafül (Sigorta)

İslami sigorta olarak adlandırılan Tekafül’ün anlamı, dayanışma, yardımlaşma demektir. Günümüz sigorta uygulamalarına eş değer olan tekafül, bir katılım bankacılığı uygulaması olarak İslami etik kurallar çerçevesinde tüm kesimlerin kabul ettiğini söylemek pek mümkün değildir bununla birlikte ortaya çıkan düşünce sistemleri ise şu şekildedir (Tok, 2009, s.14):

- Kâr amacı olmayan bir sigorta edilmiş varlıkları olan kişilerin bir araya geldiği kurumsal bir yapı,
- Sigorta kurumunda toplanan fonun faiz ile hiçbir ilişkisinin bulunmaması,
- Sigorta payının belirlenmesinde esas alınan katılım bedeli payı,

Genel olarak Tekafül sözleşmelerinde mudaraba yöntemi ile kullanılmaktadır. Her iki yöntemde de ortak nokta katılımcılar ve kurumun kar paylaşımı dikkate alınır. Farklı olan noktası ise süreçlerin farklı işlemesidir.

2.3.Katılım Bankalarında Risk Faktörleri

Tarih süreci boyunca krizlerin oluşabileceğini ve bunlara karşı önceden önlem alan ülkeler bu kriz sürecini başarılı bir şekilde yürütmektedir ve bazı durumlarda ise krizi fırsata çevirme durumları görülmektedir. Kriz yönetimi konusunda başarılı olamayan, olacakları öngöremeyip yeterli önlemi alamayan ülkeler ise piyasada yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır (Demirci, 2018, s.66).

Genel olarak baktığımızda ekonomik krizlerin ilk hissedildiği yerler bankalardır diyebiliriz. Yakın süreçte yaşanan krizler dikkate alınarak bir çıkarım yapılacak olursa krizlerin çıkmasındaki ilk kaynak bankalardır diyebiliriz. Yaşanan bu krizler doğrultusunda bankalarda düzenleme ve denetleme sistemleri oluşturulmasına ve risk yönetimi mekanizmasının ise yeniden gözden geçirilmesine ve geliştirilmesine yönelik adımlar atılmıştır (Gödeş, 2016, s.1).

Bankalar açısından bakıldığında risk kavramı, hem kazanç kaynağı olarak görülmekte hem de kötü bir yönetim mekanizması ile çok ciddi olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Risk yönetimi işletmeler için koruyu bir özelliğe sahipken bankalar için ise hem koruyucu özellik hem de karlılığın ön planda olduğu görülmektedir (Yarız, 2011, s.12).

Bu bölümde bankacılık sisteminde karşılaşılan riskler üzerinde ve katılım bankacılığı sisteminde karşılaşılan bu sektöre özgü riskler üzerinde durulmuştur. Bu riskler; piyasa riski, kredi riski, operasyonel risk, likidite riski ve katılım bankacılığı sisteminde karşılaşılan riskleri inceleyeceğiz.

2.3.1.Kredi Riski

Katılım bankacılığı sisteminde fon kullandırma yönetimi olarak; mudaraba, murabaha, muşaraka, icara, istisna, karz-ı hasen, teverruk, sukuk ve son olarak tekaful kullanılmaktadır. Geleneksel bankalara göre farklı fon kullandırma yöntemlerine sahip olsalar bile bankacılık sisteminde fon kullandırma işlemi sonucunda ortaya çıkan bakiye kredi alacağı hükmü görmüş olup geleneksel bankacılık sisteminde kredi uygulamalarında uygulanan esaslar geçerli olmuştur (Yahşi, 2014, s.61-62).

Kredi riski, bankanın kredi alacaklarını tam olarak ve zamanında tahsil edememe ihtimaline karşı ortaya çıkan bir risk durumudur. Kredi riskinin önemini ortaya koyan bir gösterge ise finansal kuruluşlara ait geri ödeyememe durumlarında yaşanan artışlar ve kredi değerleri oranında yaşanan düşmelerdir. Verilmiş olan teminatlar zararı karşılamaya yetmez, müşteriler sözleşmenin gereğini yerine getiremez veya borçlu kişilerin kredi derecesinde oluşabilecek olası düşüşler sonucunda kredi riski artış göstermektedir (Işık, 2014, s.1).

Kredi riski, sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilemediği zaman alacaklıların zararına neden olan bir risktir. Bu yükümlülükler borç verme faaliyetlerinden, ticaret ve yatırım faaliyetlerinden, menkul kıymet alım satım işlemlerinin kendi hesabına ve yabancı hesabına ödenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu risk; banka kredisi, işletme tahvilleri ya da vadeli işlem sözleşmeleri gibi işlemler yoluyla ortaya çıkmıştır (Ersan ve Günay, 2009, s. 3).

Kredi riski, geri ödememe riski olarak tanımlanabilir, finansal piyasadaki tüm sektörlerde mevcuttur, ancak en önemlisi, bankalar, özellikle kredi faaliyetleri ve teminatlar gibi ödemeler dengesinden kaynaklanmaktadır. Kredi riski ayrıca türev işlemler, menkul kıymet borç verme, geri alım işlemleri ve müzakere yoluyla ortaya çıkmaktadır. Kredi riski, bankalarda en sık görülen risklerden biridir. Müşterilerin kredilerini bankalara geri ödeyememesi ihtimalinden kaynaklanmaktadır (Duffie ve Singleton, 2003, s. 16).

Kredi riski yönetiminden de bahsetmek gerekir. Kredi riski yönetimi, hangi tarafın kararlaştırılan şartları yerine getirebileceğini belirleme sanatı ve bilimidir. Adından da anlaşılacağı üzere kredi riski yönetimi, borçlulara borç vererek kazanç sağlamak için riskin varlığı ve belirsizliğin tahmin edilmesidir. Kredi riski, borçlunun sözleşme yükümlülüklerini yerine getirememesi durumunda alacaklının zarara maruz

kalması ile ortaya çıkar. Kredi riski yönetimi, kredi kararı verilmeden önce karar verme sürecini ve kredi taahhütlerinin takibini, izleme ve raporlama süreçlerini kapsar.

Kredi riski yönetiminin en önemli anahtarı, kredi riskinin azaltılmasıdır. İyi bilinen kredi riski yönetimi tekniklerinden bazıları şunlardır; kredi işlevinin resmileştirilmesi, kredi riskinin çeşitlendirilmesi için fırsatlar göz önünde bulundurularak uygun durumlarda teminat kullanılması, yüksek kalitede taraflarla iş yapmak, kesinlik sağlayan uzlaştırma ve ödeme teknikleri talep etmek, netleştirmenin kullanılması ve ayrıca ödenmemiş sözleşmelerin piyasa değerlerinin izlenmesi ve sınırlandırılmasıdır.

Kredi riski aynı zamanda temerrüt sırasındaki zararları sınırlandırmak için kısıtlamalar yapılarak da kontrol edilebilir. Yetkili, herhangi bir müşteri veya grup şirketi için azami risk tutarı belirler. Limit sisteminin verimliliğini kullanmak için, risk raporlama sistemi risk yöneticisinin özgün bir müşteri veya müşteri grubuyla ilgili tüm kredi riskinin izlenmesini sağlamalıdır. Önemli olan bir borçluya ödeme kapasitesinin üzerinde veya müşterinin kredi limitinin üzerinde bir miktar borç vermemektir. Kredi riski yönetimi önemlidir, çünkü girişimciler işletmelerine yatırım yapmak ve yatırımlarından kar elde etmeyi umdukları için krediye ihtiyaç duyarlar. Finansal kuruluşlar veya borç verenler de kar elde etmek için müşterilerini borçlandırarak kredi verirler. Dolayısıyla, kredi sağlama sürecinin küresel ekonomi arzı üzerinde çarpan etkisi vardır (Brown ve Hao, 2012, s. 303-306).

2.3.2.Likidite Riski

Likidite kavramı, bir varlığın piyasa üzerinde olan değerden etkilenmeyip nakite dönüştürülmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Likidite riski ise ihtiyaç duyulan nakit miktarının elde edilmesi sırasında karşılaştığımız olumsuz durumları ifade etmek için kullanılmaktadır. Buradan yola çıkarak likidite riskini şu şekilde tanımlamak mümkündür, borçlanmanın vermiş olduğu sorumlulukları karşılayacak düzeyde nakit mevduata sahip olmama durumu karşısında ortaya çıkan zarara uğrama durumudur (Altay, 2015, s.457).

Bankaların sahip olduğu diğer risklerle karşılaştırıldığında likidite riski, bankalar için oldukça önemli bir yere sahiptir. Bankalar fon talep edenler ile fonları arz edenler arasında bir köprü görevi üstlenmiştir. Sorumlulukların yerine getirilememesi durumunda bankalara duyulan güven sarsılır bu durum sonucunda ise

bankalardan olağanüstü bir nakit çıkışı durumları meydana gelir (Akan, 2008, s.68). Likidite, bir şirketin yükümlülüklerini nakit olarak veya çok hızlı bir şekilde nakde dönüşebilecek varlıklar üzerinden ödeme kabiliyetine işaret eder. Likidite riski, vade sonunda sözleşmeden doğan yükümlülüklerin belirlenen şekilde yerine getirilmediğinde ortaya çıkan risktir. Likidite riski bir şirketin kısa vadeli mali yükümlülükleri karşılamadığında ortaya çıkan risktir. Bu genellikle işlem sırasında sermaye ve / veya gelir kaybı olmadan hisse senetlerinin veya sabit kıymetin nakde çevrilememesi nedeniyle oluşur. (Murphy, 2008, s. 311-315).

Likidite riski; kredi riski, piyasa riski ve yasal risk, hatta itibar riski gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilir. Likidite riski, varlık ve yükümlülüklerin tamamen eşleştirilemediği durumlarda ortaya çıkar. Finansal kurumlarda, ortalama borçlanma süreleri genellikle ortalama alacak süresinden daha kısadır ve bankaların yükümlülüğü (borcu) olan mevduatlar kısa sürede geri çekilebilir. Bankanın yükümlülüklerini karşılamalı veya kredi vermek için gereken likiditeye sahip olmaması riski olarak da tanımlanabilmektedir. (Matz ve Neu, 2007, s. 30-35).

Likidite riski yönetimi, çok yüksek fon maliyetine neden olmadan işletmenin likidite riskini kabul edilebilir sınırlar içinde tutmak için tasarlanmıştır. Likidite riski yönetimi, kriter belirlemek, izlemek ve likidite riskini yönetmek için yeterli araçlarla uygulanan güçlü bir iç denetim gerektirir (Murphy, 2008, s. 311-315). Diğer stratejiler gibi likidite riski yönetimi stratejisi, her zaman üst düzey yöneticiler, direktörler veya işletme sahipleri tarafından oluşturulur. Strateji oluşturduktan sonra, işletme geneline aktarılır ve likidite yönetimi günlük olarak takip edilir. Likidite riski yönetimi stratejisi için en önemli şartlardan biri risk limitlerinin belirlenmesidir (Matz ve Neu, 2007, s. 30-35). Risk limitleri, işletmenin faaliyetlerinin büyüklüğü, niteliği, kapsamı ve karmaşıklığına da uygun olmalıdır. Likidite riski yönetimi oluşturulurken, şirketin likidite riski yönetiminin işletme hedefleri, stratejileri ve ayrıca şirketin risk yönetimi hedefleri ile nasıl koordine edileceği düşünülmelidir. Likidite riski ile diğer risk türleri arasındaki kritik ilişkiye özellikle dikkat edilmelidir.

Likidite riski yönetimi, operasyonel likidite ile başlar, günlük ödeme akışını düzenler ve tüm nakit girişlerini ve çıkışlarını tahmin eder (Philippe, 2009, s. 620-622). Likidite yönetimi süreci net fonlama tabanını makul sınırlarda tutmayı amaçlar. Bunun nedenlerinden bir kısmı, finansman ihtiyacı arttıkça finansmanın daha pahalı hale gelmesidir ve nakit fazlalığı arttıkça yatırım oranının düşmesidir. Firmalar her zaman bir

miktar likidite riskine ve daha düşük fon maliyetine sahip olmayı tercih ederler. Ancak bu durum, likidite riski yönetiminin gerekli olduğu anlamına gelir. Likidite riski yönetiminin en önemli adımlarından bazıları; Likidite risklerinin ve firmanın likidite profilinin ölçülmesi ve ayrıca günlük nakit akışı hareketlerinin yönetimidir (Murphy, 2008, s. 311-315).

2.3.3.Operasyonel Risk

Finansal sektörlerde yaşanan teknolojik gelişmeler veya bankaların sunmuş oldukları ürün ve hizmetlerde yaşanan değişimler sonucunda bankalarda operasyonlarını büyük ölçüde değiştirmek zorunda kalmışlardır. Buradan yola çıkarak bankaların operasyonel faaliyetleri sürekli olarak değişim ve gelişme sürecindedir ve yaşanan bu değişimler sonucunda bankacılık sektöründe yaşanan olumsuzluklar en aza indirgenmiştir. Bunun sağlayabilmesi için ise operasyonel risk faktörünün iyi bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Operasyonel riski ise tanımlayacak olursak, kredi riski veya piyasa riski haricinde ortaya çıkan diğer risk faktörlerinin hepsini kapsamaktadır. İçerisinde birden fazla faktörü barındırması sebebiyle en detaylı ve oldukça önemli bir yere sahiptir (Leblebici Teker ve Ülengin, 2005, s.1).

Gelişen sistemle birlikte sayıları her geçen gün hızla artan katılım bankaları, hızlı büyüme ve şube politikaları ile daha da fazla operasyonel riske maruz kaldıklarını söylemek mümkündür (Sayım, 2012, s.81). Hızlı büyüme ile yeni personel sayısında yaşanan artış, altyapı çalışmaları ve elde edilecek yeni araç gereçler, bu bankalarda ortaya çıkan operasyonel risk miktarında değişmelere neden olmaktadır.

Operasyonel risk yani diğer bir adıyla ifade edecek olursak faaliyet riski; tamamlanmamış iç süreçlerden, sistemlerden, insanlardan ve dış olaylardan ortaya çıkan bir risktir. Operasyonel riski şu şekilde sıralamak mümkündür (Kühn ve Neu, 2003, s. 651- 660): Bunlar,

- İnsanlar tarafından yapılan işlem hataları,
- İnsanlar tarafından alınan yanlış kararlar,
- Sistem hataları (yazılım veya donanım),
- Süreç tasarım hatası,
- Dolandırıcılık ve hırsızlık,
- Dış zararlardır.

Operasyonel risk, dolandırıcılık eylemleri, hatalar, ihmaller, ihlaller, teknolojik başarısızlık olayları, süreç eksiklikleri, sistem kusurları, terör eylemleri ve vandalizm, sel, deprem gibi çok çeşitli faaliyetlerden kaynaklanmaktadır (Hussain ve Shafi, 2014, s.26). Operasyonel risklerin finansal kurumlar için emsalsiz olmadığını ve günümüzde operasyonel riskleri yönetmek için artan bir küresel ihtiyaç olduğunu iddia etmektedir. Dünyanın dört bir yanındaki finans kurumları, risk yönetim sistemleri geliştirmektedir. ve bunların birçoğu risk yönetimi ve riskin yeniden dağılımı konusunda verimlilik elde etmeye çalışmaktadır.

Sabato'ya göre operasyonel riskler finansal kurumlar kadar eskidir. Bununla birlikte, küreselleşmenin ortaya çıkışı ile finansal teknolojik gelişmeler ve değişen küresel finansal görüş ile birlikte eski finansal düzenlemelerin kaldırılması finansal kurumların operasyonel risklere daha fazla dikkat etmelerini önemli hale getirmiştir. Operasyonel riskler, sorumlu kişilerin, yürürlükteki finansal sistemin, uygulanan finansal sürecin veya bir finansal kurumu etkileyebilecek diğer dış olayların sonucudur (Sabato, 2010, s. 315).

Risk yönetiminde yer alan temel adımlar göz önüne alındığında, operasyonel risk yönetimi finansal olmayan ancak finansal bir kayba yol açabilecek konular üzerinde durmaktadır. Bir firmada operasyonel risk her seviyede olabilir. Dış ve iç zararların genellikle özel kuruluşa yakından bağlı olduğu göz önüne alındığında, firmalardaki operasyonel veriler, firmanın operasyonlarında değişiklik yaparken tüm iç zayıflıkların açık ve kapsamlı bir sınıflandırmasını içerecek şekilde oldukça ayrıntılı olmalıdır (Apatachioae, 2014, ss.1364-1366).

2.3.4.Piyasa Riski

Piyasa riskini şu şekilde tanımlayabiliriz, bir işletmelerin alım satım işlemi yaptığı varlıkların fiyatlarında oluşan değişimler sonucunda işletmenin uğradığı zararı ifadedir (Altay, 2015, s.161). Bankaların piyasa riskiyle karşı karşıya kalmalarındaki en önemli etmen aktifleri ve pasiflerinde yaşadıkları vade uyumsuzluğundan kaynaklıdır. Katılım bankaları faizsiz çalışma prensibini belirlemiş olsalar bile faiz oranlarındaki değişimlerden etkilenmektedir. Bu etkilenme durumu geleneksel bankalara kıyasla daha düşük seviyededir.

Piyasa riskinin yönetilmesindeki temel amaç, piyasada oluşan riski en düşük seviyelere indirmek ve risk düzeylerini belirleyerek olası zarar durumunda ayrılacak

karşılık miktarını hesaplamaktır. Bankaların finansal yapılarının güçlü olması piyasada yaşanan dalgalanmalar karşısında güçlü kalmalarını sağlamaktadır fakat yine de bu dalgalanmalardan bankaların olumsuz etkilendiği görülmüştür. Bu olumsuz etki sonucunda faiz veya getiri oranı, kur ve hisselerin fiyatını etkilemektedir. Faiz veya getiri oranı, kur ve hisse senedi fiyatlarında yaşanan dalgalanmaları önceden öngörmek oldukça önemlidir fakat bunların ne zaman gerçekleşeceğini belirlemek güçtür (Yarız, 2011, s.102-103).

. Geleneksel bankalarda olduğu gibi katılım bankalarında da piyasa riski önemli bir faktördür. Geleneksel bankaların kullandığı piyasa riskinden korunma yöntemlerini faizsiz çalışma prensibi benimseyen katılım bankaları kullanmamaktadır. Bu sebepten dolayı katılım bankaları piyasa riskinden korunma yöntemleri açısından sınırlı kalmaktadırlar (Demirci, 2018, s.94).

Geleneksel bankacılık sistemin piyasa riski kavramı, üç başlık etrafında toplanmıştır. Bunlar faiz oranı riski, döviz kuru riski ve hisse senedi fiyat değişimi riskidir. Katılım bankacılığı sisteminde ise piyasa riski; getiri oranı riski, döviz kuru riski ve hisse senedi fiyat değişimi riski şeklindedir;

- Getiri oranı riski; geleneksel bankalarda görmüş olduğumuz faiz oranı riski, katılım bankalarında ise kar oranı veya getiri oranı riski adını almaktadır. Geleneksel bankalar kredi kullandırma işlemlerinde faizi esas alırken katılım bankalarında ise fon kullandırma yöntemlerinde kar payı oranları dikkate alınmıştır. Bu sebeple geleneksel bankacılık sistemi piyasa riski olarak faiz oranı riskiyle karşı karşıya kalırken, katılım bankacılığı sistemi kar payı oranı riskiyle karşı karşıya kalmıştır (Yahşi, 2014 s.111). Faiz oranı riskini tanımlayacak olursak; faiz oranlarındaki değişimler sonucunda finansal araçlarda meydana gelen dalgalanmalar nedeniyle işletmelerin aktif ve pasiflerinde meydana getirdiği olumsuz etkilerdir (Varlık, 2010, s.119).
- Döviz kuru riski; döviz kurlarında çeşitli sebeplerle oluşan iniş ve çıkışların işletmelerin finansal durumları üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiye denilmektedir (Aksu, 2016, s.151). İşletme bilançolarının varlık ve kaynaklarında bulunan döviz işlemleri, kur riski ile karşı karşıyadır. Bir işletmenin kur riskine maruz kalması ihracat veya ithalat yapmasından bağımsızdır. Fakat bilinmelidir ki uluslararası arenada ticaret yapan işletmeler kesinlikle kur riskiyle karşı karşıyadır (Kutukız, 2005, s.198-207).

- Hisse senedi fiyat değışimi riski; hisse senedi fiyatlarında yaşanan bir azalma sonucu portföy değerlerinde meydana gelen azalma veya hisse senetlerinin fiyatlarında meydana gelen bir artış sonucunda şu anki duruma kıyasla daha az miktarda hisse senedi alınması veya daha fazla miktarda yapılan ödeme ile daha az miktarda hisse senedi satın alınmasında yaşanan risk durumunu ifade etmektedir (Parlakkaya, 1996, s.101).

2.3.5.Katılım Bankacılığına Özgü Riskler

Katılım bankacılığı sistemi çalışma prensibi olarak faizsiz sistemi benimsemiştir. Bu benimsediğı yöntem ile geleneksel bankalara göre farklılık göstermektedir. Katılım bankalarında kar veya zarar ortaklığına dayalı kurulan sözleşmeler ile geleneksel bankacılık sisteminden ayrılmaktadır. Bu ayrılma sonucunda ise katılım bankalarına özgü risklerin ortaya çıktığı görülmüştür.

Katılım bankacılığı sisteminde bu bankalara özel karşımıza çıkan riskleri üç başlıkta incelemek mümkündür. Bunlar; öz kaynak yatırım riski, yerinden olmuş ticari risk ve şeriatı uyum riskidir (Fındıkoğlu, 2018, s.54-58).;

- Öz kaynak yatırım riski; katılım bankacılığı sistemi kar veya zarar paylaşımı esasını kullanırken öz kaynak yatırım riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Geleneksel bankacılık sisteminde, öz kaynakları esas alan yatırımlar yapılmamaktadır. Katılım bankalarında ise muşaraka ve mudaraba da öz kaynak riski ile karşılaşmaktadır.
- Yerinden olmuş ticari risk; katılım bankaları tarafından yatırım hesaplarına mevduatlarını yatırmış olan hesap sahiplerini oluşacak zararların hepsinin bankalar tarafından üstlenilmesini yani oluşacak zararların bankaların kendi sermayesinden ödenmesini ifade etmektedir. Katılım bankalarının geleneksel bankalara oranla oluşacak zararları karşılamakta zorluk çekebilir bu durum sonucunda ise rekabet güçleri azalmaktadır ve yerinden olmuş ticari risk ile karşı karşıya kalmaktadırlar.
- Şeriatı uyum riski ise; şeriat yönetiminin belirlediğı kuralların farklı yorumlanmasının getireceğı riskleri ve bankaların bu kurallara uymada birtakım sorunlar yaşaması durumunda müşterilerin güven duygusunun zedeleneyeceğı bunun sonucunda mevduat çıkışlarının yaşanması durumunda karşı karşıya kalınan riskleri ifade eder.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ ve KURUMLAR VERGİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

Ülkemiz de 6 adet katılım bankası faaliyette bulunmaktadır. Bunlardan 3 tanesi özel sermayeli olan katılım bankalarıdır isimleri; Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası ve Türkiye Finans’tır. 3 tanesi de kamu sermayeli olan bankaların isimleri ise Ziraat Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Emlak Katılım Bankası’dır.

3.1.1.Albaraka Türk Katılım Bankası

Faizsiz bankacılık yapan Albaraka’nın teklifi üzerine 1984 yılında Türkiye’de çalışmalara başlanmış olup faaliyete 1985 yılında geçmiştir (Albaraka 2020 Faaliyet Raporu).

Ödenmiş sermayesi 1.350.000 TL olan bankanın hisse dağılımı; Albaraka Bankacılık Grubu, İslam Kalkınma Bankası, diğer %2,61 hisseleri olup halka açıklık oranı ise %36,81’dir (Albaraka 2020 Faaliyet Raporu).

Albaraka Türk Katılım Bankası’na ait 2021 yılı içerisinde elde edilmiş bilgilerden yola çıkılarak aşağıda yer alan çizelgedeki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 3.2. 2021 yılı itibariyle Albaraka Türk Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması

2021 Yılı Milyon /TL	Albaraka Türk Katılım Bankası	Katılım Bankacılığı Sektörü	Alınan Pay (%)
Aktif Büyüklük	83 732	530 689	15,78
Toplanan Fonlar	66 734	404 516	16,5
Toplanan Kredi	48 867	298 453	16,37
Net Kar	51	3 102	1,64
Şube Sayısı	230	1 291	17,82
Personel Sayısı	3 258	17 198	18,94

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle aktif büyüklük seviyesi 83 milyar TL olan Albaraka Türk Katılım Bankasının katılım bankacılık sektöründeki payı %15,78dir. Diğer katılım bankaları ile kıyaslandığında aktif büyüklük sıralamasında 3. sırada olduğu gözlemlenmiş olup bankanın toplanan fon büyüklüğü 66 milyar TL olarak belirlenmiştir. Bankanın 2021 yılın da elde ettiği kar 51 milyon TL olup katılım bankalarından alınan pay %1,64 olarak gerçekleşmiştir. Katılım bankaları ile karşılaştırıldığında, 5. sırada olduğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 3.3. 2021 yılı itibariyle Albaraka Türk Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması

2021 Yılı /Milyon TL	Albaraka Türk Katılım Bankası	Katılım Bankacılığı Sektörü
Kullandırılan Fonlar	48 867	298 453
Takipteki Alacaklar	2 552	10 308
Takip Oranı (%)	5,22	3,45

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle bankanın toplanan fonların takibe dönüşme oranının %5,22 ile diğer bankalar ile karşılaştırıldığında yüksek bir oran ile karşılaşılmıştır sektörün genel ortalaması ise %3,45 olmuştur ve sektör ortalamasının üstündedir Çizelge 3.2’de görülmektedir.

3.1.2.Kuveyt Türk Katılım Bankası

Kuveyt Türk, 1999 yılında hizmete başlamıştır, 2006 yılında ise Kuveyt Türk Katılım Bankası adını almıştır faaliyete bu şekilde devam etmektedir (Kuveyt Türk 2020 Faaliyet Raporu).

Ödenmiş sermayesi 3.500.000.000 TL olan bankanın hisse dağılımına bakarsak; Kuveyt Finans Kurumu, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kuveyt Sosyal Güvenlik Kurumu, İslam Kalkınma Bankası ve Diğer Gerçek ve Tüzel Ortaklar'a ait paylar bulunmaktadır (Kuveyt Türk 2019 Faaliyet Raporu).

Kuveyt Türk Katılım Bankası'na ait 2021 yılı içerisinde elde edilmiş bilgilerden yola çıkılarak aşağıda yer alan çizelgedeki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 3.4. 2021 yılı itibariyle Kuveyt Türk Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması

2021 Yılı /Milyon TL	Albaraka Türk Katılım Bankası	Katılım Bankacılığı Sektörü	Alınan Pay (%)
Aktif Büyüklük	186 903	530 689	35,22
Toplanan Fonlar	151 191	404 516	37,38
Toplanan Kredi	94 886	298 453	31,79
Net Kar	1 407	3 102	45,36
Şube Sayısı	442	1 291	34,24
Personel Sayısı	6 087	17 198	35,39

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle aktif büyüklük seviyesi 186 milyar TL olan Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın katılım bankacılık sektöründeki payı %35,22 dir. Diğer katılım bankaları ile kıyaslandığında aktif büyüklük sıralamasın da 1. sırada olduğu gözlemlenmiştir. Bankanın toplanan fon büyüklüğü 151 milyar TL olmuştur. Diğer katılım bankaları ile kıyaslandığında toplanan fonlar ve kullanılması yapılan kredilerde 1. sırada olduğu gözlemlenmiştir. Bankanın 2021 yılında elde ettiği kar 1 milyar TL olup katılım bankalarından alınan pay %45,36 olarak gerçekleşmiştir. Katılım bankaları ile karşılaştırıldığında, 1.sırada olduğu izlenmiştir. Bankanın şube sayısı ve personel sayısı sektör ortalamasının bir hayli üstündedir.

Çizelge 3.5. 2021 yılı itibariyle Kuveyt Türk Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması

2021 Yılı /Milyon TL	Kuveyt Türk Katılım Bankası	Katılım Bankacılığı Sektörü
Kullandırılan Fonlar	94 886	298 453
Takipteki Alacaklar	2 625	10 308
Takip Oranı (%)	2,27	3,45

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle net karı diğer katılım bankalarına göre daha yüksek olan bankanın kullandırılan fonların takibe dönüşme oranının %2,27 olduğu katılım bankalarının sektör ortalamasının %3,45 olduğu ve sektör ortalamasının altında olduğu Çizelge 3.4.'te görülmektedir.

3.1.3.Türkiye Emlak Katılım Bankası

Türkiye Emlak Katılım Bankası 2018 yılı itibariyle kamu sermayeli olarak faaliyete başlamıştır. Ödenmiş sermayesi 102.691.541,521 TL olup, hisseler Hazine ve Maliye Bakanlığı'na aittir. Hisselerin 84 Türk Lirası değerindeki kısmı gerçek ve tüzel diğer kişilere aittir (Emlak Katılım 2020 Faaliyet Raporu).

Türkiye Emlak Katılım Bankası'na ait 2021 yılı içerisinde elde edilmiş bilgilerden yola çıkılarak aşağıda yer alan çizelgedeki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 3.6. 2021 yılı itibariyle Türkiye Emlak Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması

2021 Yılı /Milyon TL	Türkiye Emlak Katılım Bankası	Katılım Bankaları Sektörü	Alınan Pay (%)
Aktif Büyüklük	25 511	530 689	4,81
Toplanan Fonlar	16 453	404 516	4,07
Toplanan Kredi	15 156	298 453	5,08
Net Kar	50	3 102	1,61
Şube Sayısı	65	1 291	5,03
Personel Sayısı	1 021	17 198	5,94

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle aktif büyüklük seviyesi 25 milyar TL olan Türkiye Emlak Katılım Bankası'nın katılım bankacılık sektöründeki payı %4,81'dir. Diğer katılım bankaları ile kıyaslandığı da aktif büyüklük sıralamasında 6. sırada olduğu gözlemlenmektedir. Bankanın toplanan fon büyüklüğü 16 milyar TL olmuştur sektör

içerisindeki payı ise %4,07 olmuştur. Diğer katılım bankaları ile kıyaslandığında toplanan fonlar ve kullanılması yapılan kredilerde 6.sırada olduğu gözlemlenmiştir. Bankanın 2021 yılında elde ettiği kar 50 milyon TL olup katılım bankalarından alınan pay %1.61 olarak gerçekleşmiştir. Katılım bankaları ile karşılaştırıldığında, 6.sırada olduğu izlenmiştir.

Çizelge 3.7. 2021 yılı itibariyle Türkiye Emlak Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması

2021 Yılı /Milyon TL	Türkiye Emlak Katılım Bankası	Katılım Bankacılığı Sektörü
Kullandırılan Fonlar	15 156	298 453
Takipteki Alacak	179	10 308
Takip Oranı (%)	1,17	3,45

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle elde edilen net kar açısından 6.sırada olan bankanın toplanan fonların takibe dönüşme oranının % 1,17 olduğu katılım bankalarının sektör ortalamasının 3,45 olduğu ve sektör ortalamasının altında olduğu Çizelge 3.6’da görülmektedir.

3.1.4.Türkiye Finans Katılım Bankası

Türkiye Finans Katılım Bankası; 1991 yılında faaliyete başlayan ve yerli sermayeye sahip olan Anadolu Finans ve katılım bankacılığı alanında 1985-2001 yılları arasında Faisal Finans Kurumu adıyla faaliyette bulunan Family Finansın birleşmesiyle 2005 yılında faaliyete başlamıştır. Özel finans kurumlarının birleşmesiyle BDDK’nın kararıyla 2005 yılında bankanın unvanı Türkiye Finans Katılım Bankası olarak değiştirilmiştir (Türkiye Finans Katılım 2020 Faaliyet Raporu).

Ödenmiş sermayesi 2.600.000 TL olan bankanın hisse dağılımı ise şu şekildedir; The National Commercial Bank, Gözde Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı ve Diğer Ortaklar’a ait ortaklık payları yer almaktadır.

Türkiye Finans Katılım Bankası’na ait 2021 yılı içerisinde elde edilmiş bilgilerden yola çıkılarak aşağıda yer alan çizelgedeki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 3.8. 2021 yılı itibariyle Türkiye Finans Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması

2021 Yılı / Milyon TL	Türkiye Finans Katılım Bankası	Katılım Bankaları Sektörü	Alınan Pay (%)
Aktif Büyüklük	84 891	530 689	16
Toplanan Fonlar	62 284	404 516	15,4
Toplanan Kredi	48 366	298 453	16,21
Net Kar	483	3 102	15,57
Şube Sayısı	316	1 291	24,48
Personel Sayısı	3 576	17 198	20,79

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle aktif büyüklük seviyesi 84 milyar TL olan bankanın katılım bankacılık sektöründeki payı %16'dır. Diğer katılım bankaları ile kıyaslandığında aktif büyüklük sıralamasında 2. sırada olduğu görülmüştür. Bankanın toplanan fon büyüklüğü 62 milyar TL olmuştur. Katılım bankacılığı sektöründe toplanan fonlardan pazar payının % 15,4 'ünü alan firma kullandırılan kredilerde ise %16,21 ini almaktadır. Bankanın 2021 yılında elde ettiği kar 483 milyon TL olup katılım bankalarından alınan pay %15.57 olarak gerçekleşmiştir. Katılım bankaları ile karşılaştırıldığında 3.sırada olduğu izlenmiştir.

Çizelge 3.9. 2021 yılı itibariyle Türkiye Finans Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması

2021 Yılı /Milyon TL	Türkiye Finans Katılım Bankası	Katılım Bankacılığı Sektörü
Kullandırılan Fonlar	48 366	298 453
Takipteki Alacak	2 574	10 308
Takip Oranı (%)	5,32	3,45

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle elde edilen net kar açısından 3.sırada olan bankanın toplanan fonların takibe dönüşme oranının %5,32 olduğu, katılım bankalarının sektör ortalamasının % 3,45 olduğu ve sektör ortalamasının üzerinde olduğu Çizelge 3.8'de görülmektedir.

3.1.5.Vakıf Katılım Bankası

Vakıf katılım bankası 2015 yılı şubat ayında BDDK'nın kuruluş izniyle kurulmuş, 17.02.2016 yılında alınan faaliyet izniyle de katılım bankacılığı alanında hizmet vermeye başlamıştır (Vakıf Katılım 2020 Faaliyet Raporu).

Ödenmiş sermayesi 3.220.000 TL olan bankanın hisse dağılımı ise şu şekildedir; Vakıflar Genel Müdürlüğü, II. Beyazıt Vakfı, I. Mahmut Vakfı, II. Mahmut Vakfı ve Murat Paşa Vakfı'na ait ortaklık payları bulunmaktadır.

Vakıf Katılım Bankası'na ait 2021 yılı içerisinde elde edilmiş bilgilerden yola çıkılarak aşağıda yer alan çizelgedeki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 3.10. 2021 yılı itibariyle Vakıf Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması

2021 Yılı /Milyon TL	Vakıf Katılım Bankası	Katılım Bankaları Sektörü	Alınan Pay (%)
Aktif Büyüklük	73 215	530 689	13,8
Toplanan Fonlar	50 416	404 516	12,46
Toplanan Kredi	38 618	298 453	12,94
Net Kar	802	3 102	25,85
Şube Sayısı	125	1 291	9,68
Personel Sayısı	1 803	17 198	10,48

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle aktif büyüklük seviyesi 73 milyar TL olan bankanın bankacılık sektöründeki payı %13,8'dir. Diğer katılım bankaları ile kıyaslandığında aktif büyüklük sıralamasında 4. sırada olduğu görülmüştür. Bankanın toplanan fon büyüklüğü 50 milyar TL olmuştur. Bankanın 2021 yılında elde ettiği kar 802 milyon TL olup katılım bankalarından alınan pay %25,85 olarak gerçekleşmiştir. Katılım bankaları ile karşılaştırıldığında 2. sırada olduğu izlenmiştir.

Çizelge 3.11. 2021 yılı itibariyle Vakıf Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması

2021 Yılı /Milyon TL	Vakıf Katılım Bankası	Katılım Bankacılığı Sektörü
Kullandırılan Fonlar	38 618	298 453
Takipteki Alacak	812	10 308
Takip Oranı (%)	2,1	3,45

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle elde edilen net kar açısından 2.sırada olan bankanın toplanan fonların takibe dönüşme oranının % 2,1 olduğu katılım bankalarının sektör ortalamasının % 3,45 olduğu ve sektör ortalamasının altında olduğu Çizelge 3.10'da görülmektedir.

3.1.6.Ziraat Katılım Bankası

Başlangıç sermayesi T.C Hazinesi tarafından ödenen ve ilk kamu sermayeli katılım bankası statüsüne sahip olan Ziraat Katılım Bankası 675.000.000 TL sermaye ile 15.10.2014 tarihin de kurulmuştur. 2015'te alınan faaliyet izniyle 12.05.2015 tarihinde katılım bankacılığı alanında hizmet vermeye başlamıştır (Ziraat Katılım 2020 Faaliyet Raporu).

Ödenmiş sermayesi 1.750.000 TL olan bankanın hisse dağılımı ise şu şekildedir; Ziraat Bankası, Ziraat Sigorta, Ziraat Hayat ve Emeklilik, Ziraat Hayat ve Emeklilik, Ziraat Teknoloji, Ziraat Yatırım Menkul Değerler'e ait ortaklık payları bulunmaktadır.

Ziraat Katılım Bankası'na ait 2021 yılı içerisinde elde edilmiş bilgilerden yola çıkılarak aşağıda yer alan çizelgedeki verilere ulaşılmıştır.

Çizelge 3.12. 2021 yılı itibariyle Ziraat Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile karşılaştırılması

2021 Yılı / Milyon TL	Ziraat Katılım Bankası	Katılım Bankaları Sektörü	Alınan Pay (%)
Aktif Büyüklük	76 435	530 689	14,4
Toplanan Fonlar	57 432	404 516	14,2
Toplanan Kredi	52 558	298 453	17,61
Net Kar	306	3 102	9,86
Şube Sayısı	113	1 291	8,75
Personel Sayısı	1453	17 198	8,45

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle aktif büyüklük seviyesi 76 milyar TL olan bankanın bankacılık sektöründeki payı %14,4'tür. Diğer katılım bankaları ile kıyaslandığında aktif büyüklük sıralamasında 4. sırada olduğu görülmüştür. Bankanın toplanan fon büyüklüğü 57 milyar TL olmuştur. Katılım bankacılığı sektöründe toplanan fonlardan pazar payının %14,2'sini alan firma kullandırılan kredilerde ise %17,61 ini almaktadır.

Bankanın 2021 yılında elde ettiği kar 306 milyon TL olup katılım bankalarından alınan pay %9,86 olarak gerçekleşmiştir. Katılım bankaları ile karşılaştırıldığında 4. sırada olduğu izlenmiştir.

Çizelge 3.13. 2021 yılı itibariyle Ziraat Katılım Bankasına ait verilerin Katılım Bankacılığı sektörü ile takip oranının karşılaştırılması

2021 Yılı /Milyon TL	Ziraat Katılım Bankası	Katılım Bankacılığı Sektörü
Kullandırılan Fonlar	52 558	298 453
Takipteki Alacak	1 567	10 308
Takip Oranı (%)	2,98	3,45

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/veri/bankamukayese> (Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

2021 yılı itibariyle elde edilen net kar açısından 4.sırada olan bankanın toplanan fonların takibe dönüşme oranının % 2,98 olduğu katılım bankalarının sektör ortalamasının % 3,45 olduğu ve sektör ortalamasının altında olduğu Çizelge 3.12’de görülmektedir.

3.2.Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankalarının Karşılaştırılması

Katılım bankaları ve geleneksel bankaların birtakım farklılıkları olduğu gibi benzer olduğu noktalarda mevcuttur. Benzerlik ve farklılıklarını bu başlık altında inceleyeceğiz.

3.2.1.Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankaları Arasındaki Farklar

Geleneksel bankalar ve katılım bankaları arasında bazı farklılıklar vardır. Katılım bankaları topladıkları fonları cari hesap ve katılım hesabı şeklinde kullanırken geleneksel bankalarda ise fon toplama yöntemi ticari hesap ve mevduat hesabı olmak üzere iki şekildedir. Katılım bankaları toplamış oldukları bu fonları bireylerin ihtiyacına göre ekonomide kullanmayı amaçlamışlardır (Deran ve Özulucan, 2009, s.87).

Katılım bankaları bireylerden fon toplarken bunların karşılığında kar veya zarar ortaklığını bireylere sunmaktadır. Bu tür bankalar fon kullandırma işlemi yaparken bireylere vadeli ürün satımı, kar veya zarar ortaklığına dayanan kredi ürünlerini bireylere sunmaktadır. Geleneksel bankalar da ise fon toplama yöntemleri vadeli veya vadesiz mevduat şeklindedir. Geleneksel bankacılık sisteminde

müşterilerinden toplanan vadeli mevduat ürünlerine bankalar faiz işlemi uygulamaktadır (Daşci, 2020, s.12).

Katılım bankaları kredilerini kullandırırken esas aldıkları ölçüt ürün veya hizmet karşılığında fon toplamaktır, geleneksel bankalarda ise kredi kullandırma işlemi nakit olmaktadır (Doğan, 2013, s.176). Katılım bankaları tarafından kullandırılan fonlar için vade bitiminde alacağı kar payı oranı belirlenmiştir. Kriz veya ekonomik olarak daralma durumlarında bu oran değişmeye uğramamaktadır. Geleneksel bankacılık sektöründe ise durum şu şekildedir. Kredi kullanılması durumunda oluşan birtakım durumlarda faiz oranlarının değişmeye uğradığı görülmüştür. Katılım bankalarında bireylerin katılım hesaplarına kar veya zarar olarak katılmaları durumu söz konusudur. Katılım hesapları açıldığında vade tarihinden önce hesap açtıran bireylerin alacağı kar veya zarar oranı belirli değildir. Geleneksel bankalarda ise vadeli hesap açılması durumunda açılan hesaba yatırılan mevduata verilen faiz oranı hesap açıldığı anda belirlidir (Daşci, 2020, s.13).

Katılım hesaplarında oluşan mutlak risk durumu söz konusudur. Bunun nedeni ise bu tür hesapların ticari faaliyette kullanılıyor olmasından kaynaklıdır. Geleneksel bankacılık sisteminde ise hesaplar ticari faaliyette kullanılmadığı için bu hesaplara faiz ödemesi yapılmaktadır (Özdemir, 2019, s.64). Katılım bankaları, kanunlardan aldığı yetki üzerine mal ve hizmetleri kiralama yoluyla direkt olarak müşteriye verilmesini mümkün kılar (Çetin, 2018, s.94).

3.2.2.Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankaları Arasındaki Benzerlikler

Geleneksel bankalar ve katılım bankaları kurulması kanun ile olmaktadır. Bu iki tür bankacılık sisteminin; mali yapıları, denetlenmesi, kurulması için gereken şartlar gibi konularda yürürlükte olan kanunlara karşı sorumlulukları eşit durumdadır (Özgür, 2007, s.96). Hem geleneksel bankaların hem de katılım bankalarının ayırması gereken zorunlu karşılık oranları bulunmaktadır.

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları ve geleneksel bankalar kurumlar vergisi mükellefleridir. Türkiye’ni yaşamış olduğu 2001 mali krizinde ÖFK’lar TMSF’ye dahil edilmiştir (Törenek ve Yavuz, 2019, s.199). Tasarruf sahipleri tarafından banka hesaplarına yatırmış oldukları mevduatlarda banka fark etmeksizin yani katılım bankalarında ve geleneksel bankalarda yatırılan mevduatların belirli bir kısmı TMSF tarafından güvence altındadır.

Katılım bankaları ve geleneksel bankaların vermiş oldukları bazı hizmetler ortaktır. Örneğin; para çekme, kredi kartı işlemleri, ATM hizmetleri, internet bankacılığı faaliyetleri gibi.

3.3.Katılım Bankacılığında SWOT Analizi

Türk bankacılık sektörüne 1980'li yıllardan sonra hızlı bir giriş yapmış katılım bankalarının yapısal olarak güçlü ve zayıf yönleri, fırsat ve tehditleri mevcuttur. Swot analizi tekniğini kullanarak katılım bankacılığı sektörünü inceleyeceğiz.

3.3.1.Katılım Bankacılığının Güçlü Yönleri

Faizsiz bankacılık modelinin uygulanması, inançları nedeniyle geleneksel bankalarda işlem yapmak istemeyen birçok kişinin ihtiyaçlarına çözüm sağlamıştır. Katılım bankaları ile İslami kurallara uygun olarak faizsiz bir şekilde fon toplama ve toplanan fonları uygun alanlarda kullanarak piyasaya katılamayan ve kullanılmayan birçok fonun sisteme katılmasına olanak sağlandı. Kullandıkları fon tahsis modelini kullanarak birçok ticari ve bireysel müşteri ile faizli işlem yapmaktan kaçınanlar için çözüm üretirler. Uyguladıkları yöntem ile özellikle kurumsal müşterilere ticari faaliyetlerini sürdürmek ve ekonominin işleyişini desteklemek için ihtiyaç duydukları finansmanı sağlar.

Bir ülkenin ekonomik yapısının üretim ve emek çarklarından oluştuğu düşünüldüğünde, katılım bankaları bu çarkların hareket ettirilmesinde kilit rol oynamaktadır. Firmaların ihtiyaç duydukları mal, makine ve teçhizatı satın almaları için gerekli finansman desteği de sağlanmaktadır. Şirketlerin faaliyetlerine destek vererek hem operasyonların devamlılığını hem de faturalandırmayı sağlamaktadır. Ancak varlığa dayalı bu borçlanmalarda söz konusu varlığın gerçek olması ve amacına uygun kullanılması gerekmektedir. Dolayısıyla banka açısından verilen kredi, gerçek kanıtlara dayalı gerçek bir projedir ve buna bağlı olarak ekonomide kayıt dışı işlemleri önler. Katılım bankalarının fiilen topladıkları fonları geçerli esaslara göre değerlemeleri gerekmektedir. Ekonominin işleyişi ve yatırımların sürekliliği için önemli bir faktör olan bu işlev, istihdamın artırılması açısından da daha önemli hale gelmektedir.

Katılım bankalarının küçük işletmelere uygun ürün ve hizmet yelpazesi bulunmaktadır. KOBİ'lerin ihtiyaçlarına dayalı bir model sunulmakta ve mevcut

durumda maliyetlerini düşük tutmak, kârlılığı artırmak ve faaliyetlerine kayıpsız devam etmelerini sağlamak için fon desteği almaktadır.

Katılım bankaları, geleneksel bankaların yaptığı birçok bankacılık işleminin yanı sıra bu bankaların yapamadığı işlemleri de yapabilecektir. Bunların en bilinenleri finansal kiralama ve sigortacılık faaliyetleridir. Geleneksel bankaların ikincil hizmet kuruluşları aracılığıyla yaptıkları bu işlemler, katılım bankalarının fonlama sistemi kapsamında doğal olarak yapabilecekleri işlemlerdir. Malların leasing yoluyla finansmanı, özellikle satın alma gücü olmayan veya mevcut sermayesini başka bir yerde kullanmak isteyen ticari müşteriler için çok önemlidir. Bu işlemlerin faizsiz bankalarda yapılabilmesi de katılım bankalarının güçlü olduğu bir diğer alandır. Yine 4632 Sayılı Kanun ve 6740 Sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Planları Kanununda yapılan düzenlemeler nedeniyle bireysel emeklilik planlarındaki işlemlerin de İslami esaslara göre faizsiz fonlarla katılım bankaları tarafından yürütülmesi gerekmektedir.

Ortaklık veya katılım ilkesi tüm finansal işlemler için geçerlidir, bu nedenle risk katılımcılar ve bankalar arasında paylaşılır. Katılım bankalarının topladıkları ve harcadıkları fonlar dengeli ve tutarlı vadelere sahiptir. Sonuç olarak, riskler finansal açıdan dengelidir. Katılım bankalarının bir diğer gücü de ekonomik kriz sırasındaki başarılarıdır. Geleneksel bankaların belirli bir süre ve faiz oranı için sağladıkları fon ve krediler, öngörülemeyen risk faktörleri taşır ve ekonomik krizler ve kur devalüasyonu nedeniyle bankalar zarara uğrayacaktır. Katılım bankaları bu faiz oranı riskinden yalıtılmıştır ve hem fonlama yöntemlerinin güvenilirliği hem de değerli metallerin işlenmesinde kur kayıplarına karşı bağıstır. Geleneksel bankalarda sıklıkla karşılaşılan, iflasları veya faaliyetlerinin durdurulmasını gözle görülür bir düzeyde önler.

Katılım bankalarının genel olarak güçlü yönlerini şu şekilde özetlersek (Daşci, 2020, s.50-51).

- Ülke vatandaşımızın büyük bir çoğunluğunu Müslümanlar oluşturmaktadır. Katılım bankaları da faizsiz işlem prensibini uygulamaktadır. Bu nedenle katılım bankalarının fon bulma işlemi kolay olmaktadır.
- Katılım bankacılığı sektörüne kamu bankalarının da katılmasıyla katılım bankalarına olan güven artmaktadır.

- Türkiye'deki toplam nüfusta genç nüfus oranı yüksek bir paya sahiptir. Bu genç nüfus aynı zamanda üretmeye oldukça elverişli bir topluluktur. Bunun vermiş olduğu etki ile yenilikçi ürünlerin gelişmesine olanak sağlanacak ve Dünya ekonomisinde ilerlememize olanak sağlanacaktır.
- Katılım bankaları reel sektörü destekleyici krediler vermektedir. Reel sektöre yapılan yatırım sonucu ülke ekonomisi büyüyecek bu durum sonucunda kullanılan krediler ödenecek bankaların finansal durumu iyileşecektir.
- Katılım bankaları üzerinden alınan mal alım satım işlemi üzerinden fatura kesilecek bu durum sonucunda hem vergi gelirleri artacak hem de kayıt dışı ekonomi azalacaktır.
- Katılım bankaları proje finansmanı olarak Ortadoğu'dan gelen fonları kullanacak bu durum sonucunda ülke ekonomisine para girişi sağlanacak ve ülke ekonomisinde gelişme sağlanacaktır.
- Sosyal medyanın hayatımızda büyük bir yer edinmesiyle birlikte sosyal medya üzerinden katılım bankacılığının tanıtımı sağlanacaktır.
- Katılım bankalarının takibe dönüşen kredi oranlarının düşük olması yaptıkları pazarlama stratejisinin doğru olduğunu göstermektedir.
- Katılım bankacılığı sektör içerisinde zamanla büyümektedir bununla birlikte şube ve personel sayısında artış yaşanmıştır. Bunun sonucunda istihdam oranı artmıştır.
- Katılım bankaları atıl durumda olan fonların piyasaya katılmasında önemli rol oynamıştır.
- Katılım bankaları kur riskini barındırmadıkları için ülke içerisinde yaşanan kur dalgalanmalarından etkilenmemektedir.
- Katılım bankaları fatura üzerinden kredi vermektedir. Bu durum ödeme gücünün oldukça üzerinde kredi kullanılmasının önüne geçmiştir.
- Katılım bankacılığı sayesinde Körfez ülkeleri ve diğer İslam ülkeleri ile hem diplomatik hem de mali ilişkiler artmıştır. Bununla birlikte bu ülkelerden fon akışı sağlanmıştır (Alpun, 2017, s.99).
- Katılım bankaları daha çok küçük ve orta ölçekli işletmelere fon kullandırmaktadır. Küçük esnaf katılım bankalarından rahatlıkla fon temini sağlamaktadır (Alpun, 2017, s.100).

3.3.2.Katılım Bankacılığının Zayıf Yönleri

Katılım bankalarının güçlü yönleri başka bir açıdan da zayıf yönler olarak değerlendirilebilir. Bunlardan en önemlisi faizsiz bir işlem olmasıdır. Faiz, İslami açıdan uygun görülmemekle birlikte, finansal olarak bankacılık işlemlerinde faiz kullanmak isteyenler için katılım bankaları kabul edilemez. Öte yandan, katılım bankaları hakkında yeterli bilgi olmaması ve katılım bankalarının sadece İslami kesime hitap ettiği inancı, önyargılı müşterilerin bu sisteme mesafeli yaklaşmalarına neden olmaktadır. Bu soruna yapılan reklam ve tanıtım faaliyetleri ile ilgili bankanın müşterilerine sunduğu ürün ve hizmetleri açıklanarak çözüm bulunmalıdır. Sadece tek bir müşteri grubuna yönelik olmadığını, tüm bankacılık hizmetlerini sunabildiğini de açıklamak gerekir.

Faizsiz işlemler, İslami inanışlara rağmen mevduatlarını faiz kazanmak için kullanmak isteyen müşteri grupları için cazip değildir. Benzer şekilde, finansman seçeneklerinin belirli varlıklara dayalı olması da istenmeyen bir durumdur çünkü nakit ihtiyaçlarına çözüm arayan müşterileri bu ihtiyaçları belgelemeye zorlamaktadır. Bireysel müşteriler için kredi finansmanı ev ve araba alımları ile sınırlıdır. Yeni ürün ve hizmetler geliştirilmezse veya mevcut ürünler kullanıma sunulmazsa, geleneksel bankaların gerisinde kalma riski vardır.

Günümüz koşullarında sıklıkla ödeme aracı olarak kullanılan kredi kartları ve nakit avanslar gerektiği gibi düzenlenmediği için bireysel müşteri ihtiyaçlarına çözüm bulmak yeterli olmamaktadır. Burada da bireysel müşterilerin kredi kartı kullanması durumunda taksitli veya taksitli ödeme ayrıcalıklarının olmaması ve borcun tamamının faturalandırılması bireysel müşterilerin seçimini zorlaştırmaktadır.

Banka kazançları söz konusu olduğunda, paranın bir işlem aracı olarak görülmemesi bazı olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Geleneksel bankalar için, bir ticaret ürünü olarak para ticaretinden elde edilen banka geliri, katılım bankaları için söz konusu değildir. Katılım Bankaları, kaynak yaratmada ve toplanan fonları kullanmada, tamamen gerçek ve doğrulanabilir varlıkları içeren işlemlerde bulunmalı ve bu işlemler yoluyla kâr payı, zarar payı veya katılım yoluyla kar elde etmelidir. Katılım bankalarında, paranın meta olarak alınıp satılmasına ve bundan gelir elde edilmesine izin vermemektedir.

Diğer bir dezavantaj ise yatırımların değerlendirilebileceği alanların sınırlı olmasıdır. Fonlama aşamasında, bankalar emanet veya belirli fonlar için kullanılan bu fonları alırlar. Bir banka, kendisine emanet edilen para ile hareket edemez ve kar elde etmek için bu paradan faiz talep edemez. Yatırım için kullanılabilecek fonlarda da sınırlamalar vardır. İslami kurallara göre tüm bankacılık işlemlerini bireysel veya kurumsal müşteriler adına yapmakla yükümlü olan katılım bankalarının faiz dışında uymaları gereken bir takım yasak ve yükümlülükler bulunmaktadır. İslami açıdan uygun bir alanda olmalıdır. İslami anlamda yasa dışı veya yasa dışı olan konular (ör. alkol, silah) maddi olarak desteklenmemektedir. Ancak uygulanacak konu veya proje İslami açıdan uygun olsa dahi satın alınacak varlık İslami yasakları tetikleyen bir varlık ise fon sağlanmayacaktır. Aynı hassasiyetler sermaye piyasası işlemleri için de geçerli olup, kumar benzeri aşırı riskli veya haksız kazanç (döviz gibi) çok yüksek olabilecek bankacılık ürünleri kullanılamaz.

Katılım bankacılığının güçlü yönlerinin yanı sıra zayıf yönleri de mevcuttur. Katılım bankacılığının zayıf yönlerini de özetleyecek olursak (Daşci, 2020, s.101-102).

- Geleneksel bankalara oranla şube ve personel sayılarının düşük olması nedeniyle bireylerin katılım bankalarına erişme yönü bakımından zayıftır.
- Liberalizmin hakim olduğu Türkiye’de katılım bankacılığı fikri tam olarak olgunlaşmamış ve birey yetersiz bilgiye sahiptir.
- Fon kullandırılırken uygulanan kar payı oranları piyasa faiz oranları ile paralellik göstermesi sebebiyle geleneksel bankalara kıyasla zayıf yönlerden biridir.
- Fon toplarken tasarruf sahiplerine sabit getiri öngörmedikleri için bu belirsizlik tasarruf sahipleri için risk oluşturmaktadır.
- Faturasız işlem yapmadıkları için geleneksel bankalara kıyasla kayıt dışı ekonomi üzerinde payları yoktur.
- İşlemlerini fatura üzerinden yapmak zorunda oldukları için bu durum süreçlerin yavaş ilerlemesine neden olmaktadır.
- Fon kullandırılırken taksit miktarının zamanında ödenmemesi durumuna karşı katılım bankalarının geleneksel bankalara karşı rekabet gücü zayıftır (Sümer ve Onan, 2003, s.307).
- Geleneksel bankalarda faiz oranları hareketli bir duruma sahipken katılım bankalarında kazançlar taksitlere bağlı olmaktadır. Bu durum değişikliği

zorlařtırmakta ve dűřűk katılım payı űdemelerini de beraberinde getirmektedir (Pehlivan P., 2016, s.320).

3.3.3.Katılım Bankacılığının Fırsat Unsurları

Katılımcı bankaların bankacılık sisteminde daha aktif rol alabilmeleri için bazı ayrıcalıkları bulunmaktadır. Fırsat olarak gűrűlebilecek bu avantajların analiz edilmesi ve doęru alanlarda kullanılması katılım bankalarının geleneksel bankalara gűre rekabet avantajı saęlayacaktır. Katılım bankalarının İslami ilkelere gűre faaliyet gűstermesi, sabit bir műřteri kitlesini garanti eder.

Katılım bankalarının kűr ve zararını kontrol edebilme, ortaklıklar ve űz sermaye finansmanı yoluyla műdahale edebilme avantajına sahiptir. Bu nedenle, geleneksel bankaların aksine, zarara veya iflasa yol açan finansal kayıp riski yoktur. (İTO, 2008: 42-43).

Bir dięer űnemli avantajı ise ortak bankaların yetkilerine gűre finansal kiralama yapabilmeleridir. Mevcut banka kimlikleri altında, yeni řirket oluřumuna veya dięer formalitelere gerek kalmadan bu iřlemlere izin verilmektedir. Geleneksel bankaların bankacılık faaliyetlerinin bir parçası olarak finansal kiralama yapmalarına kanunen izin verilmemektedir. Bu iřlemler ancak kurduęunuz bir firma ile veya mevcut bir firma ile yapmıř olduęunuz sűzleřme ile yapılabilir. Bu baęlamda katılım bankaları sadece bankacılık iřlemleri yapmakla kalmaz, aynı zamanda geleneksel bankaların yapamadıęı űrűn ve hizmetlerden daha fazla kar elde edebilirler.

Katılım Bankacılığı sisteminin fırsatlarını da řu şekilde űzetleyebiliriz (Uludaę, 2019, s.215-217).

- Katılım bankacılıęına ait sektűr payları dűřűk seviyelerdedir. Yařanan geliřmeler sonucunda paylarda artıř beklentisi bir fırsattır.
- Katılım bankacılığı sisteminin halk arasında yastık altı denilmekte olan yatırımları ekonomiye kazandırma durumu vardır.
- Daha ok Műslűmanlar tarafından kullanılan bu sistem, faiz hassasiyetine sahip kesimlerce de kullanılmaktadır. Bu sebeple műřteri potansiyeli giderek artmaktadır.

- İslamiyet'in hakim olduğu ülkelerden yabancı mevduatların girişlerinde önemli rol üstlenmişlerdir.
- Sigorta sistemi belirsizlik ve şans durumlarını içerdiği için dini hassasiyete sahip kişiler sigorta sisteminden kaçınmaktadır. Bunun yerine İslami kurallara uygun sigorta sistemi olan Tekafül'ü kullanmaktadırlar bu durum İslami kurallara uygun olan bu sistemin gelişmesine olanak sağlamaktadır.
- Katılım bankalarının göç veren illerde şube açarak istihdamın artması ve işsizliği azaltma yönünde katkıları mevcuttur.

3.3.4. Katılım Bankacılığının Tehdit Unsurları

Katılım bankalarının sadece İslami kesime hitap ettiği algısı, bu bankaların müşteri tabanlarını genişletmelerini engellemektedir. Katılımcı bankaların sadece faizsiz işlemlere dayalı uygulamaları olarak bilinmesi, onları inanç dışında finansal ihtiyaçlar için finansman arayanlar tarafından tercih edilme oranını düşürmektedir. Geleneksel bankalarda olduğu gibi bankacılık işlemlerinde paranın hareketi sonucunda alınan faiz veya bankacılık ücretleri gibi faize dayalı bir gelir yoktur. Geliri temettü geliri olan katılımcı bankalar, gelir ve giderler arasında bir denge sağlamak için maliyetleri kontrol etmelidir.

Katılım bankaları, geleneksel bankalarla eşit düzeyde kurulmamakta ve işletilmemektedir, dolayısıyla bu bankaların sunduğu bazı ürün ve hizmetler mevcut değildir. Ancak İslami esaslara dayandığı için helal ve haram kavramına gelince sınırlamalar vardır. İslami ilkelere bağlı alanlarda çalışarak gelirleri düzenlenen katılım bankalarının yeni ürünler geliştirmesi gerekmektedir.

Katılım bankalarının bir diğer sınırlılığı da sermaye piyasalarında işlem gören ürün ve hizmetlerin kısıtlılığıdır sadece sukuk üzerinden sermaye piyasasında işlem yapabilirsiniz. Katılım bankaları, vadesi geçmiş hesapların tahsilinde faize izin vermez ve anaparadan faiz talep edemez. Borçlu, ödeme taahhüdünü yerine getirmez veya zamanında yapmazsa, ilgili bankanın bu borç için temerrüt faizi talep hakkı yoktur.

Katılım Bankacılığı sisteminin tehditlerini de şu şekilde özetleyebiliriz (Uludağ, 2019, s.217-218).

- İslamiyet'in bankacılık sektörü içerisinde yeni yer edinmesinden kaynaklı yapısal sorunlarla karşılaşmıştır.
- Yeni gelişmekte olan bu sektör için akademik olarak da yetersizlik mevcuttur.

- Gelişmesi için zaman ve emeğe ihtiyaç vardır. Rekabet koşullarının olması nedeniyle kısa vadede bu gelişmenin sağlanması zor olacaktır.
- Avrupa ülkelerinin katılım bankacılığı sektörüne artan ilgisinden kaynaklı Türkiye’de bu sektörün gelişmesine daha öncelik vermesi gerekmektedir.
- Son dönemlerde faiz bir rant unsuru olmuştur. Geleneksel bankalara kıyasla katılım bankalarının vermiş oldukları kar payı oranları piyasa faiz oranlarına göre düşük kalmaktadır.

3.4.Katılım Bankacılığının Türkiye Ekonomisine Etkisi

Türkiye’de hali hazırda faaliyetlerine devam eden katılım bankalarının ülke ekonomilerine bazı etkileri vardır. Bu etkileri kısaca şu şekilde anlatabiliriz.

- *Ekonomik krizlerin vermiş olduğu olumsuz etkilerini hafifletme:* Katılım bankaları, Türkiye’de finans sektöründe yaşanan krizlerden en az zararlı çıkmayı başarmışlardır. Bu durum, finansal sektörde göstermiş oldukları başarının en büyük kanıtı sayılmaktadır. Katılım bankalarının izlemiş olduğu politika, durgunluk ve kriz dönemlerinde kamunun kaynaklarına yönelmemiş ve sektöre fon aktarmaya devam ederek krizlerden etkilenmemiştir (Lök 2018:146).
- *Atıl fon kaynaklarının ekonomiye kazandırılarak kullanılabilir duruma gelmesi:* Katılım bankaları, dini hassasiyet gereği bireylerin kullanırmak istemediği için sistem dışında kalmış kaynakların ekonomiye yeniden kazandırılmasında büyük rol oynamıştır. Atıl fonların yatırıma dönüştürülmesiyle birlikte ülke ekonomisinde yaşanan büyüme doğru orantılıdır. Katılım bankaları, toplamış oldukları atıl fonları direkt kredi vermek yerine, katılım bankalarında kullanılan temeli faizsiz işlemlere dayanan fon kullandırma yöntemlerini kullanmaktadır (Aras, Öztürk 2011:172).
- *Yabancı kaynaklardan sağlanan transferler:* Türkiye’de katılım bankalarının aktif olarak faaliyete başlamasıyla yurtdışından Türkiye’ye yapılan sermaye transferi miktarında artışlar olmuştur. Ülkemizdeki kar payı oranları yurtdışı ülkelere kıyasla yüksek olması sebebiyle yurtdışı ülkelerdeki sermayenin Türkiye ekonomisine yönelmesi ülke ekonomisine olumlu katkı sağlamaktadır (Erdoğan 2011, s.84).

- *Kayıt dışı ekonominin azalması:* Katılım bankalarının kullandırmış olduğu fonlarda yatırım, satın alınması ve kiraya verilme şartı vardır. Bu faaliyetler sonucu elde edilen faturanın bir nüshası müşterinin bireysel dosyasında bulunmak zorundadır. Bu doğrultuda yapılan faaliyetlerin muhasebe defterlerine geçirilmesi zorunludur bu yönüyle kayıt dışı ekonomi ile mücadelede olumlu katkısı bulunmaktadır (Lök 2018:146).
- *İstihdamın arttırılarak işsizliğin azaltılması:* Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının sektördeki payı her geçen gün artış göstermektedir ve bunun sonucunda şube ve personel sayılarında artış görülmektedir. Bu durumla birlikte istihdam sayısında bir artış bununla paralel işsizlik oranlarında da azalma görülmüştür.
- *Rekabetin ortamının gelişmesi:* Geleneksel bankaların yanında dini hassasiyet sahibi olan kesimlere yönelik olarak kurulan katılım bankaları, rekabet ortamının gelişmesi açısından ülke ekonomisine olumlu katkıları vardır. Bu anlamda fon talebiyle gelen kişi veya kurumlar hem geleneksel bankaların hem de katılım bankalarının faiz ve kar payı oranlarını dikkate alarak seçim yapmaktadır. Bu durum rekabet ortamını oluşturarak faiz ve kar payı oranlarının değişmesine neden olmaktadır bu durumda ülke ekonomisini olumlu yönde etkilemiştir (Çidem, 2020, s.71).
- *Mali sistemde çeşitliğin sağlanması:* Katılım bankalarının kullandıkları fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri sayesinde tasarruf sahiplerine yeni bir alternatif imkanı sağlanmış ve çeşitlilik artmıştır. Kullandıkları kar veya zarar ortaklığı ile yeni bir bakış kazandırılmıştır (Zaim, 2000, s.189).
- *Reel ekonomiye katkı sağlanması:* Katılım bankaları, Devlet İç Borçlanma senetlerine yatırım yapmaktansa ihtiyacı olan mevduatları kendine ayırır diğer kalan kısımlar ile direkt olarak reel ekonomik faaliyetlerin finansmanı sağlar (Tosun, 2000, s.189).
- *Ortadoğu ülkeleri ile köprü görevi üstlenme:* Katılım bankaları kurulduktan sonra alanı kısıtlı olsa da Ortadoğu ülkelerinden yabancı mevduatların ülke ekonomisine çekilmesine katkı sağlamışlardır.
- *Ülke ekonomisinin istikrar unsuru olmaları:* Katılım bankaları çalışma prensipleri gereği uzun vadeli finansmanlarını uzun vadeli faaliyetlerde, kısa vadeli finansmanları ise kısa vadeli faaliyetlerde kullanarak bankaları likidite

riskiyle karşı karşıya kalmaktan korurlar bu nedenle ekonomik istikrarın sağlanmasına katkı sağlarlar (Coşkun, 2008, s.112).

- *Kullanılan kaynaklarda israfın önlenmesi:* Katılım bankaları fonlarını spekülative işlemler yerine ticari ve sanayi için kullanırmaktadır. Bu durum kredilerin ödenmeme durumunu azaltmakta ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Böylelikle kaynakların israf edilmesinin önüne geçilmiştir (Aras ve Öztürk, 2011, s.172).
- *Finansman maliyetinin düşürülmesi:* Katılım bankalarında finansman maliyetlerini etkileyen en önemli etken banka ve mevduat sahibi arasında yapılan kar payı paylaşım oranlarıdır. İlk faaliyete başladıkları yıllarda bankaların paylaşım oranları şu şekildeydi; banklara %20, mevduat sahiplerine ise %80 oranındaydı ama bu oran yıllar içerisinde farklılık göstermiştir (Tunç, 2016, s.132-133).
- *Tamamlayıcı banka rolünü üstlenme:* Katılım bankaları faizsiz çalışma prensipleri ile faizden kaçınan bireyler için bir alternatiftir. Bu nedenle genel olarak bankacılık sektörüne baktığımızda tamamlayıcı bir rol üstlenmiştir (Bilir, 2010, s.25).
- *İthalat ve ihracatın finanse edilmesine katkı sağlama:* Katılım bankaları toplamış oldukları fonlardan en az %25'lik kısmını döviz kazandırıcı faaliyetlerde kullanırmak zorundadırlar. Bu nedenle ithalat ve ihracatın finansmanına katkı sağlarlar (Uçar, 1992, s.171).
- *KOBİ'lerin finansmanına katkı sağlama:* Katılım bankalarının ana hedefi topladıkları fonları reel ekonomiye kazandırmaktadır. Bu doğrultuda ülkede faaliyet gösteren işletmelerin büyük bir çoğunluğu KOBİ statüsüne sahip işletmelerdir bu nedenle en çok desteği alan kurumlar ise KOBİ'ler olmuştur.
- *Arap ülkeleri ile yapılan ticaretin gelişmesi:* Katılım bankaları ülkemizde petrol ülkelerindeki mevduatları ülke ekonomisine dahil etmek üzere kurulmuştur. Bununla birlikte gelişen diplomasi ile bu ülkelerle yapılan ticaretlerde bir artış sağlanmıştır (Şen, 2011, s.121).
- *Finansmanlarda emniyetin artmasına katkı sağlama:* Katılım bankaları müşterilerini ve vermiş oldukları kredileri yakından takip etmektedirler. Bu durum sonucunda kredilerin amaç dışı verimsiz kullanılmasının önüne geçilerek emniyet sağlanmaktadır (Yılmaz, 2010, s.28-29).

- *Pasif yönetiminde etkinlik ve kolaylık sağlama:* Katılım bankaları topladıkları fonların geri dönüşünü kar veya zarara katılma oranı şeklinde ödemektedirler. Ödeyecekleri tutar belirsiz olduğu için sözleşme bitişindeki tutar üzerinden ödemeler yapılmaktadır. Bu durum özellikle kriz zamanlarında bankalara kolaylık sağlamaktadır (Erdaş, 2012, s.90).
- *Bankacılık sektöründe verimliliğin artmasını sağlama:* Ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının esnek yapısı ve kullandıkları değişik finansman yöntemleri ile bankacılık sektörü üzerinde verimli çalışmayı zorunlu kılan bir sistem olmuşlardır (Yıldırım'dan aktr. Kınalı, 2012, s.158).
- *Dengeli ve güçlü ekonomiye zemin hazırlama:* Ekonomide faiz oranlarını düşürmeye yönelik adımlar önem arz etmektedir. Katılım bankaları da faiz oranlarını düşürmeye yönelik faaliyetleri sonucunda ülke içerisinde dengeli ve güçlü bir ekonominin oluşmasına katkı sağlamaktadırlar (Yıldırım'dan aktr. Kınalı, 2012, s.158).
- *Vergisel açıdan ayrıcalığı olmadığı için vergi gelirlerine katkı sağlarlar:* Katılım bankaları yürütmüş oldukları faaliyetler sonucunda Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Katma Değer Vergisi gibi vergileri ödemektedirler. Bu durum neticesinde ülkenin vergi gelirlerinde artış yaşanmaktadır (Şimşek, 2019, s.76).
- *Personel seçimi kıstasları ile ülkenin menfaatine yatırım yaparlar:* Katılım bankaları personel seçimi yaparken bilgi ve tecrübenin yanı sıra manevi olarak ülke çıkarlarını gözetme unsuruna da dikkat ederek personel seçimi yapmaktadırlar. Bu durum ülkenin gelişimi açısından önem arz etmektedir (Şimşek, 2019, s.79).
- *Ekonominin kırılgan yapısını engelleme:* Katılım bankaları toplamış oldukları fonlara karşılık sabit bir getiri oranı vermemişlerdir. Bunun sonucunda faiz riski ile karşı karşıya kalınmamıştır ve ekonominin kırılgan yapısına engel olurlar (Şimşek, 2019, s.80).
- *Müşterilerin menfaatini gözeterek zor duruma düşmesini engelleme:* Katılım bankaları müşterilerinin ödemekte güçlük çekeceği miktarlarda fon kullanmalarına izin vermemektedirler. Müşterilerinin ödeme gücünü esas aldıkları için müşterilerin ödeme aşamasında zor durumda kalmalarına engel olurlar (Şimşek, 2019, s.81).

- *Ödeme sıkıntısı yaşandığında müşterilere karşı tutumları olumludur:* Müşteriler katılım bankalarından fon kullandıklarında ve ödeme aşamasında herhangi bir nedenle gecikme olması durumunda bankaların müşterilerine karşı tutumları olumlu yöndedir. Bu durum neticesinde müşteriler bankalarına karşı bağlı ve daha az talepte bulunmaktadır (Şimşek, 2019, s.81).
- *Enflasyon oranının düşmesine katkı sağlama:* Katılım bankaları fonlarını reel sektörde kullandığı için üretim seviyelerinde artış olmaktadır. Bu durum neticesinde gerekli arz ve talep dengesi sağlanacak ve enflasyon oranında değişme yaşanmayacaktır (Bulut ve Er, 2012, s.41).

3.5.Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Kurumlar Vergisi Açısından Değerlendirilmesi

Türkiye’de faaliyet gösteren Katılım Bankaları’nın yıllar içerisinde ödemiş oldukları Kurumlar Vergisi miktarları ve bankaların kendi arasında ödemiş oldukları toplam vergiler üzerinden değerlendirmeler bu bölümümüzde yapılmıştır.

Öncelikle katılım bankacılığı sektörünün 2016-2021 yılları içerisinde vergi öncesi karları, vergi miktarları ve vergiler düşüldükten sonra elde etmiş oldukları net kar miktarlarını gösteren bir çizelge elde edilmiştir. Daha sonra ise ülkemizde faaliyet göstermekte olan katılım bankalarının 2016-2020 yılları arasında yayınlamış oldukları faaliyet raporlarında yer alan vergi miktarlarına ait bilgilere ulaşılarak bankaların sektör içerisindeki pay oranlarının incelenmesi yapılmıştır. İncelemede bazı bankaların 2021 yılı faaliyet raporlarına ulaşılamaması nedeni ile bankalar arası yapılan incelemede 2021 yılı verileri kullanılmamıştır.

Çizelge 3.14. 2016-2021 yılları arasında katılım bankacılığı sektörü kurumlar vergisi miktarları

Yıl	Kar Zarar (milyon TL)	TP	YP	Toplam
2016/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	1.755	-391,00	1.364,00
	Vergi Provizyonu	255,00	3,00	258,00
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	1.500,00	-394,00	1.106,00
2017/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	2.130,16	-163,16	1.967,00
	Vergi Provizyonu	380,63	2,89	383,52
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	1.749,53	-166,05	1.583,48
2018/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	2.987,40	-294,86	2.692,54
	Vergi Provizyonu	592,87	3,07	595,95
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	2.394,53	-297,94	2.096,59
2019/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	805,22	2.368,06	3.173,27
	Vergi Provizyonu	730,51	4,72	735,23
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	74,71	2.363,33	2.438,04
2020/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	629,26	4.159,14	4.788,40
	Vergi Provizyonu	1.060,77	10,91	1.071,68
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	-431,51	4.148,23	3.716,72
2021/12	VERGİ ÖNCESİ KAR (ZARAR)	3.774,37	3.648,03	7.422,40
	Vergi Provizyonu	1.935,45	18,61	1.954,06
	DÖNEM NET KARI (ZARARI)	1.838,93	3.629,42	5.468,34

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık> (Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur)

Türkiye’de faaliyet gösteren Katılım Bankalarının yıllar içerisinde ödedikleri vergi miktarları Çizelge 3.13.’te verilmiştir. 2016 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 1,3 Milyar TL’dir. Bankaların 2016 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 258 Milyon TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 1,1 Milyar TL olmuştur.

2017 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 1,9 Milyar TL’dir. Bankaların 2017 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 383 Milyon TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 1,5 Milyar TL olmuştur.

2018 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 2,6 Milyar TL'dir. Bankaların 2018 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 595 Milyon TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 2 Milyar TL olmuştur.

2019 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 3,1 Milyar TL'dir. Bankaların 2019 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 735 Milyon TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 2,4 Milyar TL olmuştur.

2020 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 4,7 Milyar TL'dir. Bankaların 2020 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 1 Milyar TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 3,7 Milyar TL olmuştur.

2021 yılında faaliyet gösteren bankaların vergi öncesi toplam karı 7,4 Milyar TL'dir. Bankaların 2021 yılında ödemiş oldukları toplam vergi miktarı 1,9 Milyar TL olup vergiler düşüldükten sonra kalan net kar 5,4 Milyar TL olmuştur.

Bankacılık sektörü ve katılım bankalarının ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarları ve sektör içerisindeki paylarını aşağıdaki çizelgede inceleyeceğiz.

Çizelge 3.15. Bankacılık sektörü ve katılım bankalarının 2016-2021 yılları arasında ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarları karşılaştırılması

Yıllar	Bankacılık Sektörü (Milyon TL)	Katılım Bankacılığı Sektörü (Milyon TL)	Alınan Pay (%)
2016	9.746,61	258,00	2,65
2017	12.210,74	383,52	3,14
2018	12.264,41	595,95	4,86
2019	11.536,11	735,23	6,37
2020	17.349,76	1.071,68	6,18
2021	25.546,22	1.954,06	7,65

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık> (Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur)

Bankacılık sektörü ve katılım bankacılığı sektörünün ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarları üzerine Çizelge 3.14'te verilen bilgilere ulaşılmıştır. Buradan yola çıkarak şu bilgilere ulaşılmıştır. 2016 yılında bankacılık sektörünün ödemiş olduğu vergi miktarı 9 Milyar TL, katılım bankacılığı sektörünün ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarı 258 Milyon TL'dir. 2016 yılında katılım bankacılığı sektöründe ödenmiş olan vergi miktarının bankacılık sektörüne ait ödenmiş olan toplam vergiler içerisindeki oranı %2,65'tir.

2017 yılında bankacılık sektörünün ödemiş olduğu vergi miktarı 12 Milyar TL, katılım bankacılığı sektörünün ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarı 383 Milyon TL'dir. 2017 yılında katılım bankacılığı sektöründe ödenmiş olan vergi miktarının bankacılık sektörüne ait ödenmiş olan toplam vergiler içerisindeki oranı %3,14'tür.

2018 yılında bankacılık sektörünün ödemiş olduğu vergi miktarı 12 Milyar TL, katılım bankacılığı sektörünün ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarı 595 Milyon TL'dir. 2018 yılında katılım bankacılığı sektöründe ödenmiş olan vergi miktarının bankacılık sektörüne ait ödenmiş olan toplam vergiler içerisindeki oranı %4,86'dır.

2019 yılında bankacılık sektörünün ödemiş olduğu vergi miktarı 11 Milyar TL, katılım bankacılığı sektörünün ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarı 735 Milyon TL'dir. 2019 yılında katılım bankacılığı sektöründe ödenmiş olan vergi miktarının bankacılık sektörüne ait ödenmiş olan toplam vergiler içerisindeki oranı %6,37'dir.

2020 yılında bankacılık sektörünün ödemiş olduğu vergi miktarı 17 Milyar TL, katılım bankacılığı sektörünün ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarı 1 Milyar TL'dir. 2020 yılında katılım bankacılığı sektöründe ödenmiş olan vergi miktarının bankacılık sektörüne ait ödenmiş olan toplam vergiler içerisindeki oranı %6,18'dir.

2021 yılında bankacılık sektörünün ödemiş olduğu vergi miktarı 25 Milyar TL, katılım bankacılığı sektörünün ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarı 1 Milyar TL'dir. 2021 yılında katılım bankacılığı sektöründe ödenmiş olan vergi miktarının bankacılık sektörüne ait ödenmiş olan toplam vergiler içerisindeki oranı %7,65'tir.

Bu yapılan incelemelerden yola çıkarak Türkiye'de Katılım Bankacılığı sektörünün yıllar içerisinde büyüme gösterdiğini söylemek mümkündür. Bankalar arası daha detaylı bir inceleme yapılmış olup 2016-2020 yılları arasında ödenmiş toplam vergi miktarlarının bu yılları kapsayacak şekilde bankaların faaliyet raporları dikkate alınarak her bir banka kendi içerisinde 2016-2020 yılları arasında ödenen toplam vergiler mukayese edilerek bir analiz yapılmıştır.

Yapılmış olan bu analizden yola çıkarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçları detayları olarak inceleyeceğiz.

Ziraat Katılım Bankasına ait 2016-2020 yılları arasında ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarlarının katılım bankacılığı sektörüne ait ödenmiş toplam kurumlar vergisine ait oranlara aşağıdaki çizelgede yer verilmiştir.

Çizelge 3.16. 2016-2020 Yıllarında Ziraat Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarları

Yıllar	Ziraat Katılım Bankası (Milyon TL)	Katılım Bankacılığı Sektörü (Milyon TL)	Pay Oranı (%)
2016	10	258	3,88
2017	41	383	10,7
2018	92	595	15,46
2019	188	735	25,58
2020	154	1071	14,38

Kaynak: Ziraat Katılım Bankasının 2016-2020 Yılları Faaliyet Raporları dikkate alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ziraat Katılım Bankasına ait sonuçları Çizelge 3.15'te görmekteyiz. Çizelgede görüldüğü üzere 2016 yılında sektör toplamı 258 Milyon TL olan vergi ödemelerinden 10 Milyon TL'si Ziraat Katılım Bankasına aittir. Toplam vergi ödemelerindeki payı %3,88'dir. 2017 yılında sektör toplamı 383 Milyon TL olan vergi ödemelerinden 41 Milyon TL'si bankaya ait olup toplam vergi ödemelerindeki payı %10,7 olmuştur. 2018 yılında sektör toplamı 595 Milyon TL olup banka 92 Milyon TL vergi ödemiştir. Genel toplamdaki oranı ise %15,46'dır.

2019 yılında sektör toplamı 735 Milyon TL olmuştur. Bankanın yıl boyunca ödediği toplam vergi ise 188 Milyon TL olmuş sektör içerisindeki payı %25,58'dir. 2020 yılında ise toplam vergi ödemeleri 1 Milyar TL olup bankanın ödediği vergi miktarı 154 Milyon TL ile % 14,38'lik bir paya sahiptir. Yıllar içerisinde ödedikleri vergi miktarı artmıştır. Bu durum bankanın faaliyetinde artış olduğunu göstermekte olup yüzdelik değerindeki artış ise kamu sermayeli katılım bankalarına duyulan güven kaynaklıdır.

Vakıf Katılım Bankasına ait 2016-2020 yılları arasında ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarlarının katılım bankacılığı sektörüne ait ödenmiş toplam kurumlar vergisine ait oranlara aşağıdaki çizelgede yer verilmiştir.

Çizelge 3.17. 2016-2020 Yıllarında Vakıf Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarları

Yıllar	Vakıf Katılım Bankası (Milyon TL)	Katılım Bankacılığı Sektörü (Milyon TL)	Pay Oranı (%)
2016	8	258	3,10
2017	32	383	8,36
2018	88	595	14,79
2019	117	735	15,92
2020	175	1071	16,34

Kaynak: Vakıf Katılım Bankasının 2016-2020 Yılları Faaliyet Raporları dikkate alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Vakıf Katılım Bankasına ait sonuçları Çizelge 3.16'da görmekteyiz. Çizelgede görüldüğü üzere 2016 yılında sektör toplamı 258 Milyon TL olan vergi ödemelerinden 8 Milyon TL'si Vakıf Katılım Bankasına aittir. Toplam vergi ödemelerindeki payı %3,10'dur. 2017 yılında sektör toplamı 383 Milyon TL olan vergi ödemelerinden 32 Milyon TL'si bankaya ait olup toplam vergi ödemelerindeki payı %8,36 olmuştur. 2018 yılında sektör toplamı 595 Milyon TL olup banka 88 Milyon TL vergi ödemiştir. Genel toplamdaki oranı ise %14,79'dur.

2019 yılında sektör toplamı 735 Milyon TL olmuştur. Bankanın yıl boyunca ödediği toplam vergi ise 117 Milyon TL olmuş sektör içerisindeki payı %15,92'dir. 2020 yılında ise toplam vergi ödemeleri 1 Milyar TL olup bankanın ödediği vergi miktarı 175 Milyon TL ile % 16,34'lük bir paya sahiptir. Yıllar içerisinde ödedikleri vergi miktarı artmıştır. Bu durum bankanın faaliyetinde artış olduğunu göstermekte olup yüzdelik değerindeki artış ise kamu sermayeli katılım bankalarına duyulan güven kaynaklıdır.

Kuveyt Türk Katılım Bankasına ait 2016-2020 yılları arasında ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarlarının katılım bankacılığı sektörüne ait ödenmiş toplam kurumlar vergisine ait oranlara aşağıdaki çizelgede yer verilmiştir.

Çizelge 3.18. 2016-2020 Yıllarında Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarları

Yıllar	Kuveyt Türk Katılım Bankası (Milyon TL)	Katılım Bankacılığı Sektörü (Milyon TL)	Pay Oranı (%)
2016	121	258	46,9
2017	175	383	45,69
2018	256	595	43,03
2019	305	735	41,5
2020	452	1071	42,2

Kaynak: Kuveyt Türk Katılım Bankasının 2016-2020 Yılları Faaliyet Raporları dikkate alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kuveyt Türk Katılım Bankasına ait sonuçları Çizelge 3.17'de görmekteyiz. Çizelgede görüldüğü üzere 2016 yılında sektör toplamı 258 Milyon TL olan vergi ödemelerinden 121 Milyon TL'si Kuveyt Türk Katılım Bankasına aittir. Toplam vergi ödemelerindeki payı %46,9'dur. 2017 yılında sektör toplamı 383 Milyon TL olan vergi ödemelerinden 175 Milyon TL'si bankaya ait olup toplam vergi ödemelerindeki payı %45,69 olmuştur. 2018 yılında sektör toplamı 595 Milyon TL olup banka 256 Milyon TL vergi ödemiştir. Genel toplamdaki oranı ise %43,03'tür.

2019 yılında sektör toplamı 735 Milyon TL olmuştur. Bankanın yıl boyunca ödediği toplam vergi ise 305 Milyon TL olmuş sektör içerisindeki payı %41,5'tir. 2020 yılında ise toplam vergi ödemeleri 1 Milyar TL olup bankanın ödediği vergi miktarı 452 Milyon TL ile % 42,2'lik bir paya sahiptir. Yıllar içerisinde ödedikleri vergi miktarı artmıştır. Bu durum bankanın faaliyetinde artış olduğunu göstermekte olup yüzdelik değerindeki düşüş ise sektöre yeni katılan bankaların faaliyetinden kaynaklanmaktadır.

Albaraka Türk Katılım Bankasına ait 2016-2020 yılları arasında ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarlarının katılım bankacılığı sektörüne ait ödenmiş toplam kurumlar vergisine ait oranlara aşağıdaki çizelgede yer verilmiştir.

Çizelge 3.19. 2016-2020 Yıllarında Albaraka Türk Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarları

Yıllar	Albaraka Türk Katılım Bankası (Milyon TL)	Katılım Bankacılığı Sektörü (Milyon TL)	Pay Oranı (%)
2016	46	258	17,83
2017	52	383	13,58
2018	34	595	5,71
2019	24	735	3,27
2020	69	1071	6,44

Kaynak: Albaraka Türk Katılım Bankasının 2016-2020 Yılları Faaliyet Raporları dikkate alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Albaraka Türk Katılım Bankasına ait sonuçları Çizelge 3.18'de görmekteyiz. Çizelgede görüldüğü üzere 2016 yılında sektör toplamı 258 Milyon TL olan vergi ödemelerinden 46 Milyon TL'si Albaraka Türk Katılım Bankasına aittir. Toplam vergi ödemelerindeki payı %17,83'tür. 2017 yılında sektör toplamı 383 Milyon TL olan vergi ödemelerinden 52 Milyon TL'si bankaya ait olup toplam vergi ödemelerindeki payı %13,58 olmuştur. 2018 yılında sektör toplamı 595 Milyon TL olup banka 34 Milyon TL vergi ödemiştir. Genel toplamdaki oranı ise %5,71'dir.

2019 yılında sektör toplamı 735 Milyon TL olmuştur. Bankanın yıl boyunca ödediği toplam vergi ise 24 Milyon TL olmuş sektör içerisindeki payı %3,27'dir. 2020 yılında ise toplam vergi ödemeleri 1 Milyar TL olup bankanın ödediği vergi miktarı 69 Milyon TL ile % 6,44'lük bir paya sahiptir. Yıllar içerisinde ödedikleri vergi miktarı artmıştır. Bu durum bankanın faaliyetinde artış olduğunu göstermekte olup yüzdelik değerindeki düşüş ise sektöre yeni katılan bankaların faaliyetinden kaynaklıdır.

Türkiye Finans Katılım Bankasına ait 2016-2020 yılları arasında ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarlarının katılım bankacılığı sektörüne ait ödenmiş toplam kurumlar vergisine ait oranlara aşağıdaki çizelgede yer verilmiştir.

Çizelge 3.20. 2016-2020 Yıllarında Türkiye Finans Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarları

Yıllar	Türkiye Finans Katılım Bankası (Milyon TL)	Katılım Bankacılığı Sektörü (Milyon TL)	Pay Oranı (%)
2016	73	258	28,29
2017	82	383	21,41
2018	125	595	21,01
2019	99	735	13,47
2020	197	1071	18,39

Kaynak: Türkiye Finans Katılım Bankasının 2016-2020 Yılları Faaliyet Raporları dikkate alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye Finans Katılım Bankasına ait sonuçları Çizelge 3.19'da görmekteyiz. Çizelgede görüldüğü üzere 2016 yılında sektör toplamı 258 Milyon TL olan vergi ödemelerinden 73 Milyon TL'si Türkiye Finans Katılım Bankasına aittir. Toplam vergi ödemelerindeki payı %28,29'dur. 2017 yılında sektör toplamı 383 Milyon TL olan vergi ödemelerinden 82 Milyon TL'si bankaya ait olup toplam vergi ödemelerindeki payı %21,41 olmuştur. 2018 yılında sektör toplamı 595 Milyon TL olup banka 125 Milyon TL vergi ödemiştir. Genel toplamdaki oranı ise %21,01'dir.

2019 yılında sektör toplamı 735 Milyon TL olmuştur. Bankanın yıl boyunca ödediği toplam vergi ise 99 Milyon TL olmuş sektör içerisindeki payı %13,47'tir. 2020 yılında ise toplam vergi ödemeleri 1 Milyar TL olup bankanın ödediği vergi miktarı 197 Milyon TL ile % 13,39'luk bir paya sahiptir. Yıllar içerisinde ödedikleri vergi miktarı artmıştır. Bu durum bankanın faaliyetinde artış olduğunu göstermekte olup yüzdelerdeki düşüş ise sektöre yeni katılan bankaların faaliyetinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye Emlak Katılım Bankasına ait 2018-2020 yılları arasında ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarlarının katılım bankacılığı sektörüne ait ödenmiş toplam kurumlar vergisine ait oranlara aşağıdaki çizelgede yer verilmiştir.

Çizelge 3.21. 2018-2020 Yıllarında Türkiye Emlak Katılım Bankası'nın ödemiş olduğu kurumlar vergisi miktarları

Yıllar	Türkiye Emlak Katılım Bankası (Milyon TL)	Katılım Bankacılığı Sektörü (Milyon TL)	Pay Oranı (%)
2018	2	595	0,34
2019	1	735	0,14
2020	24	1071	2,24

Kaynak: Türkiye Emlak Katılım Bankasının 2018-2020 Yılları Faaliyet Raporları dikkate alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye Emlak Katılım Bankasına ait sonuçları Çizelge 3.20'de görmekteyiz. Çizelgede görüldüğü üzere Sektöre 2018 yılında giriş yapan Türkiye Emlak Katılım Bankasının, 2018 yılı sektör toplamı 258 Milyon TL olan vergi ödemelerinden 2 Milyon TL'si bankaya aittir. Toplam vergi ödemelerindeki payı %0,34'tür.

2019 yılında sektör toplamı 735 Milyon TL olmuştur. Bankanın yıl boyunca ödediği toplam vergi ise 1 Milyon TL olmuş sektör içerisindeki payı %0,14'dür. 2020 yılında ise toplam vergi ödemeleri 1 Milyar TL olup bankanın ödediği vergi miktarı 24 Milyon TL ile % 2,24'lük bir paya sahiptir. Yıllar içerisinde ödedikleri vergi miktarı artmıştır. Bu durum bankanın faaliyetinde artış olduğunu göstermekte olup banka yeni faaliyete geçtiği için sektördeki payı sınırlı kalmıştır.

Bankaların kurumlar vergisi ödemeleri üzerinden yola çıkarak yaptığımız analizler doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- Katılım bankacılığı sektörü ülkemizde yıllar içerisinde büyümesine devam ederek geleneksel bankacılığa rakip olma yolunda ilerlemiştir.
- Baz yıl olarak seçtiğimiz 2016-2020 yılları arasında vergi ödemelerinin yıllar içerisinde arttığı gözlemlenmiştir.
- Bu artış bankalar özelinde incelendiğinde bazı bankaların sektör içerisinde vergi ödemelerinin artış eğiliminde olduğu fakat vergi ödemelerindeki yüzdelik payın ise azalma eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir.
- Bu azalma eğiliminin temelinde ise sektöre kamu bankalarının girmesi etkili olmuştur. Bireyler kamu bankalarına daha ılımlı yaklaşmışlardır. Kamu bankaları güven duygularını daha çok tatmin etmiştir.

- Sektöre yeni katılan bankaların olması sebebiyle bazı bankaların yüzdelik dilimlerinde azalış bazı bankaların ise yüzdelik diliminde artışlar meydana gelmiştir.
- Sonuç olarak katılım bankaları yıllar içerisinde gelişerek işlem hacimlerini artırmışlardır. Kamu sektörünün de girmesiyle gelişme daha da artarak devam etmektedir.

4.SONUÇLAR

İslam ekonomisi, insan hayatını maddi, manevi ve politik yönlerle değerlendiren bir ekonomik sistem olarak tanımlanmaktadır. İslami kuralları esas alan bir ekonomik sisteme sahiptir ve İslami hukuk kuralları uygulanmaktadır. İslam ekonomisinde, birey veya firmaların yapmış oldukları ekonomik faaliyetler İslam ekonomisi kurallarına göre gerçekleşmektedir.

İslam ekonomisinin temelinde sosyal adalet ve sosyal refah kavramları vardır. Devlet gelirin elde edilmesi ve bölüşüme yönelik müdahalelerde bulunmuştur. İslam Ekonomisi fikri ilk 1960 yıllarda ortaya çıkmıştır. Türkiye’de ise İslam iktisadı kavramı Hintli bilim insanı Muhammed Hamidullah ile ortaya çıkmıştır. İslam ekonomisi hukuki olarak Fıkıh ilmiyle ilgilidir ve Fıkıhın da özelliklerini içermektedir. Bu özellikler; ilkecilik ve esneklik, gelenekçilik, şahsiyetçilik ve cemaatçilik, devletçilik ve üniter yapı, adalet ve sosyal refah kavramlarıdır.

Sonuç olarak İslam ekonomisi; emeğe dayalı, sosyal adaletin olduğu, toplumcu bir bakışa sahip, faizsiz ve üretime dayalı bir ekonomiyi hedefler. İslam Ekonomisi, kar veya zarara ortaklığını ve risk almaya dayalı sistemi benimser. Bireyleri ekonomide aktif olarak çalıştırmayı ve çalışmalarının sonucunda elde ettikleri gelirleriyle yetinmelerine teşvik etmeyi amaçlar.

Gelir üzerinden alınan vergiler ikiye ayrılmaktadır. Bunlar gelir ve kurumlar vergisidir. Kurumlar vergisinin matrahını safi kurum kazancı oluşturur. Safi kurum kazancı ise gerekli indirim, istisna ve muafiyetler düşüldükten sonra elde edilen miktardır. Bu elde edilen miktara yani safi kurum kazancına o yıla ait belirlenmiş vergi oranı uygulandıktan sonra çıkan tutar kurumlar vergisini kalan tutar ise net karı ifade etmektedir.

Ülkemizde bankacılık sektörüne ait 2016-2021 yılları verileri dikkate alınarak hazırlanan çizelgede ortaya çıkan sonuç, ülkemizde faaliyet göstermekte olan bankaların yıllar içerisinde işlem hacimlerinin artış gösterdiği bunun sonucunda ise ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarlarında ve elde edilen net kar oranlarında artış olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu bilgilerden yola çıkarak ülkemizde bankacılık sektörünün yıllar içerisinde büyüme gösterdiği sonucuna ulaşırız.

Katılım bankacılığı sistemi, 1970 yıllarında Körfez ülkelerinde elde edilen yüksek nakit miktarını ülkelere çekmek isteyen diğer ülkelerin bu sektöre ağırlık vermesiyle gelişme göstermiştir. Ülkemizde ise 1980 yıllarında ilk temelleri atılmıştır. 2001 krizi sonrasında Özel Finans Kurumları adı ile anılmış daha sonra 2005 yılında şu anki adını yani Katılım Bankası ifadesini almıştır.

Katılım bankalarının ihtiyaç duyulmasının temel nedeni ekonomik faktörlerdir. Petrol zengini ülkelerdeki mevduatları kendi ülkelerine çekmek isteyen diğer ülkeler, bu ülkeler ile hem politik hem ekonomik ilişki içerisinde dirler. Katılım bankalarından fon talep eden bireyler yeni istihdam sahaları oluşturmaktadır bu durum katılım bankalarının sosyal amaçlara yönelik faaliyetlerini de göstermektedir. Dini faktörlere baktığımızda ise dinimizce faiz yasaktır. Yasak olmasının nedeni ise kolay bir kazanç yöntemi olarak görülmesidir. Dini hassasiyete sahip kişilerce daha çok tercih edilen banka olma statüsüne sahiptirler.

Katılım bankalarının fon toplama yöntemleri cari hesaplar, katılma hesapları ve kıymetli maden hesapları şeklindedir. Cari hesapların çalışma mantığı geleneksel bankalardaki hesaplar gibidir tek farkı faiz ve vade kavramları yoktur. Katılım bankalarındaki hesapların %15-20'lik kısmını cari hesaplar oluşturmaktadır. Katılma hesaplarında ise emek ve sermaye ortaklığı çerçevesinde oluşacak kar veya zarar miktarına katılma durumu söz konusudur. Son olarak kıymetli maden hesapları ise müşterilerin talebi ile altın veya gümüş alım satımının yapıldığı hesaplardır.

Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri ise çok çeşitlidir. Mudaraba sisteminde yani emek ve sermayenin olduğu ortaklık türünde yatırım teknolojik alanda olmaktadır. Kar elde edilmesinde durumunda belirlenen oranlar doğrultusunda paylaşılır fakat zarar durumu söz konusu ise bütün zararı banka üstlenmiştir. En yaygın olarak kullanılan sistem ise murabaha sistemidir. Burada peşin olarak alınan malın vadeli olarak satışı yapılmaktadır. Muşaraka sisteminde ise aktif bir ortaklık söz konusudur. Projelerin finansmanı için kullanılan bu sistemde emek ve sermaye ortaya koyulur. Kar veya zarar durumunda belirlenmiş oranlar doğrultusunda oluşan kar veya zarar paylaşılır. İcra sisteminde ise almaya gücümüzün yetmeyeceği malları kiralama yoluyla kullanırız. Bu sistem oldukça yaygındır ve kullanıldığı alanlar ise arsa, makine binaların kiralanması şeklindedir. Karz-ı Hasen yönteminde ise sosyal yardım projelerinin finansmanında kullanılan krediler faizsiz ve vadeli olarak geri ödenmektedir.

Katılım bankacılığı sisteminin ülke ekonomimize etkilerini ise şu şekildedir. Ekonomik krizlerin vermiş olduğu etkileri azaltırlar. Katılım bankaları ülke içerisinde yaşanan finansal krizlerden başarılı bir şekilde ciddi zararlar almadan atlatmışlardır bu durum başarılarının göstergesi niteliğindedir. Dini sebeplerden dolayı bazı insanlar fonlarını geleneksel bankalarda kullanırmak istemedikleri için atıl konumda bekletmektedirler. Katılım bankaları bu konuda faizsiz çalışma prensibiyle atıl kalan fonları ekonomiye dahil etmiştir. Yurt dışı ülkelerden sermaye girişlerinde artışlar olmuştur. İşlemlerde fatura zorunluluğu bulunması nedeniyle kayıt dışı ekonominin azalmasına katkı sağlamıştır. Sistemin gelişmesiyle birlikte artan şube sayıları bununla birlikte personel ihtiyacını doğurmuş ve yeni istihdam imkanı sağlanmıştır.

Katılım bankaları ülkemizde ilk olarak 1985 yılında Albaraka Türk Katılım Bankası faaliyetine başlamıştır. Daha sonra aralarında en çok işlem hacmine sahip olan Kuveyt Türk Katılım Bankası 1999 yılında faaliyete başlamıştır. 2005 yılında ise Türkiye Finans Katılımın faaliyete başladığı görülmüştür. Kamunun da sisteme girmesiyle birlikte 2015 yılında Ziraat ve Vakıf Katılım son olarak ise 2018 yılında Emlak Katılım Bankası'nın da faaliyete başlamasıyla ülkemizde toplam altı adet katılım bankası faaliyet göstermektedir.

Bu çalışmada öncelikle ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankaları hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin yayınlamış olduğu bankalara ait mukayese raporlarından yola çıkılarak 2021 verileri üzerinden bankaların takip oranlarındaki karşılaştırmalara, aktif büyüklüklerine ve toplanan fon ve kredi miktarlarına bakılarak sektör içerisindeki paylarına ait bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun yayınlamış olduğu veriler üzerinden 2016-2021 yılları katılım bankaları tarafından ödenmiş olunan toplam kurumlar vergisi miktarlarına ve bankaların elde etmiş oldukları net karları içeren çizelgeler çıkarılmıştır. Elde edilmiş bu çizelge ile birlikte bankaların 2016-2020 yılları arasında yayınlamış oldukları faaliyet raporları üzerinden ödenen kurumlar vergisi miktarları bulunmuştur. Bankaların yıllar içerisinde ödemiş oldukları vergi miktarlarına ve katılım bankacılığı sektörü içerisindeki payını gösteren çizelgeler oluşturulmuştur. Bazı bankaların 2021 faaliyet raporlarına ulaşılamaması ve bankalar arası birliğin sağlanması nedeniyle bankalar arası kıyaslamada 2021 yılı kullanılmamıştır.

Yaptığımız incelemeler neticesinde katılım bankalarının ülke ekonomisi üzerindeki etkileri ve ödenen kurumlar vergisi ile ilgili şu çıkarımları yapmak mümkündür;

Katılım bankacılığı sektörü ülke içerisinde yaşanan mali krizlerden daha az etkilenmekte ve ülkedeki krizin yaratmış olduğu olumsuz durumu azaltmada faydalı olmaktadır. Kullanılmayan atıl kalmış fonların tekrar ekonomiye dönüşüne katkı sağlamıştır. Yurt dışından mevduat girişlerinde artış yaşanmıştır. Yeni açılan şubeler ile birlikte istidam oranı artmıştır. Fatura zorunluluğu neticesinde kayıt dışılık azalmıştır. Kullanmış oldukları fon toplama ve kullandırma yöntemleri ile ekonomide çeşitliliği sağlamışlardır.

Uzun vadeli işlemlerde uzun vadeli finansmanları, kısa vadeli işlemlerde kısa vadeli finansmanları kullandıkları için bankaları likidite riskine karşı korurlar bu sebeple ekonomide bir istikrar unsuru olarak görev yaparlar. Faizden kaçan müşterilere bir seçenek olduğu için tamamlayıcı bir banka rolü üstlenirler. Katılım bankaları, faiz oranlarını düşürmeye yönelik adımlar atmaktadır ve bu vesile ile güçlü ve dengeli ekonomiye zemin hazırlarlar. Ekonomide arz ve talep dengesini koruduğu için enflasyonun artmasına engel olurlar.

Yıllar içerisinde ödenen vergi miktarları dikkate alındığında sektörün büyümekte olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Ziraat Katılım Bankası için, kamu sermayeli bir banka olduğu için diğer bankalara kıyasla bireyler daha güvenli görmektedir. Bu nedenle sektöre girdikten sonra sektör içerisindeki payı yıllar içerisinde artış göstermiştir. Pandemi döneminin getirdiği olumsuzluklar neticesinde 2020 yılında sektör payında azalma olduğu görülmüştür.

Vakıf Katılım Bankası için, bu bankada kamu sermayeli olduğu için bireylere daha güvenilir gelmektedir. Sektör içerisine girdiği süreç boyunca oranları artış göstermektedir. Pandemi döneminde yaşanan olumsuzluklardan az düzeyde etkilendiği ve 2020 yılında sektör payında azalma olmadığı görülmüştür.

Türkiye Emlak Katılım Bankası için, yine kamu sermayeli olduğu için bireylere daha güvenilir gelen bankalardan biridir. 2018 yılında giriş yaptığı için sektör içerisindeki payı sınırlı kalmakla birlikte yıllar içerisinde artış göstermiştir. Pandemi döneminde yaşanan olumsuzluklardan az düzeyde etkilendiği ve 2020 yılında sektör payında azalma olmadığı görülmüştür.

Kuveyt Türk Katılım Bankası için, ülke içerisinde en çok işlem hacmine ve şube sayısına sahip bankadır. Uzun yıllar süresince faaliyette olması ve piyasaya yeni bankaların girmesi ve yaşanan ekonomik dalgalanmalar ile birlikte sektör içerisinde aldığı paylar yıllar içerisinde düşüş göstermektedir. Pandemi döneminde yaşanan olumsuzluklardan az düzeyde etkilendiği ve 2020 yılında sektör payında azalma olmadığı görülmüştür.

Albaraka Türk Katılım Bankası için, uzun yıllardır faaliyet göstermiş olmasına rağmen Kuveyt Türk Katılım Bankası'na kıyasla sektör içerisindeki payı yüksek değildir. Yeni giren bankalar olması ve yaşanan ekonomik dalgalanmalar nedeniyle yıllar içerisinde paylarda azalma olduğu görülmüştür. Pandemi döneminde yaşanan olumsuzluklardan az düzeyde etkilendiği ve 2020 yılında sektör payında azalma olmadığı görülmüştür.

Türkiye Finans Katılım Bankası için, sektöre yeni bankaların girmesi nedeniyle aldığı pay yıllar içerisinde azalış göstermektedir. Pandemi döneminde yaşanan olumsuzluklardan az düzeyde etkilendiği ve 2020 yılında sektör payında azalma olmadığı görülmüştür.

Sonuç olarak ise, ülke ekonomisine olumlu yönde birçok etkisinin olduğu görülmüştür. Bankaların ödemiş oldukları kurumlar vergisi miktarı dikkate alındığında gelişen bir sektör olduğu bulgusu doğrulanmaktadır. Sisteme giren kamu bankalarının da etkisiyle bireylerin bu sektörü tercih etmesinde artışlar yaşanmıştır. Son olarak ödenen vergi miktarları ve sektör içerisindeki payları dikkate alındığında katılım bankacılığı sektörü ülkemizde gelişmeye devam etmekte olan bir sektördür. Geleneksel bankacılığa rakip olma yolunda ilerlemektedir.

KAYNAKLAR

- Akan, B. (2008). Likidite Riski Ölçümü. *Bankacılar Dergisi*, No. 66: 66-81.
- Aksu, D. (2016). İmalat sektöründe kur riskinin birincil ve ikincil etkileri ve kur riskine karşı çözüm önerileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* 8 (71), 151-152.
- Aktepe, İ. E. (2013). Sorularla katılım bankacılığı. tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/sorularla_katirim_bankaciligi_baski.pdf Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Aktepe, İ. E. [tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Session2 Ishak Emin Aktepe Basics-of-Core-Commercial-Contracts-in-Islamic-Finance.pdf](http://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Session2_Ishak_Emin_Aktepe_Basics-of-Core-Commercial-Contracts-in-Islamic-Finance.pdf) Erişim Tarihi: 24.02.2022.
- Albaraka Türk Katılım Bankası 2016 Yılı Faaliyet Raporu <https://www.albaraka.com.tr/documents/yatirimci-iliskileri/faaliyet-raporlari/albaraka-turk-2016-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Albaraka Türk Katılım Bankası 2017 Yılı Faaliyet Raporu <https://www.albaraka.com.tr/documents/yatirimci-iliskileri/faaliyet-raporlari/2017-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Albaraka Türk Katılım Bankası 2018 Yılı Faaliyet Raporu <https://www.albaraka.com.tr/documents/yatirimci-iliskileri/faaliyet-raporlari/albaraka-turk-2018-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Albaraka Türk Katılım Bankası 2019 Yılı Faaliyet Raporu <https://www.albaraka.com.tr/documents/yatirimci-iliskileri/faaliyet-raporlari/albaraka-turk-2019-faaliyet-raporu-new.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Albaraka Türk Katılım Bankası 2020 Yılı Faaliyet Raporu www.albaraka.com.tr/documents/yatirimci-iliskileri/faaliyet-raporlari/2020-faaliyet-raporu.pdf Erişim Tarihi 25.02.2022.
- Alkış, A. (2018). İslam Hukukunda Katılım Bankacılığı Fon Toplama ve Kullanırma Yöntemleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. C.22, S.3: s.120-133.
- Alpun, M. E. (2017). Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığının Yeri ve Katılım Bankacılığının Güçlü ve Zayıf Yönleri. Yüksek Lisans Tezi. *Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Ankara.
- Altay, E. (2015). *Bankacılıkta Risk: Piyasa Riski Kredi Riski ve Operasyonel Riskin Ölçümü ve Yönetimi*, 2. Baskı, İstanbul: Derin Yayınları.
- Apatachioae, A. (2014). New challenges in the management of banking risks. *Procedia Economics and Financ*, 15,1364-1366.
- Aras O. N. ve Öztürk M. (2011). Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi. *Fatih Üniversitesi Ekonomi Bilimleri Dergisi*. C.3, S.2: s.167-179.
- Ariss, R.T. (2010). İslami ve Geleneksel Bankacılıkta Rekabet Koşulları, Küresel Bir Bakış Açısı. *Financial Economics Dergisi*, 19(3), 101-108.

- Arslan, M. (2012). *Türk Vergi Sistemi* (5. Baskı). Bursa: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ata, A. H., Buğan, M. F. ve Çiğdem, Ş. (2016). Kâr Payı Oranları ile Mevduat Faiz Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 17-28.
- Atar, A. (2017). Başlangıcından Günümüze Dünyada ve Türkiye’de İslâmi Bankacılığın Genel Durumu. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*. 4(6), 1029-1062.
- Bardakoğlu, A. (2000). *İcare*. DİA. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.:388-389.
- Bildirici, Z. (1995). *Türk Vergi Sistemi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayın No 1.
- Bilici, N. (2014). *Türk Vergi Sistemi*. 32. Baskı Cilt 2. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Bilir, A. (2010). Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Adana.
- Brown, C., & Hao, C. (2012). Treating uncertainty as risk: The credit default swap and the paradox of derivatives. *Journal of Economic Issues*, 46(2), 303-306.
- Bulut, H. İ. ve Er E. (2012). *Katılım Finansmanı Katılım Bankacılığı ve Girişim Sermayesi*. Yayın no: 3. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Canbaz, F. (2019). İslami Finans Aracı Olarak Karz-ı Hasen ve Katılım Bankaları İçin Bir Model Önerisi. Doktora Tezi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Afyonkarahisar.
- Ceyhan, İ. (2019). Faizsiz Finans Uygulamalarının Türk Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu; Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Sakarya.
- Cinbaş, K. Z. (2018). Katılım Bankacılığında Fon Toplama ve Fon Kullandırma Yöntemleri. Yüksek Lisans Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.
- Coşkun, A. (2008). Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. İstanbul.
- Çağlar, A. E. (2021). İslam Ekonomisinde Üretim- Tüketim ve Bölüşüm. Yüksek Lisans Tezi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Niğde.
- Çambel, H. (2019). İşletmelerin Katılım Bankası Tercihini Etkileyen Faktörler: Bolu Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bolu.
- Çetin, A. (2018). Katılım ve Mevduat Bankalarının Piyasa Etkinliğinin Karşılaştırılmalı Analizi ve Bir Uygulama. Doktora Tezi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. İstanbul.
- Çidem, İ. (2019). Katılım Bankacılığı Şirketlerinde Risk Odaklı İç Denetim: Bir Vaka Çalışması. Doktora Tezi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Tokat.
- Daşci, A. (2020). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Bağlamında Banka Kredi Kanalıının İşleyişi: VAR Modeli Analizi. Doktora Tezi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzurum.

- Dede, K. (2017). *Katılım Bankalarında Hazine Ürünleri ve Sermaye Piyasası Uygulamaları*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Demir, E. (2017). Kurumlar Vergisinde Safi Kurum Kazancının Tespiti. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Demirci, M. N. (2018). Katılım Bankalarında Risk Yönetimi Uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Deran, A., ve Özulucan, A. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85-108.
- Dil, Ş. (2014). Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunları'nda Yer Alan Muafiyet, İstisna ve İndirimler. Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Doğan, M. (2013). Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 175-188.
- Duffie, D., & Singleton, J. (2003). Credit Risk. *Princeton*. s.16.
- Eğilmez, M. (2019). *Ekonominin Temelleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erdaş, M. L. (2012). Katılım Bankalarının Kar Dağıtım Metodları ve Bankacılık Sektöründeki Yapısal Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Erdoğan, D. (2011). Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Katkıları. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Ersan, İ., Günay, S. (2009). Kredi riski göstergesi olarak kredi temerrüt swapları (Cdss) ve kapatma davasının Türkiye riski üzerine etkisine dair bir uygulama. *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 71, 3.
- Ersoy, A. (2015). İslam İktisadı ve İktisadi Yapısı: İnsan Merkezli Fıtrî İktisat ve İktisadi Yapısı. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*. 1(1), 37-64.
- Eryılmaz F. Ve Yüce M. (2018). Türkiye'de Katılım Bankacılığı'nın Gelişim Süreci. *International Congress Of Islamic Economy, Finance And Ethics*, 171-180.
- Eskicioğlu, P. D. (1999). *İslam Ekonomisi*. İzmir: Çağlayan Matbaası.
- Fındıkoğlu, Z. (2018). Faizsiz Bankacılıkta Risk Yönetim Mevzuatı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü*. İstanbul.
- Geçit, M. S. (2009). *Ekonomi ve İnanç*. 1. Baskı Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gödeş, M. (2016). BASEL-III Kriterlerinin Katılım Bankacılığına Etkileri: Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü. İstanbul.
- Gökçe, A. S. (2016). Katılım Bankacılığında Kaynak Maliyeti ve Fiyatlandırma İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü*. İstanbul.
- Güngören, M. (2013). *Bir Finansal Enstrüman Olarak Sukuk Katılım Bankalarına Uyum Modellemesi*. Yayın No:38. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Hazıroğlu, T., Koyuncu, O., ve Solak, M. Y. (2019). *Katılım Bankacılığı İş Modeli*.

- Hussain, S., & Shafi, M. (2014). Operational risk in banks: A review. *ELK Asia Pacific Journal of Finance and Risk Management*, 5(2), 26.
- Işık, A. (2014). Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Türk Bankacılığında Kredi Riskinin Seçilmiş Finansal Değişkenlerle İlişkisinin Lojistik Regresyonla İncelenmesine Yönelik Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. İstanbul.
- Karaman, R. (2021). Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında İndirilecek Giderlerin Muhasebeleştirilmesi ve Örnek Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*. İstanbul.
- Karapınar, A. (2003). *Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kaya, R. (2013). Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tercih Nedenleri ve Bir Araştırma. Doktora Tezi. *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü*. İstanbul.
- Kelleroğlu, F. (2017). Katılım Bankacılığı Sistemi ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı. Yüksek Lisans Tezi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kahramanmaraş.
- Kınalı, F. (2012). Faizsiz Sistemde Bankacılık Anlayışı ve Kredi İşlemleri. Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.
- Kutukız, D. (2005). Turizm sektöründe döviz riski ve korunma yöntemleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* 28, 198-207.
- Kuveyt Türk Katılım Bankası 2016 Yılı Faaliyet Raporu
<https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-763.vsf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Kuveyt Türk Katılım Bankası 2017 Yılı Faaliyet Raporu
<https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-1546.vsf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Kuveyt Türk Katılım Bankası 2018 Yılı Faaliyet Raporu
<https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-2315.vsf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Kuveyt Türk Katılım Bankası 2019 Yılı Faaliyet Raporu
<https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-3239.vsf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Kuveyt Türk Katılım Bankası 2020 Yılı Faaliyet Raporu
www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-4529.vsf Erişim Tarihi: 25.02.2022.
- Kühn, R., Neu, P. (2003). Functional correlation approach to operational risk in banking organizations. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 322, 651- 660. doi: [https://doi.org/10.1016/S0378-4371\(02\)01822-8](https://doi.org/10.1016/S0378-4371(02)01822-8)
- Leblebici Teker, D. ve Ülengin B. (2005). Bankacılıkta Operasyonel Risk Ölçüm Modellerinin Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Bir Bankaya Uygulanması. *İTÜ Dergisi*, No. 1: 13-24.

- Lök, H. (2018). Türkiye’de Katılım Bankacılığının Finans Sektöründeki Yeri ve Ekonomiye Katkıları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.6, S.76: s. 132-150.
- Matz, L. & Neu, P. (2007). Liquidity risk measurement and management: A practitioner’s guide to global best practices, John Willey&Sons (Asia) Ptc Ltd, *Clementi loop*. ss. 30-35.
- Mevzuat 1 www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.193.pdf Erişim Tarihi 02.03.2022.
- Mevzuat 2 www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5520.pdf Erişim Tarihi 02.03.2022.
- Mevzuat 3 www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6802.pdf 3 Erişim Tarihi 02.03.2022.
- Mevzuat 4 www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.210.pdf Erişim Tarihi 02.03.2022.
- Murphy, D. (2008) Understanding risk; The theory and practice of financial management, CRC press, *Tailor and Francis group, London*, ss. 311-315.
- Orhan, Z. H. (2019). *Katılım Bankacılığında Risk Kar-Zarar Ortaklığı Enstrümanlarının Analizi*. Ankara: İktisat Yayınları.
- Özdemir, F. R. (2019). Katılım Bankacılık Sisteminde Kullanılan Araçlar: Katılım Bankalarının ve Mevduat Bankalarının Borçlanma Kapasitelerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Erzincan.
- Özgür, E. (2007). Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği. Doktora Tezi. *Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Afyonkarahisar.
- Özkan, H. (2012). Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi. *Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Niğde.
- Özsoy, Ş. (2012). *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*. İstanbul: Bilnet Matbaacılık.
- Parlakkaya, R. (1996). İşletmelerde Mali Risk ve Riskin Muhasebeleştirilmesi. Doktora Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Konya.
- Pehlivan, M. (2016). Din-Ekonomi İlişkisi ile Bu İlişkinin Toplumlarda ve Bireylerin Davranışlarındaki Yansımaları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*. 3(6) s13-35.
- Pehlivan, P. (2016). Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. S.31, s:296-324.
- Philipe, J. (2009). *Financial risk manager hand book*, John Willey&Sons, Inc. ss. 620-622.
- Polat, A. (2009). Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı, *Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları*, İstanbul. İndirilme Tarihi: 22.02.2022.
- Sabato, G. (2010). *Financial crisis: where did risk management fail: International review of applied financial issues and economics*, 2(2), 315.

- Sayan, B. (2019). İslam Ekonomisi Yaklaşımıyla KOBİ'lerin Üretim ve Uluslararası Ticaretine Yönelik Bir Model Önerisi. Doktora Tezi. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. İstanbul.
- Sayım, F. (2012). Risk Kavramı, Mevduat Bankaları ve Katılım Bankalarının Bilanço Risklerinin Karşılaştırılması. *Çerçeve Dergisi*, 20, No. 58: 68-86.
- Selmi, J. (2018). Katılım Bankacılığı Sistemi ve Faizin Yeri: Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Serpam (Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi) (2013). Araştırma Notları-1, İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği.
- Sırım, V. (2013). Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Sektörünün Son 10 Yılı ve Beklentiler. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 2(3), 184-199.
- Sırım, V. (2019). İslam İktisadında Yatırımların Finansmanında Karz-ı Hasen Uygulaması, *Iğdır Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi Ek Sayı*, Aralık, 125-164.
- Sümer, G. ve Onan, F. (2015). Dünya'da Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişim Süreci ve Konveksiyonel Bankacılıktan Farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt No: 17, Sayı No: 3, s. 296-308.
- Şen, S. (2011). Türk Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığı'nın Yapısal Analizi. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. İstanbul.
- Şenyüz, D. (2002). *Türk Vergi Sistemi*. 8. Baskı. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Şenyüz, D., Yüce, M. ve Gerçek, A. (2014). *Türk Vergi Sistemi* (11. Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Şimşek, B. (2013). *Temel Katılım Bankacılığı Eğitimi Ders Notları*. Albaraka Türk Meslek İçi Eğitimi.
- Şimşek, B. (2019). Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Katkıları. Yüksek Lisans Tezi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ordu.
- Şimşek, H., Atabey, A. Ö. ve Ateş, N. B. (2019). Türkiye'nin 2023 Hedefleri Doğrultusunda Katılım Bankacılığı. *I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi*. 71-83.
- Tabakoğlu, A. (2010). İslam İktisadı ve Modern Kapitalizm. Sosyal Piyasa Ekonomisi ve İslam'daki Algılanışı. Ankara: Konrad-Adenauer-Stiftung Yayını. 91-133.
- Tabakoğlu, A. (2013). *İslam İktisadına Giriş*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tanıl, A. (2009). Türkiye'de Kurumlar Vergisi Uygulamasının Vergi Rekabeti Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Manisa.
- TBB 2015. www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7375/Bankalarimiz_2015-tum_kitap.pdf İndirilme Tarihi: 22.02.2022.
- TBB 2016. www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7450/Bankalarimiz_2016.pdf İndirilme Tarihi: 22.02.2022.

- TBB 2019. www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7678/Bankalarimiz_2019.pdf
İndirilme Tarihi: 22.02.2022.
- TKBB. (2015). *Katılım Bankacılığı Nedir? Nasıl Çalışır ?*, TKBB Yayınları, İstanbul.
tkbb.org.tr/sayfa/detay/tkbb-yayinlari-97 Erişim Tarihi: 28.02.2022.
- tkbb.org.tr/sayfa/detay/yayinlar/faizsiz-finans-sozlugu-508697 Erişim Tarihi
26.02.2022.
- tkbb.org.tr/veri/bankamukayese Erişim Tarihi 25.02.2022.
- Tok, A. (2009), *İslami Finans Sistemi Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler*, (Yeterlilik Etüdü), Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi, Ankara.
- Tosun, M. (2000). Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK'ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yerleri Üzerine. *Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*. İstanbul, Albaraka Türk Yayınları.
- Törenek, M. ve Yavuz, S. (2019). Türkiye'de Katılım Bankalarının Tercih Edilme Nedenlerine Yönelik Bir Araştırma. *Verimlilik Dergisi* (1), 199-218.
- tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_vergi_sistemi Erişim Tarihi 01.03.2022.
- Tunç, H. (2016). *Katılım Bankacılığı, Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Nesil Yayın Grubu.
- Turhan, S. (1979). *Vergi Teorisi*. 2. Baskı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Türkiye Emlak Katılım 2018 Yılı Faaliyet Raporu
<https://emlakkatilim.com.tr/assets/uploads/sozlesme-form/sozlesme/faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Türkiye Emlak Katılım 2019 Yılı Faaliyet Raporu
<https://emlakkatilim.com.tr/assets/uploads/sozlesme-form/sozlesme/Turkiye-Emlak-Katilim-Bankasi-2019-Faaliyet-Raporu.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Türkiye Emlak Katılım Bankası 2020 Yılı Faaliyet Raporu
emlakkatilim.com.tr/assets/uploads/sozlesme-form/sozlesme/2020-Faaliyet-Raporu.pdf Erişim Tarihi 25.02.2022.
- Türkiye Finans Katılım Bankası 2016 Yılı Faaliyet Raporu
<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakimizda/faaliyetraporlari/2016/tr/m-1-16.html> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Türkiye Finans Katılım Bankası 2017 Yılı Faaliyet Raporu
<https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/61/2017%20Faaliyet%20Raporu.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Türkiye Finans Katılım Bankası 2018 Yılı Faaliyet Raporu
<https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/62/TURKIYE%20FINANS%202018%20YILI%20YILLIK%20FAAL%20B0YE%20T%20RAPORU%20TR.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Türkiye Finans Katılım Bankası 2019 Yılı Faaliyet Raporu
<https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/63/Turkiye%20Finans%20TR%202019%20FAAL%20B0MZAS%20B1Z.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.

- Türkiye Finans Katılım Bankası 2020 Yılı Faaliyet Raporu
www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/66/2020%20Faaliyet%20Raporu.pdf Erişim Tarihi 25.02.2022.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2020). Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı. Erişim adresi: <https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Yasayan-ve-GelisenKatilim-Bankaciligi.pdf> Erişim Tarihi: 26.02.2022.
- Türkmenoğlu, R. E. (2007). Katılım bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı. Yüksek Lisans Tezi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kırıkkale.
- Uçar, M. (1992). *Türkiye'de ve Dünya'da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*. İstanbul, Fey Vakfı.
- Uludağ, M. C. (2019). Türkiye'de Katılım Bankacılığının Analitik İncelenmesi. *Maliye ve Finans Yazıları*. 111, s.201-232.
- Vakıf Katılım Bankası 2016 Yılı Faaliyet Raporu
<https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/general-pdf/faaliyetraporu2016.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Vakıf Katılım Bankası 2017 Yılı Faaliyet Raporu
<https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/general-pdf/faaliyetraporu2017.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Vakıf Katılım Bankası 2018 Yılı Faaliyet Raporu
<https://vakifkatilim.com.tr/documents/flipbook/tr/index.html> Erişim Tarihi: 05.03.2022
- Vakıf Katılım Bankası 2019 Yılı Faaliyet Raporu
<https://vakifkatilim.com.tr/documents/Flipbook2019/tr/index.html> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Vakıf Katılım Bankası 2020 Yılı Faaliyet Raporu
www.vakifkatilim.com.tr/documents/flippingbook2020/tr/index.html Erişim Tarihi 25.02.2022.
- Varcan, N. (1987). *Türkiye'de Vergi Politikalarının Oluşumu (Cumhuriyet Dönemi)*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Varlık, A. B. (2010). Basel İlkeleri Işığında Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Türkiye Uygulaması. Doktora Tezi. *Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü*. İstanbul.
- www.bddk.org.tr/BultenAylik Erişim Tarihi: 28.02.2022.
- www.gib.gov.tr/gibmevzuat Erişim Tarihi: 17.03.2022.
- www.katilimbankaciligi.com/murabaha-nedir Erişim Tarihi 27.02.2022.
- www.katilimbankaciligi.com/ortaklik-nedir Erişim Tarihi 27.02.2022.
- Yahşi, F. (2014). Katılım Bankalarında Risk Odaklı İç Denetim ve Bir Model Önerisi. Doktora Tezi. *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü*. İstanbul.

- Yanık, R., ve Sumer, S. (2017). Kamu Katılım Bankacılığının Bankacılık Sektörüne Beklenen Etkileri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(31), 427-448.
- Yanpar, A. (2015). *İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*. İstanbul: Scala Yayınları.
- Yarız, A. (2011). Bankacılıkta Risk Yönetimi: Risk Matrisi Uygulaması. Doktora Tezi. *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü*, İstanbul.
- Yazımcı, C. (2021). Küçük İşletmelerin Katılım Bankacılığını Tercih Etme Nedenleri: Kastamonu İlinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. *Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kastamonu.
- Yetim, A. (2020). Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının TOPSIS Yöntemi ile Uluslararası Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzurum.
- Yıldırım, B. (1993). Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve Türk Ekonomisine Katkıları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Eskişehir.
- Yılmaz, O. N. (2010). *Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*. Antalya: TKBB Yayınları.
- Zaim, S. (2000). Özel Finans Kurumları’nın Sağlıklı Çalışabilmesi İçin Evvela İnsan Modelinin Oluşması Gerekir. *Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*. İstanbul, Albaraka Türk Yayınları.
- Ziraat Katılım Bankası 2016 Yılı Faaliyet Raporu, <https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/raporlar/2016/pdf/tr-ziraat.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Ziraat Katılım Bankası 2017 Yılı Faaliyet Raporu, <https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/raporlar/2017/tr/m-2-1.html> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Ziraat Katılım Bankası 2018 Yılı Faaliyet Raporu, <https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/raporlar/2018/tr/m-1-2.html> Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Ziraat Katılım Bankası 2019 Yılı Faaliyet Raporu, https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/inlinefiles/Ziraat_Katilim_2019_Yilsonu_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi: 05.03.2022.
- Ziraat Katılım Bankası 2020 Yılı Faaliyet Raporu, [www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/inlinefiles/Ziraat%20Kat%C4%B1l%C4%B1m%20Bankas%C4%B1%2031.12.2020%20Faaliyet%20Raporu.p](https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/inlinefiles/Ziraat%20Kat%C4%B1l%C4%B1m%20Bankas%C4%B1%2031.12.2020%20Faaliyet%20Raporu.pdf)df Erişim Tarihi 25.02.2022.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Gülşah ÖZLÜK

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitim

Lisans: Kırıkkale Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü/ 2017

Yüksek Lisans: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı/ 2022

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl/Yıllar

Mv Holding: Eylül 2018- Temmuz 2019

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı: Nisan 2020- Eylül 2021

Ziraat Katılım Bankası: Mayıs 2022-

